

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΤΜΗΜΑ

ΔΙΕΘΝΩΝ & ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ

& ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ

ΠΑΡΑΚΤΙΩΝ ΖΩΝΩΝ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ

ΜΕΣΟΓΕΙΟ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

Γρηγόρης ΤΣΑΛΤΑΣ

ΦΟΙΤΗΤΗΣ

Νικόλαος ΤΖΟΥΑΝΟΣ

ΑΜ 1206 Μ065

ΜΑΪΟΣ 2008

MEI

TZO

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΥΝΤΜΗΣΕΙΣ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Εισαγωγικό κεφάλαιο (Νοηματοδότηση των Όρων) 1

Η καινοτομία μιας Ολοκληρωμένης Διαχείρισης
Παράκτιων Ζωνών

Προβλήματα βιώσιμης ανάπτυξης λόγω έλλειψης μιας
Ολοκληρωμένης Διαχείρισης 6

ΜΕΡΟΣ Ι

**Η υφιστάμενη κατάσταση των παράκτιων δραστηριοτήτων
και οι πηγές ρύπανσης τους**

Κεφάλαιο 1 : Δραστηριότητες

Ο τρόπος που ο τουρισμός επηρεάζει την βιώσιμη ανάπτυξη
των παράκτιων περιοχών 9

Η οικιστική δραστηριότητα, ως εμπόδιο στην επιτυχία μιας
ολοκληρωμένης διαχείρισης παράκτιων περιοχών 11

Η παράκτια βιομηχανία ως οικονομικό εργαλείο των
κοινωνιών και ο ρόλος της ως παράκτια δραστηριότητα 13

Θαλάσσιες δραστηριότητες που επηρεάζουν την οικονομική
και περιβαλλοντική αειφορία της κοινωνίας 15

**Κεφάλαιο 2 : Οι επιπτώσεις των παράκτιων δραστηριοτήτων
αλλά και των φυσικών καταστροφών στην διάβρωση του
παράκτιου περιβάλλοντος**

Οι επιβλαβείς συνέπειες της χερσαίας και θαλάσσιας ρύπανσης 18

Φυσικές καταστροφές και οι επιπτώσεις τους στη διάβρωση
των παράκτιων περιοχών 25

ΜΕΡΟΣ II

Το θεσμικό πλαίσιο της ολοκληρωμένης διαχείρισης στην Ευρωπαϊκή Μεσόγειο και τα οικονομικά εργαλεία εφαρμογής της. Αναφορά σε Διεθνή Συμβατικά Καθεστώτα και Εθνικές Νομοθεσίες

Κεφάλαιο 3

Το θεσμικό πλαίσιο της ΟΔΠΖ σε Διακρατικό, Περιφερειακό και Εθνικό επίπεδο.
Πώς εμπλέκονται οι αρμόδιοι φορείς 29

Κεφάλαιο 4

Ο ρόλος των ΜΚΟ και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης 74

Κεφάλαιο 5

Οικονομικά εργαλεία Ολοκληρωμένης Διαχείρισης Παράκτιων Περιοχών, σε επίπεδο Περιφερειακό και Διεθνές 85

ΜΕΡΟΣ III

7^ο Πρωτόκολλο Σύμβασης Βαρκελώνης

Κεφάλαιο 6

Ιστορικές εξελίξεις - Το Πρωτόκολλο ως εργαλείο Συμβατικής Περιβαλλοντικής Διακυβέρνησης 94

Καινοτόμα στοιχεία που εισάγονται στην αντίληψη της προστασίας των παράκτιων περιοχών 98

Επίλογος

Διαπιστώσεις σχετικά με το μέλλον της εφαρμογής μιας Ολοκληρωμένης Διαχείρισης στις παράκτιες περιοχές της Ευρωπαϊκής Μεσογείου 103

Παράρτημα 110

Βιβλιογραφία

Συντμήσεις

Ελληνικές

- ΜΚΟ Μη κυβερνητικός Οργανισμός
ΟΔΠΖ Ολοκληρωμένη διαχείριση Παράκτιων Ζωνών
ΥΕΜΑ Υποθαλάσσια Ενίσχυση Μεταλλευτικών
Αποβλήτων

Ξενόγλωσσες

- CAMP Coastal Area Management Programme
CZMP Coastal Zone Management Plan
EPA Environmental Protection Agency
GEF Global Environmental Facility
ICAM Integrated Coastal Area Management
ICZM Integrated Coastal Zone Management
IMO International Marine Organization
IPCC Intergovernmental Panel on Climate Change
MAP Mediterranean Action Plan
MCSD Mediterranean Committee on Sustainable
Development
MIO-ECSDE Mediterranean Information Office
NGO Non Governmental Organization
RAC Regional Activity Centre
UNEP United Nations Environment Programme
WFD Water Framework Directive

Πρόλογος

Οι παράκτιες περιοχές φέρουν ιδιαίτερης σημασίας τόσο από πολιτική, όσο και από περιβαλλοντική άποψη. Πλήθος δραστηριοτήτων λαμβάνει χώρα στα παράλια τόσο από την πλευρά της θάλασσας όσο και από την πλευρά της στεριάς. Δραστηριότητες όπως λιμάνια, παράλιες βιομηχανίες, επιχειρήσεις, υδατοκαλλιέργειες, ναυτιλιακές και τουριστικές δραστηριότητες λαμβάνουν χώρα, μετατρέποντας τα παράλια σε κομβικά σημεία τόσο για την οικονομική ανάπτυξη μιας κοινωνίας όσο και για την επικοινωνία των κοινωνιών καθεαυτών. Γενικότερα οι παράκτιες περιοχές αποτελούν χώρο εστίασης για δραστηριότητες που δεν έχουν μόνο οικονομικό όφελος, αλλά και έναν ψυχαγωγικό χαρακτήρα, όπως είναι η ερασιτεχνική αλιεία και τα θαλάσσια σπόρ.

Ο πλούτος όμως των παράκτιων περιοχών δεν σταματάει στα θαλάσσια σπόρ. Ο φυσικός πλούτος που υπάρχει στις παράκτιες περιοχές είναι ανεκτίμητος. Τα ποσοστά χλωρίδας και πανίδας που υπάρχουν στα παράλια ξεπερνάει κατά πολύ εκείνο της στεριάς. Εξάλλου το 71 τοις εκατό του πλανήτη μας καλύπτεται από νερό. Η περιβαλλοντική αξία που έχουν οι παράκτιες περιοχές είναι τεράστια και από την πλευρά των φυσικών πόρων που χρησιμοποιεί ο άνθρωπος για να συντηρήσει τις κοινωνίες του.

Εντούτοις, όλες οι ανθρώπινες παράκτιες δραστηριότητες, έχουν επιπτώσεις για το περιβάλλον. Ο όγκος των δραστηριοτήτων που λαμβάνει χώρα και ο ρυθμός ρύπανσης του περιβάλλοντος, ξεπερνάει τη φέρουσα ικανότητα του. Κατόπιν τούτου, νέα περιβαλλοντικά ζητήματα δημιουργούνται για το πώς θα πρέπει να αξιοποιούμε τους φυσικούς πόρους και πώς να διαχειριζόμαστε εν τέλει το ίδιο το περιβάλλον.

Για το λόγο αυτό τα τελευταία χρόνια όλο και περισσότερο γίνονται προσπάθειες για να προστατευθεί το παράκτιο περιβάλλον. Τα κράτη έρχονται σε συμφωνίες (μέσω Πρωτοκόλλων και Συμβάσεων), Μη Κυβερνητικοί Οργανισμοί οργανώνουν εκστρατείες ενημέρωσης, ενώ δεν είναι

λίγα τα προγράμματα που υλοποιούνται για το σκοπό αυτό. Εκατομμύρια ευρώ έχουν δαπανηθεί, με πλήθος Οργανισμών να συμμετέχουν σε αναπτυξιακά προγράμματα που υλοποιούνται μέχρι και σήμερα για την προστασία του παράκτιου περιβάλλοντος. Συνεπώς η «προστασία του παράκτιου περιβάλλοντος» και η «αειφόρος ανάπτυξη» είναι το σημερινό επίκεντρο των περιβαλλοντικών θεμάτων που απασχολούν τη Διεθνή Πολιτική Κοινότητα.

Με βάση τους παραπάνω προβληματισμούς, επέλεξα το θέμα της παρούσας διπλωματικής εργασίας «Ολοκληρωμένη Διαχείριση Παράκτιων Περιοχών στην Ευρωπαϊκή Μεσόγειο», διότι παρατηρώ ότι όλο και περισσότερο αυξάνονται οι ενέργειες των κρατών για την προστασία του παράκτιου περιβάλλοντος, όμως όλο και περισσότερο αυξάνονται και οι παράκτιες εμπορικές και ψυχαγωγικές δραστηριότητες. Εντούτοις, η υφιστάμενη περιβαλλοντική κατάσταση δεν είναι πολύ ενθαρρυντική. Πρέπει λοιπόν να δούμε που θα οδηγηθούμε αν συνεχίσουμε με αυτούς τους ρυθμούς και αν τελικά μπορούμε ή αν ενδιαφερόμαστε να προστατέψουμε το περιβάλλον.

Κατόπιν τούτου, για να μπορέσουμε να αξιολογήσουμε την σημερινή κατάσταση θα πρέπει να παρουσιαστεί η υφιστάμενη κατάσταση των παράκτιων περιοχών στην Ευρωπαϊκή Μεσόγειο. Για να γίνει αυτό, αρχικά θα αναλυθούν οι δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα. Σκοπός είναι να δούμε με αντικειμενικότητα, πώς αναπτύσσονται και πώς επηρεάζουν τις κοινωνίες, οι δραστηριότητες αυτές. Εν συνεχεία, στο δεύτερο κεφάλαιο, θα επικεντρωθούμε στις περιβαλλοντικές επιπτώσεις που έχουν οι παράκτιες δραστηριότητες, εξαιτίας της έλλειψης μιας ολοκληρωμένης διαχείρισης, αλλά και γενικότερα στην ρύπανση που λαμβάνει χώρα στις παράκτιες περιοχές και από εξωτερικούς παράγοντες όπως είναι οι φυσικές καταστροφές.

Ύστερα, θα γίνει αναφορά στα σημερινά θεσμικά πλαίσια για την προστασία και διαχείριση του παράκτιου περιβάλλοντος, μέσα από μια top down προσέγγιση. Σε πρώτο στάδιο θα αναφερθούμε τι ισχύει σε διεθνές επίπεδο, ύστερα σε περιφερειακό και κατόπιν σε εθνικές νομοθεσίες. Με τον

τρόπο αυτό θα μπορέσουμε να δούμε πώς θεσμοθετείται μια τέτοια στρατηγική και πώς αυτή τελικά μεταφέρεται σε εθνικό επίπεδο και παίρνει τη μορφή νομοθεσίας. Σκοπός είναι να δούμε εάν τελικά παράγεται πολιτική και αν αυτή εφαρμόζεται. Στο σημείο αυτό θα γίνει μια συγκριτική μελέτη και με το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο των ΗΠΑ. Απώτερος σκοπός της παραπάνω σύγκρισης, η εμφάνιση αδυναμιών και ισχυρών σημείων της Ευρωπαϊκής νομοθετικής πραγματικότητας έναντι της Αμερικανικής.

Ύστερα, θα γίνει ειδική αναφορά σε δύο παίχτες του πολιτικού συστήματος που διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην εφαρμογή μιας ολοκληρωμένης διαχείρισης, στους ΜΚΟ και στην Τοπική Αυτοδιοίκηση. Θα παρουσιασθεί πώς με τη σειρά τους βοηθούν στη παραγωγή πολιτικών αποφάσεων και κατά πόσο και πώς συμμετέχουν στην εφαρμογή τους.

Τέλος κρίνεται σκόπιμο, να γίνει ανεξάρτητη αναφορά και αξιολόγηση στο νέο Μεσογειακό νομικό καθεστώς που υπάρχει για την διαχείριση των παράκτιων περιοχών, το 7^ο πρωτόκολλο της Συμβάσεως της Βαρκελώνης. Θα παρουσιαθούν τα καινοτόμα στοιχεία που έχει να προσφέρει, μέσω μιας σύγκρισης με τα προαναφερθέντα θεσμικά πλαίσια. Βέβαια, το ζήτημα της Ολοκληρωμένης Διαχείρισης Παράκτιων Ζωνών είναι εν εξελίξει και το Πρωτόκολλο πολύ πρόσφατο. Συνεπώς δεν θα μπορέσουμε να αναφερθούμε στην εφαρμογή του Πρωτοκόλλου από τα Κράτη, παρά μόνο στην προστιθέμενη αξία του.

Συμπερασματικά, σκοπός της εργασίας αυτής είναι, να υπάρξει μια σαφής εικόνα για την υφιστάμενη κατάσταση των παράκτιων περιοχών στην Ευρωπαϊκή Μεσόγειο. Ποιές δραστηριότητες λαμβάνουν χώρα και πώς άμεσα ή έμμεσα ρυπαίνουν το περιβάλλον και εάν τελικά υπάρχει ζήτημα για εφαρμογή μιας ολοκληρωμένης διαχείρισης. Εν συνεχεία, να δούμε εάν οι Συμφωνίες οι οποίες πραγματοποιούνται παράγουν πολιτική και αν αυτή εφαρμόζεται, ή μήπως τελικά αν και τα ίδια τα Κράτη απλά πραγματοποιούν Συμφωνίες για να τονίσουν το κύρος τους, αλλά στην πραγματικότητα θυσιάζουν την προστασία του περιβάλλοντος στο βωμό της οικονομικής ανάπτυξης.

Εισαγωγικό κεφάλαιο (Νοηματοδότηση των Όρων)

Η Ολοκληρωμένη Διαχείριση Παράκτιων Ζωνών ως καινοτόμο εργαλείο στο πρόβλημα της προστασίας των παράκτιων περιοχών

Η Μεσόγειος¹ θάλασσα καλύπτει 2.5 εκατομμύρια τετραγωνικά χιλιόμετρα, με ακτή η οποία εκτείνεται 46,000 τετραγωνικά χιλιόμετρα από τα συνολικά 90.000 της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο πληθυσμός των Μεσογειακών χωρών είναι περίπου 425 εκατομμύρια, με 170 εκατομμύρια τουρίστες κάθε χρόνο.

Έχει μέσο βάθος μικρότερο από 1500 μέτρα και δύο εξόδους προς τους ωκεανούς, τα στενά του Γιβραλτάρ (περίπου 14 Km) και την διώρυγα του Σουέζ που έχει πλάτος μόνο λίγα μέτρα. Ως εκ τούτου απαιτείται περισσότερο από 1 αιώνα για την ανανέωση των νερών της από θαλάσσιες ροές μέσω των άλλων ωκεανών.

Η Μεσόγειος βρέχει τις Νότιες ακτές της Ευρώπης, της Μέσης Ανατολής και της Βορείου Αφρικής, καθιστώντας τον Μεσογειακό χώρο, πολιτικά, οικονομικά και γεωγραφικά πολυδιάστατο, αλλά και μοναδικό από άποψης οικολογίας και περιβάλλοντος.

Η πολιτική σπουδαιότητα της φαίνεται από τα ιστορικά κίολας χρόνια που ήταν γνωστή ως το λίκνο του πολιτισμού, ως η εθνική οδός για το εμπόριο. Κατά τη διάρκεια των αιώνων η Καρθαγένη, η Ελλάδα, η Σικελία και η Ρώμη ήταν ανταγωνιστές για την κυριαρχία των ακτών και του εμπορίου της. Ο έλεγχος των νησιών, των ακτών, και των εμπορικών δρόμων της ήταν ζωτικής σημασίας και κατά τη διάρκεια των δύο παγκόσμιων πολέμων, που οδηγούν σε σημαντικές εκστρατείες. Από τον 2ο Παγκόσμιο Πόλεμο η περιοχή ήταν μεγάλης στρατηγικής σπουδαιότητας για τις ΗΠΑ και τις δυτικές ευρωπαϊκές χώρες (NATO).

¹ Βόρεια : Γιβραλτάρ, Ισπανία, Γαλλία, Μονακό, Ιταλία, Σλοβενία, Κροατία, Βοσνία, Μαυροβούνιο, Αλβανία, Ελλάδα Βορειανατολικά : Μαύρη Θάλασσα, Τουρκία, Ανατολικά : Συρία, Λίβανος, Ισραήλ, Λωρίδα της Γάζας Νότια : Αίγυπτος, Λιβύη, Τυνησία, Αλγερία, Μαρόκο Δυτικά : Βόρειος Ατλαντικός Ωκεανός Ευρύτερα στην περιοχή : Κορσική, Σαρδηνία, Μάλτα, Κύπρος,

Από οικονομικής άποψης, η περιφέρεια της μεσογειακής παράκτιας γραμμής αποτελεί και το 40% του ΑΕΠ της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Συνεπώς η ευημερία της, εξαρτάται κατά πολύ από την θάλασσα και την παράκτια ζώνη της. Σύμφωνα με την EUROSTAT και άλλες στατιστικές έρευνες, οι ευρωπαϊκές παράκτιες ζώνες είναι από τις πιο δραστήριες στον κόσμο, γι'αυτό και είναι πολύ σημαντικές για την οικονομία και την ποιότητα ζωής των ανθρώπων που μένουν μέσα αλλά και πέρα από αυτές

Όσον αφορά τη βιολογική ποικιλομορφία, το υδάτινο αυτό οικοσύστημα θεωρείται μοναδικό, αφού καλύπτοντας μόνο 0,7% της έκτασης των θαλασσών, εμπερικλείει 7.5% όλων των θαλασσίων ειδών πανίδας και 18% των θαλάσσιων ειδών χλωρίδας.

Παρόλαυτά, το γεωγραφικό μέρος της μεσογειακής λεκάνης αντιμετωπίζει πάρα πολλά περιβαλλοντικά προβλήματα, ορισμένα από τα οποία είναι η συνεχής υποβάθμιση του, η σχεδόν μη αναστρέψιμη ζημία λόγω την μόλυνσης των υδάτων και του αέρα, η μεγάλη ποσότητα των αποβλήτων, η ανεξέλεγκτη διαχείριση των φυσικών πόρων. Η βιωσιμότητα των παράκτιων περιοχών και του άμεσου θαλάσσιου περιβάλλοντος της Μεσογείου είναι σήμερα μια παγκόσμια πρόκληση, απειλούμενη όχι μόνο από τις κλιματικές αλλαγές, αλλά και από την συνεχή ρύπανση του περιβάλλοντος.

Παρόλες τις κυβερνητικές και μη προσπάθειες που λαμβάνουν χώρα, μέσα από επιδοτούμενα ευρωπαϊκά προγράμματα ή και Διεθνή Κυβερνητικά σχήματα συνεργασίας (Mediterranean Action Plan, MCSD, GEF) και τις διάφορες Διεθνείς Συμβάσεις όπως τη Σύμβαση της Βαρκελώνης για την προστασία της Μεσογείου, τη Σύμβαση για τη βιολογική ποικιλομορφία (CBD), τη Σύμβαση για τους Υγροβιότοπους Διεθνούς Σημασίας (RAMSAR), ο ρυθμός ρύπανσης είναι πολύ μεγάλος, ενώ τα μέτρα αντιμετώπισης αποδεικνύονται ανεπαρκή.

Με βάση τις παγκόσμιες διαστάσεις που έχει λάβει, κατά τη διάρκεια τελευταίων 25 ετών η μεθοδολογία της ολοκληρωμένης διαχείρισης παράκτιας ζώνης έχει αναπτυχθεί αρκετά. Μια παρουσίαση της έννοιας αυτής, ... διαχείρισης παρουσιάζεται μέσα στο - «Ολοκληρωμένη Παράκτια και Οκεάνια Διαχείριση: Έννοιες και πρακτικές²», μέσα στο οποίο δίνεται και ο ακόλουθος ορισμός: Η «ολοκληρωμένη παράκτια διαχείριση μπορεί να οριστεί ως μια συνεχώς πραγματοποιημένη διαδικασία λήψης απόφασης, υπό την οπτική της βιώσιμης χρήσης, της ανάπτυξης και της προστασίας των επίγειων και παράκτιων θαλάσσιων περιοχών παραλιών και των πόρων τους». Κατά συνέπεια, η ΟΔΠΖ αντιπροσωπεύει έναν οικονομικό-νομικό ρυθμιστικό μηχανισμό πολυάριθμων ασυμβίβαστων συμφερόντων των παράκτιων χρηστών των φυσικών πόρων (εξαγωγή ορυκτών, την αλιεία, τη θαλάσσια μεταφορά, τη βιομηχανική και γεωργική ανάπτυξη της παράκτιας ζώνης, τα τουριστικά θέρετρα, κ.λπ.).

Από την άλλη μεριά, με βάση το νέο πρωτόκολλο της Βαρκελώνης που υπογράφηκε τον Ιανουάριο του 2008, «Παράκτια Ζώνη» σημαίνει τη γεωμορφολογική περιοχή καθεμία πλευράς της ακτής στην οποία η αλληλεπίδραση μεταξύ του θαλάσσιου και του στερεού μέρους εμφανίζεται υπό μορφή σύνθετων οικολογικών συστημάτων και συστημάτων πόρων, φτιαγμένων από βιοτικά και αβιοτικά συστατικά που συνυπάρχουν και που αλληλεπιδρούν με τις ανθρώπινες κοινότητες και σχετικές κοινωνικοοικονομικές δραστηριότητες³. Σαν παράκτια ζώνη ορίζεται, το γεωγραφικό τμήμα που εκτείνεται από τα εθνικά χωρικά ύδατα (12 ναυτικά μίλια) και φτάνει τα 100 μέτρα χερσαίου εδάφους πλέον της παραλίας.

Επιπρόσθετα, ένας άλλος ορισμός της παράκτιας ζώνης που δίνεται από την Ε.Ε. είναι : «παράκτια ζώνη ορίζεται ως μια λουρίδα του εδάφους και θάλασσας, ποικίλου πλάτους, αναλόγως της φύσεως του περιβάλλοντος και

² Cicin –Sain, B. & Knech, R.W. "Integrated Coastal and Ocean Management: Concepts and Practices". Island Press, 1997, σελ 39

³ ορισμός που αναφέρεται στο 7^ο πρωτόκολλο της Βαρκελώνης Αρθ2 « "Coastal zone" means the geomorphologic area either side of the seashore in which the interaction between the marine and land parts occurs in the form of complex ecological and resource systems made up of biotic and abiotic components coexisting and interacting with human communities and relevant socio-economic activities»

των αναγκών διαχείρισης⁴». Παρατηρούμε ότι αν και οι δύο ερμηνεύουν το ίδιο πράγμα, παρόλαυτά ο ορισμός που δίνεται (Ευρωπαϊκή Ένωση είναι πιο περιβαλλοντικός από ότι ο στρατηγικός) δίνεται στο Πρωτόκολλο.

Η παραπάνω παρατήρηση είναι κατανοητή, καθότι ο ορισμός που δίνεται στο πρωτόκολλο, είναι αποτέλεσμα διαπραγματεύσεων μεταξύ των χωρών που αντιπροσωπεύουν συμφέροντα εθνικά. Έτσι τα υπάρχει και διαφωνία για το τι πρέπει να περιλαμβάνει μια παράκτια γραμμή, αναλόγως την εθνική δραστηριότητα που υπάρχει. Αντίθετα ο πιο απλουστευμένος ορισμός που δίνεται από την Ε.Ε. δεν είναι αποτέλεσμα διαπραγματεύσεων, παρά ένας απλός περιβαλλοντικός ορισμός.

Εν συνεχεία, πάντα στο ίδιο πρωτόκολλο, **"Ολοκληρωμένη Διαχείριση Παράκτιας Ζώνης"** σημαίνει μια δυναμική διαδικασία για τη βιώσιμη διαχείριση και τη χρήση των παράκτιων ζωνών, λαμβάνοντας υπόψη συγχρόνως το εύθραυστο των παράκτιων οικοσυστημάτων και των τοπίων, τη ποικιλομορφία των δραστηριοτήτων και των χρήσεων, του θαλάσσιου προσανατολισμού ορισμένων δραστηριοτήτων και χρήσεων και του αντίκτυπού τους και στα θαλάσσια και στα στερεά μέρη⁵.

Πιο απλά η Ολοκληρωμένη Διαχείριση Παράκτιων Ζωνών (από δω και πέρα ΟΔΠΖ) είναι μια μεθοδολογία για την διαχείριση όλων των φυσικών πόρων, με απώτερο σκοπό την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης στις παράκτιες περιοχές. Η μεθοδολογία αυτή αναγνωρίζει ότι τα προβλήματα ρύπανσης ξεπερνούν τα πολιτικά όρια και έτσι μια αποτελεσματική διαχείριση απαιτεί την ολοκλήρωση της πολυεθνικής συλλογής δεδομένων, της διαχείρισης και της απεικόνισης στοιχείων σε πολλούς επιστημονικούς κλάδους όπως η θαλάσσια βιολογία, η ωκεανογραφία, η χημεία και η

⁴ ορισμός στην ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ολοκληρωμένη διαχείριση παράκτιων ζωνών βλ <http://ec.europa.eu/environment/iczm/situation.htm> (15-3-2008)

⁵ ορισμός από 7^ο πρωτόκολλο της Βαρκελώνης Αρ2 «"Integrated coastal zone management" means a dynamic process for the sustainable management and use of coastal zones, taking into account at the same time the fragility of coastal ecosystems and landscapes, the diversity of activities and uses, their interactions, the maritime orientation of certain activities and uses and their impact on both the marine and land parts.

εφαρμοσμένη μηχανική. Εν ολίγοις, προσπαθεί να διατηρήσει τη βιωσιμότητα και να προστατεύσει τους παράκτιους πόρους.

Μέσω της διαχείρισης αυτής, τα κράτη ενθαρρύνονται να αναπτύξουν τα δικά τους διοικητικά προγράμματα παράκτιας ζώνης (Coastal Zone Management Plans) για να επιτρέψουν την οικονομική ανάπτυξη που είναι συμβατή με την προστασία των φυσικών πόρων, τη μείωση των παράκτιων κινδύνων, τη βελτίωση της ποιότητας νερού και τη λογική παράκτια ανάπτυξη. Η ΟΔΠΖ παρέχει τα οικονομικά και τεχνικά κίνητρα για τα παράκτια κράτη προκειμένου να διαχειριστούν ορθολογικά τις παράκτιες ζώνες τους κατά τρόπο σύμφωνο με τα διεθνή πρότυπα και στόχους.

Τι είναι όμως αυτό το νέο που φέρνει η ολοκληρωμένη διαχείριση, είναι το μεγάλο ερώτημα. Ξεκινώντας, με τους σκοπούς της ολοκληρωμένης στρατηγικής αναφέρεται η προστασία του παράκτιου περιβάλλοντος. Μέχρι το τέλος του 2007, δεν υπήρχε ένα τόσο σαφές διεθνές –περιφερειακό– διακρατικό– συγκεκριμένο νομοθετικό πλαίσιο που να προστάτευε αυτές τις περιοχές, πέρα της Ατζέντας 21 που αναφερόταν σε παγκόσμιο επίπεδο. Αντίθετα, όσον αφορά την θαλάσσια πλευρά των παραλιών υπάγεται στο θαλάσσιο δίκαιο και όσον αφορά το χερσαίο, στις συμβάσεις που αφορούν τη ρύπανση και τη διαχείριση χερσαίων φυσικών πόρων. Ωστόσο, τα πράγματα δεν είναι μαύρο – άσπρο. Η παράκτια περιοχή είναι ένα αυτόνομο οικοσύστημα που δεν υπάγεται ούτε στο χερσαίο, ούτε στο θαλάσσιο.

Συνεχίζοντας, ένα ακόμα νέο στοιχείο που φέρνει η ΟΔΠΖ είναι η ορθολογική χρήση των φυσικών πηγών. Οι φυσικές πηγές δεν είναι ανεξάντλητες, αντιθέτως. Ωστόσο, στις παράκτιες περιοχές, τόσο από πλευράς τουρισμού, όσο και βιομηχανίας ή και αλιείας, γίνεται ακαταλόγιστη χρήση, όπου χάριν της οικονομικής ανάπτυξης του τόπου, δεν δίνεται μεγάλη σημασία στον τρόπο χρήσης τους. Αυτό λοιπόν με την νέα αυτή στρατηγική αλλάζει. Όποια χρήση φυσικών πηγών πραγματοποιείται, πρέπει να γίνεται με σεβασμό και για τις επόμενες γενεές, αλλιώς δεν νοείται αειφόρος ανάπτυξη.

Υστερα, φροντίζει να υπάρχει συντονισμός και συμμετοχή όλων των εμπλεκόμενων φορέων, έτσι ώστε να διασφαλιστεί η αειφόρος ανάπτυξη του περιβάλλοντος. Μέχρι τώρα κάθε κράτος ασκούσε την δική του πολιτική διαχείρισης. Ωστόσο, το περιβάλλον δεν αναγνωρίζει πολιτικά σύνορα. Μια δραστηριότητα με ρυπογόνες συνέπειες σε μια χώρα, θα επιφέρει αρνητικά αποτελέσματα και στην γείτονος χώρα. Ενδεικτικά, ο Καναδάς μέσω υποθαλάσσιων αγωγών ελευθερώνει λύματα και σκουπίδια στο θαλάσσιο περιβάλλον τα οποία κατευθύνονται στις ΗΠΑ και μολύνουν τις παράκτιες περιοχές της. Συνεπώς, δεν έχει σημασία τι κάνει ο ένας, αλλά όλοι μαζί για να μπορέσουμε επαρκώς και με ορθόνομο τρόπο να αξιοποιούμε το περιβάλλον μας.

Βέβαια το ίδιο ισχύει και σε εθνικό επίπεδο. Μέσω μιας ΟΔΠΖ, θα μπορέσουν να συντονίζονται όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς, λιμενικό, επιχειρηματίες, πολίτες, τοπική αυτοδιοίκηση, ΜΚΟ. Ο κάθε ένας θα έχει συγκεκριμένο ρόλο να παίξει, με συγκεκριμένες ευθύνες και δικαιώματα κάτω από μια κοινή ομπρέλα διαχείρισης και συντονισμού, κάτι που δεν συμβαίνει σήμερα.

Προβλήματα βιώσιμης ανάπτυξης του περιβάλλοντος ως αποτέλεσμα έλλειψης μιας Ολοκληρωμένης Διαχείρισης

Οι επιπτώσεις που υπάρχουν στο παράκτιο περιβάλλον, εξαιτίας της απουσίας μιας ολοκληρωμένης διαχείρισης, είναι αρκετά σημαντικές. Η ποιότητα των παράκτιων υδάτων είναι ένας σημαντικός λόγος ανησυχίας. Τα δύο πιο θεαματικά φαινόμενα τα τελευταία χρόνια, οι κηλίδες πετρελαίου και οι φυκώδεις ανθίσεις, είναι απεικονίσεις του γεγονότος ότι οι παράκτιες κοινότητες υφίστανται συχνά τις συνέπειες της εμφάνισης εξελίξεων ή γεγονότων που λαμβάνουν χώρα μέσα στη θάλασσα ή παράκτια. Η ανθρώπινη χειραγώγηση των παράκτιων ζωνών και η χρησιμοποίηση των φυσικών πόρων τους από τις αρχές των χρόνων έχουν δημιουργήσει τις μορφές αγροτικών και αστικών τοπίων, που απεικονίζουν τους πολιτισμούς που είχαν ως επίκεντρο το εμπόριο και προσανατολισμένους κατά ένα μεγάλο

μέρος προς το εξωτερικό. Δυστυχώς, η αστικοποίηση και οι ομοιόμορφες γεωργικές και βιομηχανικές εξελίξεις έχουν μειώσει αρκετά τη βιολογική ποικιλομορφία και την πολιτιστική σαφήνεια των τοπίων στα περισσότερα μέρη της Μεσογείου.

Η έλξη λοιπόν που ασκούν οι παράκτιες ζώνες υφίσταται αυξανόμενη πίεση: οι παράκτιοι πόροι καταναλώνονται με ρυθμούς που ξεπερνούν τη φέρουσα ικανότητά τους, η έλλειψη χώρου οδηγεί σε συγκρούσεις μεταξύ των εναλλακτικών χρήσεων, παρουσιάζονται μεγάλες εποχιακές διακυμάνσεις σε ότι αφορά τον πληθυσμό και την απασχόληση και υποβαθμίζονται τα φυσικά οικοσυστήματα που υποστηρίζουν τις παράκτιες ζώνες. Οι παράκτιες ζώνες είναι ιδιαίτερα εκτεθειμένες σε κινδύνους, οι οποίοι επιδεινώνονται από τις ενδεχόμενες επιπτώσεις της αλλαγής του κλίματος. Το ενδεχόμενο της ανόδου της στάθμης της θάλασσας αυξάνει τις πιθανότητες εμφάνισης θελλωδών συνθηκών, εντείνει τον κίνδυνο διάβρωσης και πλημμυρών στις ακτές, ενισχύει την διείσδυση αλμυρού νερού στο εσωτερικό των παράκτιων ζωνών και αυξάνει την απειλή που επικρέμαται σε φυσικές ενδιάμεσες ζώνες, όπως είναι οι υγρότοποι.

Αυτά τα ήδη γνωστά προβλήματα είναι πιθανό να συντεθούν στο μέλλον ως αποτέλεσμα της γενικής τάσης στους περιβαλλοντικούς και κοινωνικοοικονομικούς όρους. Πρόσφατη έρευνα δείχνει ότι η αλλαγή κλίματος θα μπορούσε να περιλάβει μια άνοδο στη στάθμη της θάλασσας μερικών χιλιοστών ετησίως και μια αύξηση στη συχνότητα και την ένταση των παράκτιων θελλών. Ανάλογα με όπου εμφανίζονται, τα συνδυασμένα αποτελέσματα αυτών των δύο φαινομένων θα έχουν σοβαρό αντίκτυπο, όπως σημαντικές πλημμύρες. Συγχρόνως, η αναμενόμενη αύξηση, του τουρισμού ειδικότερα, θα αυξήσει την ανθρώπινη πίεση στο φυσικό, αγροτικό και αστικό περιβάλλον.

Σημαντικοί κλάδοι για την οικονομία των παράκτιων περιοχών, όπως είναι ο τουρισμός, η αλιεία και η γεωργία, συγκαταλέγονται μεταξύ των πλέον

ευάλωτων κλάδων σε ενδεχόμενες κλιματικές αλλαγές⁶. Η τρωτότητα ανθρώπινων και φυσικών συστημάτων στις ακτές αυξήθηκε λόγω της αδιάκοπης ανάπτυξης και δόμησης στις περιοχές που γειτνιάζουν άμεσα με την ακτογραμμή, της έλλειψης χώρου για την αντιμετώπιση της ανόδου της στάθμης της θάλασσας

Ένα ευρύ φάσμα ανθρώπινων δραστηριοτήτων πραγματοποιείται στις παράκτιες ζώνες (βιομηχανία, τουρισμός, αλιεία, υδατοκαλλιέργεια, κ.λπ...). Αν και όχι απαραίτητα πιο διαφορετικές απ'ό,τι σε άλλες μη παράκτιες περιοχές. Όταν αυτές οι δραστηριότητες αναπτύσσονται από κοινού στη στενή παράκτια λουρίδα, τα προβλήματα τείνουν να προκύπτουν, δημιουργώντας συγκρούσεις μεταξύ των δραστηριοτήτων.

Κατόπιν τούτου, μια Ολοκληρωμένη Διαχείριση των Παράκτιων Ζωνών, θα προσφέρει αφενός το νομοθετικό πλαίσιο μέσα στο οποίο θα μπορούν οι παίκτες να δραστηριοποιηθούν και αφετέρου να έχουν όντως μια διαχείριση του περιβάλλοντος προκειμένου να υπάρξει αειφόρος ανάπτυξη και όχι απλά οικονομική.

⁶ COM(2005) 35 της 9.2.2005.

Η υφιστάμενη κατάσταση των παράκτιων δραστηριοτήτων και οι πηγές ρύπανσης τους

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Ο τρόπος που ο τουρισμός επηρεάζει την βιώσιμη ανάπτυξη των παράκτιων περιοχών

Η Μεσόγειος συνιστά παγκοσμίως τον σημαντικότερο τουριστικό προορισμό. Με πάνω από 170 εκατομμύρια τουρίστες το χρόνο είναι ένα από τα πιο κοσμοπολίτικα μέρη σε ολόκληρο τον πλανήτη¹. Για το λόγο αυτό ο τουρισμός, αποτελεί έναν πολύ σημαντικό παράγοντα που επηρεάζει τα παράκτια κράτη ποιές περιβαλλοντικές αποφάσεις πρέπει να πάρουν, προκειμένου να μην υποστεί ο τουρισμός τους και συνεπώς η οικονομική ανάπτυξη του τόπου τους σημαντικό πλήγμα.

Ακριβώς επειδή η Μεσόγειος αποτελεί ένα σημαντικό τουριστικό προορισμό, υπάρχει μια μεγάλη σειρά επιχειρηματικών δραστηριοτήτων που διαμορφώνει τη θαλάσσια βιομηχανία τουρισμού. Εκείνοι που συνδέονται άμεσα με το θαλάσσιο τουρισμό, περιλαμβάνουν τις μικρές, «one-person» δραστηριότητες όπως τα ψαροκάικα, καγιάκ, scuba diving. Περιλαμβάνουν επίσης τις μικρομεσαίες ιδιωτικές επιχειρήσεις όπως τις επιχειρήσεις ενοικίασης γιότ και τις μεγάλες πολυεθνικές εταιρίες με τις κρουαζιέρες. Ακόμα υπάρχει ένας μεγαλύτερος αριθμός επιχειρήσεων που συνδέονται έμμεσα με τον θαλάσσιο- παράκτιο τουρισμό. Για παράδειγμα τα καταστήματα συντήρησης βαρκών, τα παράκτια θέρετρα, τα γραφεία ενοικίασης θαλάσσιου εξοπλισμού, τους προμηθευτές εξοπλισμού αλίευσης, τις υπηρεσίες πορθμείων νησιών, τους πωλητές αναμνηστικών, τους καλλιτέχνες και ακόμη και τους συλλέκτες σκουπιδιών.

Παράλληλα, οι κυβερνητικές υπηρεσίες έχουν επίσης έναν σημαντικό ρόλο στον έλεγχο και τη διαχείριση του παράκτιου τουρισμού. Τα παραδείγματα

¹ Briguglio.L and Vella.L, (1995) 'The Competitiveness of the Maltese Islands in Mediterranean International Tourism' in Conlin M.V. and Baum,T. (eds), *Island Tourism. Management Principles and Practice*, U.K., Wiley.

περιλαμβάνουν τις θαλάσσιες διοικητικές αρχές πάρκων, τις αντιπροσωπεΐες ελέγχου αλιείας, τους οργανισμούς μάρκετινγκ τουρισμού και προώθησης, τα όργανα επιβολής νόμου (λιμενικό) και τις θαλάσσιες οργανώσεις ασφάλειας. Επιπλέον, υπάρχουν πολλές μη κερδοσκοπικές ομάδες που διαμορφώνουν ένα σημαντικό συστατικό της βιομηχανίας, όπως οι λέσχες κατάδυσης, της διάσωσης θαλάσσιων ζώων, την αλιεία κ.α.. Οι περιβαλλοντικές ομάδες είναι επίσης σημαντικοί "συμμέτοχοι" της βιομηχανίας αυτής.

Δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι ο ετήσιος κύκλος εργασιών είναι ουσιαστικός και ότι διαμορφώνει έναν σημαντικό επιχειρησιακό τομέα με διαδεδομένη οικονομική επιρροή. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για τα νησιά και τις παράκτιες περιοχές, όπου ο θαλάσσιος τουρισμός μπορεί να διαμορφώσει την ενιαία σημαντικότερη οικονομική δραστηριότητα τους². Συνεπώς οι αποφάσεις που θα παρθούν για να προστατέψουν το παράκτιο περιβάλλον, θα επιφέρουν αλλαγές στον παράκτιο τουρισμό και συνεπώς στην οικονομική ανάπτυξη του τόπου. Κατόπιν τούτου, οι όποιες αλλαγές, χρήζουν την ανάγκη ενός θεσμικού – νομικού πλαισίου που να λαμβάνει υπόψη του το παράγοντα τουρισμό- οικονομική ανάπτυξη της κοινωνίας χωρίς ωστόσο να αγνοεί την προστασία του περιβάλλοντος.

Το μέγιστο προτέρημα της Μεσογείου ως τόπου τουριστικού προορισμού είναι η ποικιλομορφία της. Οι φυσικές και γεωγραφικές ιδιότητες της περιοχής δημιουργούν έναν μοναδικό αστερισμό θελκτικότητας, που λίγες περιοχές προσφέρουν. Οι διακοπές μπορούν να συνδυαστούν με τον θαλάσσιο αθλητισμό, ενώ εκείνοι που επιδιώκουν τα αστικά καθώς επίσης και αγροτικά τοπία μπορούν εύκολα "να δραπέτεύσουν" από τα αστικά κέντρα και να βρεθούν στην εξοχή. Επίσης οι κλιματολογικές συνθήκες επιτρέπουν όχι μόνο καλοκαιρινές μα και χειμερινές διακοπές. Παράλληλα, στη Μεσόγειο μπορεί ο επισκέπτης να φύγει από τη ρουτίνα και τον θόρυβο των πόλεων και να

² Miller, M.L and Auyong J. "Proceedings of the 1990 Congress on Coastal and Marine Tourism". Vol 1 National Coastal Resources, Research Institute Corvallis OR, 1991, σελ 75-99

μπορέσει να απολαύσει πολιτιστικά γεγονότα ή να κάνει διακοπές σε θεραπευτικά παράκτια κέντρα³.

Ωστόσο, αυτή η ανάλυση κόστους – οφέλους που γίνεται από τους επιχειρηματίες συνήθως επικεντρώνεται μόνο στα θετικά αποτελέσματα του παράκτιου - θαλάσσιου τουρισμού, δίνοντας ελάχιστη προσοχή στις περιβαλλοντικές επιπτώσεις που συνδέονται με την ανάπτυξη του τουρισμού γενικότερα⁴. Αποτέλεσμα των δραστηριοτήτων των επιχειρηματιών αυτών θα είναι η ολοένα και μεγαλύτερη υποβάθμιση του περιβάλλοντος. Σε αυτή τη τάση δυστυχώς, όπως θα παρουσιαστεί και σε επόμενο κεφάλαιο, συνδράμουν και οι κυβερνητικές – κρατικές υπηρεσίες, αφού είτε γιατί δεν υπάρχουν νόμοι που να δίνουν τέλος σε μη περιβαλλοντικές επιχειρηματικές δραστηριότητες, είτε γιατί οι ίδιες οι υπηρεσίες αδρανούν, τελικά το αποτέλεσμα είναι ότι το παράκτιο περιβάλλον συνεχώς υποβαθμίζεται.

Η οικιστική δραστηριότητα, ως εμπόδιο στην επιτυχία μιας ολοκληρωμένης διαχείρισης παράκτιων περιοχών

Η οικιστική δραστηριότητα αποτελεί μια παράκτια δραστηριότητα και έναν ακόμα παράγοντα που επηρεάζει (αρνητικά) την πολιτική χάραξης για την Ολοκληρωμένη Διαχείριση Παράκτιων Ζωνών. Εκατομμύρια άνθρωποι επιλέγουν να εγκατασταθούν και να δραστηριοποιηθούν οικονομικά σε παράκτιες περιοχές. Επομένως αποτελεί κομμάτι του πολιτικού και κοινωνικού γίνεσθαι μιας χώρας και ως εκ τούτου επηρεάζει και επηρεάζεται από τις πολιτικές αποφάσεις που πρέπει να παρθούν για την διαχείριση των παράκτιων ζωνών.

Η αστικοποίηση του παράκτιου περιβάλλοντος και γενικότερα η απόφραξη παραθαλάσσιων περιοχών, όπου οι κάτοικοι των μεγάλων αστικών πόλεων προσφεύγουν για καλύτερες συνθήκες ζωής, έχοντας ένα σπίτι είτε για εξοχικό , είτε για μόνιμη κατοικία μετακινούμενοι στην πόλη μόνο για εργασία,

³ Παραδειγματικά, το καλοκαίρι του 2007 στην Τεργέστη της Ιταλίας, είχαν οργανώσει πολιτιστικά δρώμενα κατά μήκος της παραλίας όπως θεατρικές παραστάσεις , μουσικές βραδιές, νύχτες κωμωδίας, καθόλη τη διάρκεια του καλοκαιριού.

⁴ Warren, J.A.N – Taylor, C.N. "Developing Ecotourism in New Zealand". New Zealand institute for Social Research and Development ,1994

προκαλεί πολύ μεγάλες περιβαλλοντικές επιβαρύνσεις. Η έλλειψη ή η παράλειψη ενός πολεοδομικού σχεδιασμού και η απουσία ή η χαλαρότητα ενός ελεγκτικού μηχανισμού, διευκολύνουν την ανάπτυξη της οικιστικής δραστηριότητας στις παράκτιες περιοχές, προκαλώντας υποβάθμιση στα οικοσυστήματα των περιοχών αυτών.

Μπορεί το νέο Πρωτόκολλο της Σύμβασης της Βαρκελώνης και άλλα θεσμικά πλαίσια να κάνουν λόγο για απαγόρευση της χρήσης γης μέχρι και 100μέτρα από τη θάλασσα, ωστόσο μεσογειακές και αρκετά τουριστικά ανεπτυγμένες χώρες όπως η Ελλάδα, η Ισπανία, η Μάλτα, έχουν ήδη προβεί σε κατάχρηση της παράκτιας γης. Η χωρίς μέτρο οικιστική δραστηριότητα κοντά στις ακτές και η εκτεταμένη κάλυψη με ασφαλτο των παράκτιων περιοχών έχει αρχίζει να διαταράσσει τις σχέσεις θάλασσας – ξηράς και να υποβαθμίζει τα παράκτια οικοσυστήματα. Η προστασία του περιβάλλοντος θυσιάζεται στο βωμό της οικονομικής ανάπτυξης, με αποτέλεσμα την υποβάθμιση του περιβάλλοντος που γίνεται εντονότερη με την τουριστικοποίηση της περιοχής. Η ανέγερση μεγάλου αριθμού ξενοδοχειακών μονάδων και συγκροτημάτων καθώς και η δημιουργία επιχειρήσεων εστίασης και ψυχαγωγίας για την εξυπηρέτηση του μαζικού τουρισμού, όχι μόνο απορροφά εκτάσεις γης, αλλά προκαλεί παράπλευρη σπατάλη των φυσικών πόρων⁵.

Ύστερα, η ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου και η ελεύθερη μεταφορά των εμπορευμάτων εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης απαιτούν την κατασκευή μεγάλων οδικών και σιδηροδρομικών αξόνων για τη σύνδεση λιμένων και αστικών κέντρων, με αποτέλεσμα την απορρόφηση χώρου από τα παράκτια περιβάλλοντα. Η κατασκευή διωρύγων, γεφυρών και άλλων έργων για τη διευκόλυνση των μεταφορών προκαλούν συγκρούσεις χρήσεως γης και μεταβάλλουν τις οικονομικές δραστηριότητες στα παράκτια περιβάλλοντα. Χαρακτηριστικά μπορεί να αναφερθεί η Ελληνική περίπτωση με την γέφυρα Ρίου- Αντιρρίου στον Πατραϊκό Κόλπο.

⁵ Wheeler, J – Thrall, G. (1998) "Economic Geography" John Wiley and Sons,

Επίσης τα αεροδρόμια σήμερα δεν αποτελούν μόνο χώρο εξυπηρέτησης των σκαφών, αλλά στην ευρύτερη περιοχή τους αναπτύσσονται διάφορες δραστηριότητες για την εξυπηρέτηση των επιβατών και των συνοδών τους, πχ ξενοδοχειακές μονάδες, χώροι στάθμευσης, σιδηροδρομικοί σταθμοί. Ιδίως η επίδρασή τους στ παράκτιο περιβάλλον είναι πολλαπλή ειδικά στις περιπτώσεις που τα αεροδρόμια βρίσκονται κοντά σε παράκτιες περιοχές. Όλες οι παραπάνω δραστηριότητες που οδηγούν σε πρόοδο και οικονομική ανάπτυξη έναν τόπο, δεν συμβαδίζουν παράλληλα με τις περιβαλλοντικές δυνατότητες των παράκτιων περιοχών, με αποτέλεσμα την υποβάθμιση του περιβάλλοντος εξαιτίας της συνεχούς ρύπανσης και κατάχρησής των φυσικών του πόρων.

Η παράκτια βιομηχανία ως οικονομικό εργαλείο των κοινωνιών και ο ρόλος της ως παράκτια δραστηριότητα

Η παράκτια βιομηχανική δραστηριότητα αποτελεί και αυτή έναν κύριο παράγοντα που επηρεάζει τις πολιτικές αποφάσεις για την προστασία και διαχείριση των παράκτιων ζωνών. Αυστηρές περιβαλλοντικές πολιτικές περιορίζουν τη λειτουργία των βιομηχανιών, επομένως επηρεάζουν αρνητικά και τις οικονομικές τους κλίμακες (κάτι αντίστοιχο που συμβαίνει και με τον τουρισμό). Όμως η βιομηχανία γενικότερα αποτελεί έναν πολύ σημαντικό οικονομικό πόρο για την οποιαδήποτε χώρα, επομένως τα ζητήματα που προκύπτουν από την περιβαλλοντική ρύπανση που μπορεί να προκύπτει, εξαιτίας της λειτουργίας των παράκτιων βιομηχανιών, τείνουν να αντιμετωπίζονται πιο ελαστικά. Ωστόσο, αυτό δεν αναιρεί το γεγονός ότι η βιομηχανική ρύπανση, ειδικά η παράκτια, αποτελεί μια πρωταρχική αιτία ρύπανσης των παράκτιων περιοχών.

Η παράκτια βιομηχανική δραστηριότητα, επιδρά, σε αντίθεση με την οικονομία, αρνητικά στο περιβάλλον⁶. Η μη ορθολογική χρήση των μη ανανεώσιμων πόρων στερεί τις επόμενες γενεές από πολύτιμους πόρους, ενώ οι δραστηριότητες της βιομηχανίας καταστρέφουν το περιβάλλον αφού

⁶ UNESCO, "Impacts and Challenges of a large coastal industry" 2004

ρυπαίνουν την ατμόσφαιρα, τα εδάφη, τα νερά, προκαλούν ηχορύπανση, καταστρέφουν ή διαταράσσουν τους φυσικούς οικοτόπους, προκαλούν οπτική ρύπανση, ενώ έχουν επιπτώσεις στη στάθμη των υπόγειων υδάτων. Παραδειγματικά μπορούμε να αναφερθούμε στις επιπτώσεις που έχει υποστεί ο Αχελώος ποταμός, ως αποτέλεσμα της βιομηχανικής δραστηριότητας στην περιοχή, αφού τα απόβλητα της βιομηχανίας που πέφτουν μέσα στον ποταμό συνιστούν πολύ σημαντικό περιβαλλοντικό πρόβλημα.

Οι παράκτιες βιομηχανίες ελκύονται από το παράκτιο περιβάλλον εξαιτίας της εύκολης πρόσβασης και μεταφοράς των πρώτων υλών και προϊόντων μέσω των λιμένων. Σε όλο τον κόσμο παρατηρείται συγκέντρωση βιομηχανικών μονάδων στην παράκτια ζώνη και ιδιαίτερα εκείνων που δραστηριοποιούνται στον τομέα του πετρελαίου⁷. Οι μονάδες αυτές απαιτούν μεγάλες εκτάσεις γης και είναι έντονα ανταγωνιστικές, μέχρι αποκλεισμού κάθε άλλης οικονομικής δραστηριότητας.

Ενδεικτικό παράδειγμα του πόσο μεγάλο χώρο απαιτούν οι βιομηχανίες είναι στην Γαλλία, στις περιοχές Δουνκέρκη, Χάβρη και Φος. Οι εκεί βιομηχανικές δραστηριότητες κάλυπταν το 1985, πενήντα χιλιόμετρα ακτογραμμής⁸. Στο τέλος όμως του 2000, 25 νέες πυρηνικές εγκαταστάσεις ενσωμάτωσαν επιπλέον εικοσιπέντε χιλιόμετρα ακτογραμμής, στην ίδια περιοχή. Συνεπώς, έχουμε 75 συνολικά χιλιόμετρα ακτογραμμής που έχουν καταναλωθεί, χωρίς να μετράμε και τα υπόλοιπα σχέδια βιομηχανικών εγκαταστάσεων δευτερεύουσας σημασίας. Αποτέλεσμα να μετράμε πάνω από 100 χιλιόμετρα ακτογραμμής δεσμευμένα για χρήση παράκτιας βιομηχανίας. Εύλογα λοιπόν, μπορούμε να θεωρήσουμε ότι τέτοιου είδους δραστηριότητες μπορεί να προσφέρουν οικονομική ανάπτυξη σε μια κοινωνία, όμως στερεί πολύτιμους φυσικούς πόρους από την ίδια την κοινωνία, ενώ τέλος στερεί από τον άνθρωπο την επαφή με την ίδια την φύση.

⁷ NEW FOREST DISTRICT COASTAL MANAGEMENT PLAN FEBRUARY 2004, βλ <http://www.nfdc.gov.uk/coastal/cmp/CMPPartB7.pdf> (διαμορφωμένο 20-3-2008)

⁸ Γουργιώτης, Λ. «Προς μια Ευρωπαϊκή Πολιτική για τις παράκτιες ζώνες; Η περίπτωση της Ελλάδας». Στο Συλλεκτικό Τόμο, άρθρο στο Συλλεκτικό Τόμο, Αειφορία και Περιβάλλον : Ο Νησιωτικός Χώρος στον 21^ο Αιώνα, εκδ Σιδέρη, Αθήνα, 2005

Επίσης, παράκτια βιομηχανία είναι και η ναυπηγική - επισκευαστική βιομηχανία⁹ των πλοίων, η οποία απαιτεί εκτεταμένα έργα υποδομής και εγκαταστάσεις. Εκτείνεται τόσο στο θαλάσσιο όσο και στο χερσαίο χώρο της παράκτιας ζώνης. Μορφή μικρότερης ναυπηγοεπισκευαστικής μονάδας είναι το λεγόμενο καρνάγιο, όπου αναπτύσσονται δραστηριότητες επισκευής ή κατασκευής μικρών πλοίων. Η ναυπηγική μονάδα είναι μονάδα έντασης κεφαλαίου και ιδίως πάγιου κεφαλαίου όπως λιμενικά έργα, δεξαμενές, κτίρια, μηχανήματα, γερανοί κτλ. Έτσι λοιπόν η βιομηχανία στα παράλια και ειδικά η ναυπηγική αποτελεί σημαντικό οικονομικό πόρο για την χώρα. Επομένως επηρεάζει σε πρώτο βαθμό τους αρμόδιους φορείς που θα πρέπει να σχεδιάζουν μια πολιτική προστασία για τις παράκτιες περιοχές.

Μια αυστηρή πολιτική εφαρμογή με κανόνες αντιρρυπαντικούς που δεν αφήνουν κανένα περιθώριο λειτουργίας σε ναυπηγεία ή σε βιομηχανίες, θα έχει ως αποτέλεσμα την μετακίνηση των βιομηχανιών, πράγμα που είναι σχεδόν αδύνατο, ή το κλείσιμό τους, που είναι επίσης αδιανόητο από οικονομική άποψη. Πρέπει λοιπόν να ληφθεί σοβαρά υπόψη στο σχεδιασμό μιας ολοκληρωμένης και βιώσιμης διαχείρισης ένα πλαίσιο που να προβλέπει την περιβαλλοντικής λειτουργίας των μονάδων αυτών χωρίς να επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό την παραγωγικότητά τους.

Θαλάσσιες δραστηριότητες που επηρεάζουν την οικονομική και περιβαλλοντική αειφορία της κοινωνίας

Η αλιεία αποτελεί από τους αρχαίους χρόνους μια βασική παράκτια δραστηριότητα για την εξασφάλιση της τροφής του ανθρώπου. Δεν είναι τυχαίο εξάλλου ότι οι πρώτες ανθρώπινες κοινωνίες ήταν αλιευτικές και κυνηγετικές. Μάλιστα η αλιεία ήταν πιο εύκολη και αποτελεσματική αφού το 71% της γήινης επιφάνειας καλύπτεται από νερό (θάλασσα).

Σκοπός της αλιείας είναι η άντληση του υδρόβιου ζωικού πλούτου από το θαλάσσιο περιβάλλον. Αυτό πραγματοποιείται με αλιευτικά σκάφη τα οποία

⁹ Μυλωνόπουλος Δημ. «Ναυτιλία. Έννοια – Τομείς – Δομές». Εκδ Σταμούλης, Αθήνα 2004

είναι εξοπλισμένα με αλιευτικά εργαλεία. Ανάλογα με το θαλάσσιο χώρο στον οποίο κινούνται τα αλιευτικά σκάφη, η θαλάσσια αλιεία διακρίνεται¹⁰ σε :

- παράκτια αλιεία : γίνεται με σκάφη που δεν απομακρύνονται πολύ από τις ακτές
- μέση αλιεία : γίνεται στα πελάγη με χρήση σκαφών μετρίου μεγέθους
- υπερπόντια : γίνεται από μεγάλα αλιευτικά σκάφη μακριά από λιμάνια

Στις σημερινές εποχές η αλιευτική δραστηριότητα δεν ασκείται αποκλειστικά και μόνο για βιοπορισμό, αλλά και για την ψυχαγωγία του ανθρώπου. Έτσι λοιπόν εκτός από την επαγγελματική υπάρχει και η ερασιτεχνική αλιεία. Όμως ακόμα και αυτή η ερασιτεχνική δραστηριότητα, απαιτεί τη διευθέτηση κατάλληλων χώρων για τον ελλιμενισμό και την πρόσδεση των σκαφών, για την πρόσβαση των οχημάτων, για την εγκατάσταση των επιχειρήσεων εστίασης και καταστημάτων ειδών ερασιτεχνικής αλιείας κ.λπ. Όλες αυτές οι απαιτήσεις ασκούν πιέσεις στις χρήσεις του παράκτιου περιβάλλοντος.

Τέλος μια άλλη μορφή αλιείας που έχει τύχει ανάπτυξης είναι οι υδατοκαλλιέργειες. Η υδατοκαλλιέργεια περιλαμβάνει τη διατροφή θαλάσσιων ψαριών, την εκτροφή θαλάσσιων οστρακόδερμων και την εκτροφή ψαριών σε γλυκά νερά. Για τις εγκαταστάσεις της δεσμεύεται αρκετός θαλάσσιος χώρος και λόγω των συνθηκών που απαιτεί η ανάπτυξή της αποκλείονται άλλες οικονομικές θαλάσσιες δραστηριότητες. Και σε αυτή την περίπτωση βέβαια η αλληλεπίδραση υδατοκαλλιέργειας και φυσικού περιβάλλοντος είναι έντονη¹¹.

Παρατηρούμε λοιπόν, ότι αφενός από την πλευρά του εδάφους, έχουμε κατάληψη χώρου από εργοστάσια, ξενοδοχεία, οικίες, και άλλες πάσης φύσεως σχετικά με τα προαναφερθέντα επαγγέλματα επιχειρήσεις. Αφετέρου από την θαλάσσια μεριά έχουμε κατάληψη χώρου από υδατοκαλλιέργειες, λιμάνια, ιχθυοκαλλιέργειες κ.α.. Συνεπώς, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο γίνεται έντονη χρήση του παράκτιου περιβάλλοντος. Εντούτοις, καμία περιβαλλοντική

¹⁰ Μυλωνόπουλος Δ. Διεθνές Forum of Adriatic and Ionian cities and towns. Εισήγηση με θέμα «Τα λιμάνια ως Πύλη Πολιτισμού», Ηγουμενίτσα Σεπτέμβριος 2002, σελ 26

¹¹ Fishler, F. "The future of Aquaculture in Europe", 3rd Annual Conference PESCA, Ισπανία, Νοέμβριος 1999.

μελέτη δεν έχει γίνει για το αν το περιβάλλον αντέχει τόση αυξημένη χρήση. Ακόμα και αν έχει λάβει χώρα, σίγουρα δεν έχει ληφθεί υπόψη, μιας και τα αποτελέσματα που παρατηρούμε σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή μεσόγειο δεν είναι πολύ ενθαρρυντικά, παρά μόνο σε ορισμένες περιπτώσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Οι επιπτώσεις των παράκτιων δραστηριοτήτων αλλά και των φυσικών καταστροφών στην διάβρωση του παράκτιου περιβάλλοντος

Οι επιβλαβείς συνέπειες της χερσαίας και θαλάσσιας ρύπανσης

Όλες οι οικονομικές δραστηριότητες στον οικιστικό, βιομηχανικό, τουριστικό, αλιευτικό τομέα αλλά και στον τομέα θαλάσσιων μεταφορών, προκαλούν αρνητικές επιπτώσεις στο οικοσύστημα και στην βιοποικιλότητα του παράκτιου αλλά και θαλάσσιου περιβάλλοντος. Αυτός ο οργανισμός χρήσεων / καταχρήσεων των παράκτιων φυσικών πόρων και γενικότερα του θαλάσσιου περιβάλλοντος, οδηγεί στην επέκταση του δομημένου περιβάλλοντος σε βάρος του φυσικού περιβάλλοντος. Η κατηγοριοποίηση των χρήσεων γης που χρησιμοποιείται πολλές φορές ως μέθοδος για να προστατευθούν οικολογικά ευαίσθητες περιοχές, αλλά και για να αποτραπεί η ανάπτυξη δραστηριοτήτων που εγκυμονούν κίνδυνο για την οικολογική ισορροπία της περιοχής δεν λύνει το πρόβλημα¹.

Οι παρακάτω μορφές ρύπανσης μας παρουσιάζουν την υφιστάμενη κατάσταση των παράκτιων περιοχών κυρίως στην Ευρωπαϊκή μεσόγειο, όχι μόνο ως συνέπεια των παράκτιων δραστηριοτήτων, αλλά και άλλων εξωτερικών παραγόντων. Αυτό όμως που είναι προφανές, είναι ότι η έλλειψη ενός διακρατικού θεσμικού πλαισίου βοηθάει ακόμα περισσότερο στην διατήρηση της υφιστάμενης κατάστασης. Και αυτό γιατί η αλληλεπίδραση του φυσικού περιβάλλοντος και των ανθρωπογενών δραστηριοτήτων που δημιουργείται από τις απαιτήσεις της σύγχρονης ανθρώπινης κοινωνίας, είναι σε συνθήκες αντιπαλότητας και μεταμορφώνει το παράκτιο περιβάλλον. Η χειραφέτηση ή η εκμετάλλευση του περιβάλλοντος δεν γίνεται με βάση τα περιβαλλοντικά όρια, παρά με βάση τις καταναλωτικές ανάγκες του ανθρώπου. Κατόπιν τούτου, από την ανάπτυξη των προαναφερόμενων

¹ Βλάχος, Α. «Περιβάλλον και φυσικοί πόροι». εκδ Κριτική, Αθήνα, 2001, σελ 88

οικονομικών δραστηριοτήτων, το παράκτιο περιβάλλον συνεχώς επιβαρύνεται με ρύπους.

Η παράκτια ρύπανση προέρχεται από τα αστικά και βιομηχανικά λύματα που καταλήγουν στη θάλασσα από κάθε είδους αγωγούς ή διαμέσου των ποταμών. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι εξαιτίας των βιομηχανικών αποβλήτων που έφτασαν στην Αδριατική μέσω του ποταμού Πάδου, δημιουργήθηκε κολλώδης πολτός από φυτοπλαγκτόν, που προκάλεσε τον «καρκίνο της Αδριατικής». Επίσης τον Ιανουάριο του 2000 προκλήθηκε ρύπανση από την εξορυκτική επιχείρηση SC AURUL SA στην περιοχή Baia Mare στη Βόρειο Δυτική Ρουμανία. Μέσω του ποτάμιου συστήματος του Δούναβη η ρύπανση έφθασε μέχρι τη Μαύρη Θάλασσα προκαλώντας, οικολογική καταστροφή². Η παράκτια ρύπανση ανέρχεται στο 44% της θαλάσσιας ρύπανσης³.

Αναμφίβολα η ρύπανση που προκαλείται από χερσαίες πηγές είναι η πιο σημαντική πηγή θαλάσσιας ρύπανσης. Μάλιστα τα ρυπογόνα στοιχεία, τα οποία εισέρχονται στη θάλασσα από την ξηρά αντιστοιχούν σε κάτι λιγότερο από τα ¼ της συνολικής θαλάσσιας ρύπανσης. Τέτοιες ρυπαντικές ουσίες που προέρχονται από την ξηρά και που χύνονται απευθείας στη θάλασσα ή διαμέσου των ποταμών, είναι τα χημικά που χρησιμοποιούνται ως λιπάσματα και φυτοφάρμακα στις γεωργικές καλλιέργειες, το θερμό ύδωρ από τους υδροηλεκτρικούς σταθμούς που είναι εγκατεστημένοι κοντά σε εκβολές ποταμών ή ακτές, τα απόβλητα από τις παράκτιες ξενοδοχειακές μονάδες κ.λπ. Για αυτούς τους λόγους, συχνά παρατηρούμε αυξημένη θαλάσσια ρύπανση στις παράκτιες ζώνες και τις ημίκλειστες θάλασσες (κόλποι, δέλτα ποταμών).

Ωστόσο, δεν είναι μόνο τα λύματα των βιομηχανιών που προκαλούν ρύπανση περιβάλλοντος, αλλά και η πρώτη ύλη που χρησιμοποιούν, Συγκεκριμένα «Το νερό είναι το βασικό στοιχείο ανάπτυξης και διατήρησης

² European Environment Agency. "Mapping the impacts of recent natural disasters and technological accidents in Europe". Environmental Issue Report, No35, Κοπεγχάγη, 2003, σελ 43

³ Θεοδώρου,Α. «Ωκεανογραφία. Εισαγωγή στο θαλάσσιο περιβάλλον». εκδ Σταμούλης, Αθήνα 2004, σελ547

της ζωής στον πλανήτη μας, όπως επίσης και το βασικό υλικό για τη σύγχρονη βιομηχανική ανάπτυξη», αναφέρει χαρακτηριστικά ο Βαλκανάς⁴. Εντούτοις, η εξασφάλιση καλυπτικών ποσοτήτων γλυκού νερού σε λογική τιμή για την ικανοποίηση των σύγχρονων και των μελλοντικών αναγκών σε πόσιμο νερό, σε νερό για άρδευση και σε νερό για χρήση και ανάπτυξη της βιομηχανίας, είναι αρκετά δύσκολη, αφού μόλις το 0.75% του συνολικού νερού στη γη προσφέρεται για τους παραπάνω λόγους⁵.

Η βιομηχανία χρησιμοποιεί μεγάλες ποσότητες νερού για επεξεργασία και ψύξη και είναι η βασικότερη σύγχρονη αιτία ρύπανσης νερού. Μια μεγάλη βιομηχανική μονάδα, που σε μερικά βιομηχανικά συγκροτήματα εκφράζει και μέγεθος για σύγχρονη ανταγωνιστικότητα, μπορεί να καταναλώσει νερό σε ποσότητες, που συγκρίνονται με την κατανάλωση νερού

ΠΙΝΑΚΑΣ 1
Η ποσοστιαία και ανά είδος χρήσης κατανάλωση νερού κατά βιομηχανικούς κλάδους στις ΗΠΑ.

	Κατανάλωση νερού %	Κατανάλωση νερού ανά είδος χρήσης %:		
		A	B	Γ
Χημικές βιομηχανίες	22	15	80	5
Βιομηχανίες μετάλλου	21,5	22	74	4
Διυλιστήρια και ανθρακωρυχεία	20,3	6	87	7
Βιομ. χαρτόμαζας και χαρτιού	18,5	64	30	6
Μεταφορές	3,9	-	-	-
Βιομηχανίες τροφίμων	3,9	-	-	-
Βιομηχανία υφάνσιμων υλών	3,2	-	-	-
Βιομηχανία πλαστικών υλών	3,1	-	-	-
Βιομηχανία τοιμέντου και δομικών υλικών	1,2	-	-	-
Λοιπές βιομηχανίες	2,4	-	-	-
Σύνολο βιομηχανιών	-	26	67	7

στις ΗΠΑ, για παράδειγμα υπολογίζεται σήμερα σε 150×10^9 κ.μ μιας πόλης 2.000.000 κατοίκων, όπως φαίνεται και στον πίνακα (πηγή :βιβλίο Βαλκανά).

Τέλος, το πόσο μπορεί η βιομηχανική δραστηριότητα να βλάψει το παράκτιο οικοσύστημα, μπορεί να φανεί και από την υφιστάμενη κατάσταση του Κορινθιακού Κόλπου, Ο Κορινθιακός κόλπος είναι ιδιαίτερα ευαίσθητος στις συνέπειες της ρύπανσης εξαιτίας της αργής ανανέωσης των υδάτων του.

Η σημαντικότερη πηγή ρύπανσης του Κορινθιακού Κόλπου είναι το εργοστάσιο παραγωγής αλουμίνας και αλουμινίου «ΑΛΟΥΜΙΝΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ Α.Ε.» (ΑΤΕ), το οποίο βρίσκεται στα Άσπρα Σπίτια Βοιωτίας

⁴ Βαλκανάς Γεώργιος, 1992 «Ρύπανση Περιβάλλοντος : Επιστήμη και τεχνική αντιμετώπισης», Εκδ Παπαζήση, Αθήνα

⁵ ibid

(βόρειος Κορινθιακός). Η ΑΤΕ εγκατέστησε το 1970, ένα σύστημα ΥΕΜΑ (Υποθαλάσσια Έκχυση Μεταλλευτικών Αποβλήτων) για την έκχυση της κόκκινης λάσπης στον κόλπο των Αντικύρων. Η έκχυση της κόκκινης λάσπης στον κόλπο των Αντικύρων πραγματοποιείται με υποθαλάσσιους μεταλλικούς αγωγούς μήκους 2 χιλιομέτρων οι οποίοι εκβάλλουν σε βάθος νερού περίπου 110μ.

Η κόκκινη λάσπη (red mud) προκύπτει ως στερεό απόβλητο κατά τη διαδικασία παραγωγής αλουμίνας/αλουμινίου από βωξίτη. Στις εγκαταστάσεις της ΑΤΕ προκύπτουν 1.06 τόνοι ερυθράς ιλύος ανά τόνο παραγόμενης αλουμίνας και η μέση ετήσια παραγωγή κόκκινης λάσπης ανέρχεται σήμερα σε περίπου 800.000 τόνους. Για να καταλάβουμε το μέγεθος της καταστροφής αρκεί να σκεφτούμε πως η ποσότητα κόκκινης λάσπης που καταλήγει στον μικρό κόλπο των Αντικύρων είναι σχεδόν τριπλάσια της ποσότητας των φυσικών ιζημάτων των ποταμών που εκβάλλουν στις νότιες ακτές του Κορινθιακού κόλπου. Η ΑΤΕ έχει στο παρελθόν δεσμευτεί στην οριστική ραύση της απόρριψης της κόκκινης λάσπης στη θάλασσα του Κορινθιακού, όμως κανείς δεν γνωρίζει τις επιπτώσεις από την κληρονομιά ρύπανσης που έχουν αφήσει πίσω τους οι εκατομμύρια τόνοι κόκκινης λάσπης που καλύπτουν τον βυθό του Κορινθιακού.

Αλλάζοντας παράκτια δραστηριότητα, ανά τον κόσμο έχουν καταγραφεί αρκετές και σημαντικές έρευνες που αποδεικνύουν τις αρνητικές επιπτώσεις που συνδέονται με την αλληλεπίδραση του θαλάσσιου τουρισμού με το φυσικό περιβάλλον ⁶. Ιδιαίτερα μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, οι μεγάλες μάζες των τουριστών στράφηκαν στον παράκτιο τουρισμό. Το πρόσφατο άνοιγμα της τουριστικής βιομηχανίας σε εύθραυστα θαλάσσια περιβάλλοντα σηματοδότησε την άμεση σχέση θαλάσσιου τουρισμού και φυσικού περιβάλλοντος. Πολλοί είναι εκείνου που εκφράζουν την ανησυχία τους για τις αρνητικές επιδράσεις του θαλάσσιου τουρισμού στα θαλάσσια οικοσυστήματα.

⁶ Jennings, S. "Coastal Tourism and Shoreline Management", Annals of Tourist Research, Τομ21, Νο4, σελ 900

Το παραπάνω επιχείρημα επαληθεύεται από τη μεγάλη και ανεξέλεγκτη αύξηση της κατασκευής παράκτιων ξενοδοχειακών μονάδων και την αυξημένη ζήτηση για θαλάσσια αθλήματα στα μεσογειακά παράλια με αποτέλεσμα να επιφέρουν σημαντικές καταστροφές σε ευαίσθητες περιοχές (πχ. Ζάκυνθος περιοχή όπου φωλιάζει η χελώνα Careta- Careta, Αλόνησος περιοχή όπου φωλιάζει η φώκια monachus –monachus). Όλες οι παραπάνω περιπτώσεις έρχονται να μας υπενθυμίσουν ότι καθημερινά πραγματοποιείται μια υπέρβαση της φέρουσας ικανότητας⁷ των παράκτιων περιοχών. Είναι χαρακτηριστικό ότι η σπατάλη φυσικών πόρων που πραγματοποιείται από ένα (παράκτιο) ξενοδοχείο πέντε αστέρων, για παράδειγμα στην κατανάλωση νερού, ισοδυναμεί όσο με πέντε χωριά. Επίσης ένα ξενοδοχείο καταναλώνει 28 φορές περισσότερο ηλεκτρικό ρεύμα από ότι ένας μόνο κάτοικος της περιοχής⁸.

Κατόπιν τούτου, έχουμε απώλεια των φυσικών πόρων, τους οποίους οι τοπικοί πληθυσμοί παραδοσιακά θεωρούν δεδομένους, Αλλοίωση του παράκτιου περιβάλλοντος και υποβάθμιση της αισθητικής, ηχορύπανση αλλά και γενικότερη ρύπανση του θαλάσσιου και χερσαίου οικοσυστήματος

Άλλη μια μορφή ρύπανσης των παράκτιων περιοχών είναι η θαλάσσια ρύπανση. Η θαλάσσια ρύπανση σαν έννοια καθιερώθηκε για πρώτη φορά με τη Διακήρυξη της Στοκχόλμης για το περιβάλλον το 1972⁹. Σύμφωνα με αυτή, θαλάσσια ρύπανση είναι « η εισαγωγή από τον άνθρωπο, άμεσα ή έμμεσα , επιβλαβών ουσιών ή ενέργειας στο θαλάσσιο περιβάλλον που έχει ως αποτέλεσμα τη διαταραχή του θαλάσσιου οικοσυστήματος, κινδύνους για την ανθρώπινη υγεία, ανυπέρβλητα εμπόδια, στις θαλάσσιες δραστηριότητες

⁷ Με τον όρο «φέρουσα ικανότητα» μιας παράκτιας περιοχής αναφέρεται η δυνατότητα της κοινωνικής και οικονομικής δομής και του περιβάλλοντος (φυσικού και ανθρωπογενούς) της περιοχής να απορροφήσει συγκεκριμένο όγκο υποδομών και συγκεκριμένο αριθμό τουριστών. Βλ WTO (1983). «Risks of Saturation or tourist carrying capacity overload in holiday destinations». World Tourism Organization, Madrid.

⁸ Burns, P.m – Holden, A. "Tourism. A new Perspective", εκδ Prentice Hall, Νέα Υόρκη 1995 σελ 162

⁹ Βλ

http://www.nethics.net/nethics_neu/n3/quellen/voelkerrechtsverb_texte/stockholm_human-environment.html (28-03-2008)

καθώς και ελάττωση των ανέσεων και της αναψυχής». Τη θαλάσσια ρύπανση μπορούμε να τη διακρίνουμε σε παράκτια και πελαγική.

Η πελαγική ρύπανση προέρχεται από τα πλοία και τις πλατφόρμες εξόρυξης πετρελαίου και φυσικού αερίου. Παραδειγματικά το Νοέμβριο του 2002 το δεξαμενόπλοιο Prestige βυθίστηκε στο Βискаϊκό κόλπο προκαλώντας εκτεταμένη πετρελαϊκή ρύπανση στις ισπανικές και γαλλικές ακτές. Η θαλάσσια αυτή ρύπανση είχε αρνητικές συνέπειες για το θαλάσσιο τουρισμό των παράκτιων περιοχών¹⁰. Ενώ δεν πρέπει να ξεχνάμε το ναυάγιο του πλοίου «sea diamond» που βυθίστηκε στα νερά της Σαντορίνης το 2007, όπου ακόμα και σήμερα, όχι μόνο δεν έχει γίνει καμία επίσημη προσπάθεια απομάκρυνσης του πλοίου από το βυθό, αλλά ούτε και προσπάθεια προστασίας του περιβάλλοντος, παρά μόνο τοπικές αυτόβουλες προσπάθειες των πολιτών.

Γενικότερα, οι πλέον σημαντικές κατηγορίες ρύπων που καταλήγουν στο θαλάσσιο περιβάλλον είναι τα βαρέα μέταλλα, το πετρέλαιο και τα προϊόντα του, τα διάφορα φυτοφάρμακα και απορρυπαντικά, τα απορρίμματα (πλαστικά, ελαστικά, μεταλλικά αντικείμενα), τα αστικά λύματα κι οι μικρο-οργανισμοί (βακτηρίδια, μύκητες), τα απόβλητα (άχρηστα βιομηχανικά υλικά κατεργασία τροφίμων, βυρσοδεψείων και σφαγείων) και ραδιενεργά υλικά. Παρακάτω ταξινομούνται ανά αιτία και πηγή ρύπανσης.

Ρύπανση από ναυτιλιακή δραστηριότητα

Είναι η ρύπανση που προκαλείται από την κίνηση των πλοίων που μεταφέρουν ανθρώπους (επιβατικά πλοία και κρουαζιερόπλοια) και φορτία, διακρίνεται στη λειτουργική ρύπανση, δηλαδή σε αυτή που προκαλείται από τα ναυτικά ατυχήματα και στην ατυχηματική. Στην έννοια της λειτουργικής ρύπανσης εντάσσονται οι διαρροές κατά τη φόρτωση και την εκφόρτωση του πλοίου, οι διαρροές από τις μεταγγίσεις καυσίμων, η απόρριψη λυμάτων και

¹⁰ European Environment Agency/E.E.A (2003). "Mapping the impacts of recent natural disasters and technological accidents in Europe". Environmental Issue Report No35, Κοπεγχάγη, σελ 36

απορριμμάτων στη θάλασσα από πλοία εμπορικά και αναψυχής. Σύμφωνα με την Environmental Protection Agency των ΗΠΑ, ένα κρουαζιερόπλοιο σε μια εβδομάδα ταξιδιού απορρίπτει 1 εκ γαλόνια αποβλήτων. Στην ατυχηματική ρύπανση εντάσσονται οι συγκρούσεις πλοίων, οι προσκρούσεις πλοίων σε μόνιμες εγκαταστάσεις, οι προσαράξεις πλοίων, οι εκρήξεις και πυρκαγιές στα πλοία, η βύθιση πλοίου κτλ.

Ρύπανση από απορρίψεις (dumping)

Η ρύπανση αυτή δεν πρέπει να συγχέεται με την ρύπανση από τα απορρίμματα που είναι λειτουργική. Απόρριψη¹¹ ορίζεται ως «η εσκεμμένη απόρριψη ουσιών και υλικών απευθείας στη θάλασσα από πλοία και αεροπλάνα, εκτός εάν η απόρριψη προκαλείται από τις συνήθεις λειτουργικές διαδικασίες των πλοίων και αεροπλάνων και η απόρριψη ουσιών στη θάλασσα διεξάγεται για άλλους σκοπούς και δεν έρχεται σε αντίθεση με την διεθνή νομοθεσία». Στην έννοια της απόρριψης περιλαμβάνεται και η μεταφορά και η πόντιση στη θάλασσα των διαφόρων πλατφόρμων ή γεωτρύπανων άντλησης και η εξόρυξη υποθαλάσσιου πετρελαίου.

Εξόρυξη και εκμετάλλευση του βυθού

Από τις υποθαλάσσιες εργασίες εξόρυξης του ορυκτού πλούτου προκαλείται ρύπανση που οφείλεται κυρίως σε διαρροές πετρελαίου και φυσικού αερίου από τις πλωτές εγκαταστάσεις (πλατφόρμες άντλησης πετρελαίου), σε ατυχήματα λόγω εκρήξεων, σε προσκρούσεις πλοίων κ.λπ. Από τις παραπάνω δραστηριότητες εκτός από τη θαλάσσια ρύπανση προκαλούνται και φαινόμενα όπως η συσσώρευση αλμυρών υδάτων και λιπαντικών ουσιών στις ακτές, η δημιουργία λάσπης, το ανακάτεμα της άμμου και κατά συνέπεια η καταστροφή των φυσικών πόρων που είναι ελκυστικοί για τις θαλάσσιες δραστηριότητες αναψυχής

¹¹ ορισμός από τη Διεθνή Σύμβαση του International Maritime Organization για την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος, Λονδίνο 1972. βλ http://www.imo.org/Conventions/contents.asp?topic_id=258&doc_id=681 (29-03-2008)

Κατόπιν των προαναφερθέντων περιβαλλοντικών ρυπογόνων δραστηριοτήτων, θα μπορούσαμε εύλογα να καταλήξουμε στο συμπέρασμα, ότι υπάρχει ένα σαφές κενό μεταξύ θαλάσσιου και χερσαίου δικαίου, αναφορικά τουλάχιστον με την ρύπανση. Κανένας νόμος δεν μπορεί να κυρώσει μια τουριστική δραστηριότητα, ούτε να επιβάλλει πρόστιμα, σε μια βιομηχανία που μπορεί να μην ρυπαίνει το περιβάλλον, αλλά επειδή πιάνει πολύ χώρο από την ακτογραμμή. Εντούτοις, μπορούμε και οφείλουμε να έχουμε μια ΟΔΠΖ, προκειμένου να μπορούμε να ελέγχουμε και τη ρύπανση, αλλά και τις παράκτιες δραστηριότητες το σύνολό τους με απώτερο σκοπό την προστασία του περιβάλλοντος και την αειφόρο ανάπτυξη των περιοχών.

Οι φυσικές καταστροφές και οι επιπτώσεις τους στη διάβρωση των παράκτιων περιοχών

Οι φυσικές καταστροφές αποτελούν έναν άλλο παράγοντα, όπου είτε μεμονωμένα είτε σε συνδυασμό με τις ρυπαντικές ανθρωπογενείς δραστηριότητες επιβαρύνουν το παράκτιο περιβάλλον. Είδη περιβαλλοντικών επιπτώσεων εξαιτίας των κλιματικών αλλαγών είναι, η αύξηση της στάθμης της θάλασσας, οι αλλαγές της συχνότητας και του μεγέθους των θυελλών, οι φουσκοθαλασιές, τα παλιρροιακά φαινόμενα, οι περιοδικές κλιματικές αλλαγές (El Nino), και οι ισοστατικές και τεκτονικές κάθετες γήινες κινήσεις¹².

Μελέτες από το Eurosion¹³ και από τον Διακυβερνητικό Οργανισμό Αλλαγής του Κλίματος (Intergovernmental Panel on Climate Change- IPCC) κάνουν λόγο ότι μέχρι το 2020 πάνω από το 50% των παράκτιων υφάλμυρων οικοσυστημάτων θα χαθούν. Παράλληλα, μελέτες από τους ίδιους οργανισμούς¹⁴ δείχνουν αύξηση της παγκόσμιας μέσης στάθμης της θάλασσας, η οποία οφείλεται στην αύξηση της θερμοκρασίας, η οποία δια

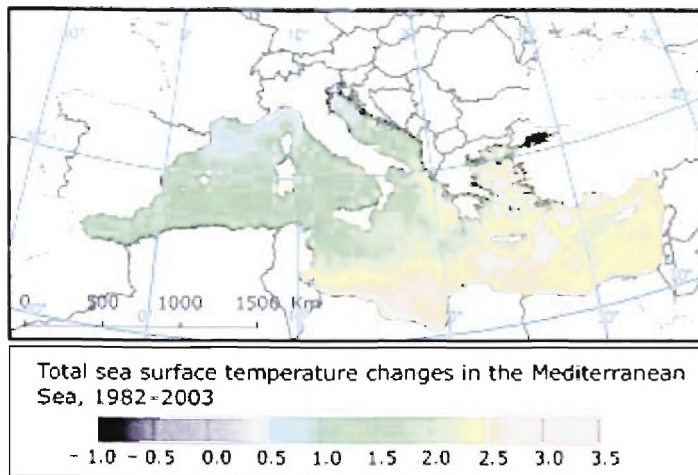
¹² Βελιγράκης, Α, Βουσδώρας, Μ. Μελιωνίτης, Ρ «Διάβρωση νησιωτικών παραλιών». άρθρο στο Συλλεκτικό Τόμο, Αειφορία και Περιβάλλον : Ο Νησιωτικός Χώρος στον 21^ο Αιώνα, εκδ Σιδέρη, Αθήνα 2005

¹³ European Initiative for Sustainable coastal Management, βλ <http://www.eurosion.org/> (28-03-2008) IPCC, βλ <http://www.ipcc.ch/> (28-03-2008)

¹⁴ βλ βάση δεδομένων ερευνών πάνω στο θέμα : <http://database.eea.europa.eu/dataservice> (28-03-2008)

μέσου της θερμικής διαστολής των ωκεανών αυξάνει την στάθμη της θάλασσας.

Τώρα η θερμοκρασία της θάλασσας μπορεί να αυξάνεται είτε λόγω της ύπαρξης πυρηνικών εργοστασίων στην παράκτια περιοχή (πχ Γαλλία περιοχή Φος), είτε λόγω της αύξησης της θερμοκρασίας του ίδιου του πλανήτη. Πάντως σε πρόγνωση του IPCC για την αύξηση της στάθμης της θάλασσας, κάνει λόγο για άνοδο 11- 77 εκατοστών μέχρι το 2100.

πηγή : European Environment Agency

Ωστόσο, πώς η αύξηση της στάθμης της θάλασσας επηρεάζει τις παράκτιες περιοχές και μάλιστα με τρόπο ανησυχητικό; Η απάντηση στο ερώτημα αυτό μπορεί να φανεί απλά με τις συνέπειες – επιπτώσεις που ήδη έχουν δημιουργηθεί σε νησιωτικές κυρίως περιοχές του ειρηνικού, αλλά και μεσογειακού χώρου. Η αύξηση της στάθμης της θάλασσας προκαλεί διάβρωση της παράκτιας ζώνης όπου σε συνδυασμό με τις ανθρωπογενείς δραστηριότητες (άντληση υδάτινων πόρων) προκαλεί καθίζηση του χώματος. Χαρακτηριστικά σε έρευνα της EuroSION (2003) αναφέρεται ότι μέχρι το 2080 οι ακτές θα έχουν μια καθίζηση της τάξεως των 25 -100 μέτρων. Γίνεται δηλαδή προσαρμογή των παράκτιων ζωνών μέσω οπισθοχώρησης του εδάφους.

Ενδεικτικά μόνο να αναφέρουμε ότι εάν στην Αίγυπτο η στάθμη του νερού ανέβει πάνω από 50 εκατοστά, τότε το 30% της Αλεξάνδρειας θα καταστεί μη

κατοικήσιμο¹⁵. Έτσι λοιπόν μια αύξηση της στάθμης της θάλασσας σε συνδυασμό με την καθίζηση του εδάφους και τις αλλαγές στο κλίμα με τους έντονους και δυνατούς τυφώνες, θα έχει τρομακτικές επιπτώσεις στο παράκτιο, τουλάχιστον, περιβάλλον όπως την πλήρη ή μερική κάλυψη του εδάφους με αποτέλεσμα τον αφανισμό χωριών, την απώλεια καλλιεργήσιμων εκτάσεων, την μείωση του πόσιμου νερού. Ένα από τα πολλά αποτελέσματα των παραπάνω ενεργειών θα είναι θα δημιουργηθούν οι λεγόμενοι «Περιβαλλοντικοί Μετανάστες». Κατόπιν τούτου οι διαστάσεις του φαινομένου αυτού παύουν να έχουν μόνο περιβαλλοντικές, αλλά οικονομικές και κοινωνικές διαστάσεις.

Επιπρόσθετα, αξίζει να αναφερθεί ότι το σύμπλεγμα των νήσων στις Μαλδίβες, έχουν ήδη αρχίσει, όπως επίσης και το Μπαγκλαντές, να κάνουν τις απαραίτητες μεταβολές και να δημιουργήσουν τις απαραίτητες υποδομές για τις μελλοντικές κλιματικές αλλαγές που έρχονται¹⁶. Συγκεκριμένα, το έδαφος τους στο μεγαλύτερο ποσοστό ξεπερνάει μόλις κατά πολύ λίγο το ύψος της στάθμης της θάλασσας, έτσι προσπαθούν να κάνουν τεχνητή ανύψωση. Το κόστος όμως του προγράμματος ανέρχεται στο 1.5 δις δολάρια, ποσό πραγματικά δυσβάσταχτο για εκείνα.

Τέλος θα πρέπει να αναφερθεί ότι η ΕΕ. Όσον αφορά συγκεκριμένους παράκτιους κινδύνους, π.χ. παράκτιες πλημμύρες, κατολισθήσεις και την στεγανοποίηση του εδάφους λόγω της αστικής ανάπτυξης, λαμβάνονται υπόψη στην πρόταση οδηγία για τον καθορισμό πλαισίου προστασίας του εδάφους. Τέλος αναφορικά με την λειψυδρία και τις ξηρασίες, έχουν ήδη πραγματοποιηθεί ανταλλαγές απόψεων στο Συμβούλιο και στην συνέχεια τα ζητήματα έχουν θιχτεί σε ανακοίνωση της Επιτροπής το 2007. Τέλος λόγω της σημασίας του τουρισμού στις παράκτιες ζώνες έχουν επίσης επισημανθεί πρωτοβουλίες της Επιτροπής για την ενίσχυση της αειφορίας του ευρωπαϊκού τουρισμού.

¹⁵ Κατσιμπάρδης,Κ. «Κλιματικές Αλλαγές : Οι Επιπτώσεις τους στις Παράκτιες Ζώνες και η αναγκαιότητα Προσαρμογής» άρθρο στο Αειφορία και Περιβάλλον : Ο Νησιωτικός Χώρος στον 21^ο Αιώνα, εκδ Σιδέρη, Αθήνα 2005

¹⁶ ibid

Εν κατακλείδι, προκειμένου να αντιμετωπιστούν ικανοποιητικά αυτά καθώς και άλλα προβλήματα, να υπάρξει καλύτερη προετοιμασία για την αντιμετώπιση ενδεχόμενων καταστροφών, απαιτείται υιοθέτηση μιας διατομεακής συνεκτικής εδαφικής προσέγγισης. Δεδομένου ότι τα σχέδια και τα προγράμματα του σήμερα διαμορφώνουν το πλαίσιο για τα προσεχή έτη, είναι απολύτως απαραίτητο να συνεκτιμώνται οι κίνδυνοι των ενδεχόμενων επιπτώσεων της αλλαγής του κλίματος στις αποφάσεις που λαμβάνονται σήμερα επί θεμάτων χωροταξικών ρυθμίσεων και επενδύσεων. Η ΟΔΠΖ συμβάλλει στη διαμόρφωση ενός πλαισίου κατάλληλου για την προώθηση συνολικών στρατηγικών περιορισμού των κινδύνων στις παράκτιες ζώνες και προσαρμογής σε αυτούς, στηριζόμενου στα υπάρχοντα μέσα και στα αποτελέσματα της έρευνας από διάφορα προγράμματα που πραγματοποιούνται σε παγκόσμιο επίπεδο.

Οι κλιματικές αλλαγές δεν είναι απλά ένα μονοδιάστατο θέμα που απλά με μια μείωση των αερίων του άνθρακα και με λιγότερη παραγωγή απορριμμάτων θα λύσουμε το θέμα. Με βάση την βιβλιογραφία, όπως παρατηρεί ο Κ.Κατσιμπάρδης υπάρχουν τέσσερις προβληματισμοί σχετικά με το ζήτημα των κλιματικών αλλαγών και των επιπτώσεών τους στις παράκτιες ζώνες. Προβληματισμοί που πρέπει να ληφθούν σοβαρά υπόψη από τις Κεντρικές Διοικήσεις των κρατών : οι οικολογικές επιπτώσεις ευπαθείς περιοχές και οικοσυστήματα, οι κίνδυνοι ευρείας κλίμακας φυσικών αποσταθεροποιήσεων, η οικιστική δραστηριότητα σε νησιωτικά κράτη και τέλος η προσαρμογή των κοινωνιών στις επερχόμενες κλιματικές μεταβολές.

Το θεσμικό πλαίσιο της ολοκληρωμένης διαχείρισης στην Ευρωπαϊκή Μεσόγειο και τα οικονομικά εργαλεία εφαρμογής της. Αναφορά σε Διεθνή Συμβατικά Καθεστώτα και Εθνικές Νομοθεσίες

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Το θεσμικό πλαίσιο της ΟΔΠΖ σε Διακρατικό, Περιφερειακό και Εθνικό επίπεδο. Πώς εμπλέκονται οι αρμόδιοι φορείς

Υπάρχουν διάφορες γενικές αποδεκτές Αρχές και απαραίτητα εργαλεία εφαρμογής μιας ΟΔΠΖ. Ένα από αυτά είναι η νομική υποστήριξη, η οποία παρέχει την εφαρμογή των συμβατικών κανόνων του Διεθνούς Δικαίου στο ρυθμιστικό μηχανισμό της παράκτιας διαχείρισης. Δεν νοείται ολοκληρωμένη διαχείριση χωρίς τη χρήση νομοθετικών πλαισίων. Μέσω του νόμου δίνεται η δυνατότητα να γίνουν σαφή τα δικαιώματα, οι αρμοδιότητες και οι υποχρεώσεις των εμπλεκόμενων φορέων καθώς δημιουργείται ένα ρυθμιστικό νομοθετικό πλαίσιο. Το πλαίσιο αυτό δημιουργεί μηχανισμούς οι οποίοι εγγυώνται το συντονισμό των αποφάσεων και την ομαλή λειτουργία του συστήματος. Συγχρόνως τα παράκτια κράτη πρέπει να είναι σε θέση να δημιουργήσουν μια νομοθετική βάση για μια ΟΔΠΖ που αντιστοιχεί στους πρόσθετους όρους του Διεθνούς Δικαίου - στα φυσικά χαρακτηριστικά των παραλιακών περιοχών, την οργανωτική και κρατική δομή, τη γεω- πολιτική κατάσταση, και επίσης στις οικονομικές καταστάσεις, ιστορικές και πολιτιστικές τους παραδόσεις¹.

Παραδοσιακά η ακτή θεωρήθηκε νομικά ως τα σύνορα μεταξύ των εδαφικών και θαλάσσιων νόμων και σπάνια ως ενσωματωμένος τομέας της νομοθετικής ικανότητας². Οι αρχικοί νόμοι σχετικά με τις ακτές καθόρισαν τα

¹ Ajbulatov, N.A. , Mihajlichenko Yu.G et. al «Development of scientific –legal provision of the Russian Federation Law “On coastal management”» Scientific Report/ Oceanographic Society, Μόσχα, 200, σελ 206 περισσότερες πληροφορίες στην ιστοσελίδα της UNESCO, www.unesco.org

² T. Eremina. , Stetsk. E.V. “Legal Provision for Integrated coastal zone management”, UNESCO, περισσότερες πληροφορίες στο www.unesco.org

δικαιώματα της ιδιοκτησίας στα παράκτια εδάφη και τις νομικές αρχές του τμήματος μεταξύ του κράτους και της ιδιωτικής ιδιοκτησίας. Παρείχαν επίσης δωρεάν πρόσβαση στα παράκτια νερά για τη ναυσιπλοΐα και την αλιεία. Σε αυτό το πλαίσιο υπήρξαν περιορισμένες νομικές έννοιες στην παράκτια ζώνη μέσα στα νομοθετικά συστήματα των διαφορετικών κρατών.

Σήμερα όμως οι παράκτιοι νόμοι ισχύουν σε διάφορα επίπεδα αρχής³: διεθνές, περιφερειακό, εθνικό ή τοπικό. Αυτό δημιουργεί όχι μόνο τη σημαντική πολυπλοκότητα στην παράκτια διαχείριση, αλλά και οδηγεί σε αντιφάσεις και συγκρούσεις μεταξύ των διάφορων επιπέδων αρμοδιότητας και μεταξύ των νομοθετικών πράξεων των χωριστών περιοχών. Η διεθνής νομοθεσία έχει επίσης μια σημαντική επιρροή στους νόμους που αφορούν τις παράκτιες περιοχές των κρατών. Έτσι, παραδείγματος χάριν, για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα η νομοθεσία επηρεάζει σημαντικά τους εθνικούς παράκτιους νόμους, ειδικά στον τομέα της αλιείας, της ποιότητας νερού, της απόδοσης και της εκτίμησης της περιβαλλοντικής επίδρασης. Από την άλλη, η εφαρμογή των διεθνών και πανευρωπαϊκών υποχρεώσεων από τα κράτη μέλη της Ε.Ε. ενοποιεί τις εθνικές νομοθεσίες και υπερβαίνει σε μερικές περιπτώσεις τις παραδοσιακές νομοθετικές έννοιες που έχουν δυσμενείς επιπτώσεις σε μια κληρονομιά της εθνικής νομολογίας.

Παρακάτω αναλύονται τα θεσμικά – νομικά εκείνα εργαλεία που χρησιμοποιούνται από τα Κράτη για την εφαρμογή μιας ΟΔΠΖ. Μέσα από την ανάλυση αυτή θα παρουσιαστούν οι ομοιότητες και οι διαφορές των νομοθετικών πλαισίων σε Διεθνές, Περιφερειακό και Εθνικό επίπεδο. Σκοπός η κατανόηση των διαφορών μεταξύ των πολιτικών που ακολουθεί ένα κράτος μεταξύ του Διεθνούς Δικαίου και της Ε.Ε. πάνω στο ζήτημα της ολοκληρωμένης διαχείρισης των παράκτιων περιοχών. Τέλος, θα επιτευχθεί να γίνει αντιληπτή η ειδοποιός διαφορά μεταξύ του πολιτικού πρίσματος που επικρατεί μέσα στην Ε.Ε. από τα Κράτη Μέλη, αλλά και το πώς προσεγγίζει το ζήτημα η ίδια η Ένωση.

³ ibid

Ακόμα θα γίνει αναφορά στο νομικό πλαίσιο των ΗΠΑ. Ο λόγος διότι οι ΗΠΑ ήταν η πρώτη χώρα που δημιούργησε ένα σχέδιο για μια ολοκληρωμένη διαχείριση παράκτιων ζωνών, 20 χρόνια πριν⁴, ενώ αποτελούν ένα παγκόσμιο παίχτη που με τις πολιτικές που ακολουθεί επηρεάζει πολιτικές καταστάσεις σε παγκόσμιο επίπεδο. Επίσης διότι οι ΗΠΑ παρότι σε διεθνές επίπεδο δεν αποτελούν έναν εγγυητή για τη διαφύλαξη της περιβαλλοντικής βιωσιμότητας (π.χ. ο π.Πρόεδρος των ΗΠΑ, Τζωρτζ Μπους απέσυρε την υπογραφή των ΗΠΑ από το Πρωτόκολλο του Κιότο), εντούτοις στο εσωτερικό της παρουσιάζει μια εντελώς διαφορετική εικόνα. Εκείνη, της χώρας που όχι μόνο σέβεται τα περιβαλλοντικά ιδεώδη, αλλά αποτελεί και πρωτοπόρο σε περιβαλλοντικούς νόμους. Κατόπιν, αναλύοντας το νομοθετικό πλαίσιο των ΗΠΑ για τις παράκτιες περιοχές μπορούμε να συγκρίνουμε και να παρατηρήσουμε κοινά σημεία και διαφορές έναντι των ευρωπαϊκών αλλά και κατά πόσο έχουν επηρεαστεί οι ευρωπαίοι από το αμερικανικό σύστημα.

Διεθνές Επίπεδο (Mediterranean Action Plan- Agenda 21 - ΟΟΣΑ)

Το 1975, μετά από πρωτοβουλία του UNEP (United Nations Environment Programme), 16 Μεσογειακά κράτη υιοθέτησαν το Μεσογειακό Σχέδιο Δράσης (Mediterranean Action Plan - MAP), που είναι ιστορικά το πρώτο πρόγραμμα προστασίας του θαλάσσιου περιβάλλοντος⁵ και αποτελεί το πρώτο περιφερειακό άξονα των Ηνωμένων Εθνών. Παρότι το MAP δεν αποτελεί από μόνο του ένα Συμβατικό Καθεστώς, αλλά ένα συμβουλευτικό θεσμό, ωστόσο συνδέεται άμεσα με την Σύμβαση της Βαρκελώνης, μάλιστα σύμφωνα με το Άρθρο 4(2) της Σύμβασης της Βαρκελώνης, τα «Συμβαλλόμενα μέρη δεσμεύονται να λάβουν μέτρα για την εφαρμογή του Μεσογειακού Σχεδίου Δράσεως». Αποτελεί συνεπώς έναν συναινετικό πυλώνα δράσης και συνεργασίας των Κρατών σε θεσμικό επίπεδο⁶. Για τον

⁴ Βλ WWF- UK, <http://www.dlist-benguela.org/remository/Download/General Documents/Integrated Coastal Zone Management: International Commitments/> (12-03-08)

⁵ <http://www.unepmap.org/index.php> (διαθέσιμο 12-03-08)

⁶ Ραυτόπουλος Ε. (2006). «Συμβατική Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση και Μεσόγειος ή Pius

λόγο αυτό αναπτύσσεται και περιγράφεται η λειτουργία δράσης του ως εργαλείο υλοποίησης της Συμβάσεως της Βαρκελώνης.

Στο σημείο αυτό θα γίνει απλά μια περιγραφή του MAP, προκειμένου να παρουσιαστεί όχι τόσο το συμβατικό καθεστώς καθεαυτό, όσο η υποδομή που υπάρχει για να υπάρξει ένα πρωτόκολλο και το πλαίσιο δράσης και συνεργασίας των κρατών μέσω της οποίας οδηγούμαστε σε νομικά καθεστώτα. Στο τρίτο μέρος της εργασίας παρουσιάζεται αναλυτικά το νομικό καθεστώς της Σύμβασης Βαρκελώνης (7^ο Πρωτόκολλο).

Αρχίζοντας με τα Πρωτόκολλα που έχουν υπογραφεί στο πλαίσιο της Συμβάσεως της Βαρκελώνης, αναφέρουμε το :

- Πρωτόκολλο για την Αποφυγή της Ρύπανσης της Μεσογείου από Πλοία και Αεροσκάφη (Dumping Protocol)
- Πρωτόκολλο που Αφορά τη Συνεργασία Κρατών Μελών για την Αποφυγή Ρύπανσης από Πλοία και την Αντιμετώπιση Επείγοντων Περιστατικών (New Emergency Protocol)
- Πρωτόκολλο για την Προστασία της Μεσογείου από Επίγειες Πηγές Ρύπανσης (Land Based Sources Protocol)
- Πρωτόκολλο το οποίο Αφορά Προστατευόμενες Περιοχές και τη Βιολογική Ποικιλομορφία της Μεσογείου (Protected Areas and Biodiversity Protocol)
- Πρωτόκολλο για την Προστασία της Μεσογείου από την Εκμετάλλευση του Υπεδάφους της (Offshore Protocol).
- Πρωτόκολλο για την Αποφυγή της Ρύπανσης από την Μεταφορά Επικίνδυνων Αποβλήτων (Hazardous Wastes Protocol)

Τα προγράμματα, τα σχέδια δράσης και οι νομικές ρυθμίσεις οι οποίες έχουν υιοθετηθεί από δραστηριότητες του Μεσογειακού Σχεδίου Δράσης επέφεραν πολύ θετικά αποτελέσματα στην προστασία και διαχείριση του Μεσογειακού περιβάλλοντος. Με την πάροδο του χρόνου το Μεσογειακό Σχέδιο Δράσης, επεκτάθηκε ώστε να περιλάβει και πρόνοιες για την

προστασία και διαχείριση παράκτιων περιοχών. Τα προβλήματα τα οποία έχουν προκληθεί ως αποτέλεσμα των ανθρώπινων δραστηριοτήτων είναι πολλαπλά. Παρόλα αυτά, έχει πλέον εκτιμηθεί η ευαισθησία της Μεσογείου, όσον αφορά τους φυσικούς πόρους και τα εμπόδια που πρέπει να υπερπηδηθούν ώστε να διασφαλιστεί η αειφόρος ανάπτυξη της.

Σήμερα, 30 χρόνια μετά την υιοθέτηση της Σύμβασης, τα 22 κράτη μέλη ανεξαρτήτως, μεγέθους, κουλτούρας και παραδόσεων, έχουν δρομολογήσει μια μοναδική διαδικασία προστασίας των φυσικών πόρων οι οποίοι έχουν αλλοιωθεί από την αλόγιστη ανάπτυξη, με στόχο την προστασία του θαλάσσιου και παράκτιου Μεσογειακού περιβάλλοντος.

Στόχος λοιπόν του προγράμματος αυτού είναι η:

- Εκτίμηση και τον Έλεγχο της Θαλάσσιας Ρύπανσης.
- Αειφόρος Διαχείρισης Θαλάσσιων και Παράκτιων Φυσικών Πόρων.
- Ανάδειξη περιβαλλοντικών Πρακτικών στην κοινωνικό-οικονομική ανάπτυξη.
- Προστασία της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της Μεσογείου.
- Ανάπτυξη συνεργασίας μεταξύ των Μεσογειακών κρατών στον τομέα του περιβάλλοντος.
- Βελτίωση του βιοτικού επιπέδου.

Τα κράτη μέλη της Σύμβασης αποφασίζουν τη στρατηγική του Σχεδίου Δράσης, τον προϋπολογισμό του και καθορίζουν το Εθνικό Σημείο Επαφής (Focal Point) το οποίο διασφαλίζει την εφαρμογή της Σύμβασης στο επίπεδο κρατών. Εκ περιτροπής ομάδα 6 αντιπροσώπων κατευθύνει και συμβουλεύει τα κράτη μέλη ανά διετή διαστήματα.

Η Κατευθυντήρια Μονάδα του Σχεδίου Δράσης (MAP Coordinating Unit - MEDU) εδρεύει στην Αθήνα και λειτουργεί ως γραμματεία της Σύμβασης. Ευθύνεται για τη διοργάνωση προγραμμάτων, συναντήσεων και τελεί διπλωματικό, πολιτικό και συντονιστικό ρόλο μεταξύ των Περιφερειακών

Κέντρων Δράσης (Regional Activity Centres).

Η Μεσογειακή Επιτροπή για την Αειφόρο Ανάπτυξη (Mediterranean Commission on Sustainable Development - MCSD) ασκεί συμβουλευτικό ρόλο προς τα κράτη μέλη. Αποτελείται από 22 μόνιμους αντιπροσώπους των κρατών μελών και 15 εκ περιτροπής αντιπροσώπους από την τοπική αυτοδιοίκηση, μη κυβερνητικούς οργανισμούς και τον ιδιωτικό τομέα. Ο κύριος στόχος της Επιτροπής είναι η προώθηση πολιτικών για την αειφόρο ανάπτυξη των Μεσογειακών χωρών, όπως για παράδειγμα της Μεσογειακής Στρατηγικής για την Αειφόρο Ανάπτυξη, η οποία υιοθετήθηκε από τα κράτη μέλη το 2005.

Το Πρόγραμμα για την Εκτίμηση και Έλεγχο της Θαλάσσιας Ρύπανσης στη Μεσόγειο (Programme for the Assessment and Control Marine Pollution in the Mediterranean Region - MEDPOL) αποτελεί την επιστημονική και τεχνική μονάδα του Μεσογειακού Σχεδίου Δράσης, η οποία είναι υπεύθυνη για την εφαρμογή των πρωτοκόλλων τα οποία αφορούν την απόρριψη από επίγειες πηγές, την απόρριψη από πλοία και τα επιβλαβή απορρίμματα. Επιπλέον το υπό αναφορά πρόγραμμα υποβοηθά τις Μεσογειακές χώρες στην εφαρμογή στρατηγικών και σχεδίων δράσης για τον έλεγχο και καταπολέμηση της ρύπανσης.

Τα **6 Περιφερειακά Κέντρα Δράσης** (Regional Activity Centres - RACs) εδρεύουν σε Μεσογειακές χώρες, προσφέροντας πολύτιμη επιστημονική βοήθεια στο Μεσογειακό Σχέδιο Δράσης.

- 1. Περιφερειακό Κέντρο "Blue Plan"** (Blue Plan Regional Activity Centre – BP/ RAC). Εδρεύει στη Γαλλία. Εστιάζει τις μελέτες του σε τεκμηριωμένα σενάρια σχετικά με την κοινωνικό-οικονομική ανάπτυξη, με στόχο την αειφόρο ανάπτυξη του θαλάσσιου περιβάλλοντος.
- 2. Περιφερειακό Κέντρο για Δράσεις Προτεραιότητας** (Priority Actions Programme Regional Activity Centre – PAP/ RAC). Εδρεύει στην Κροατία και ασχολείται με τη διαχείριση των παράκτιων ζωνών και την οικιστική ανάπτυξη. Το κέντρο προσφέρει τεχνικές υπηρεσίες και συντονίζει το πρόγραμμα

διαχείρισης παράκτιων περιοχών (Coastal Area Management Programme - CAMP).

3. Περιφερειακό Κέντρο για τις Θαλάσσιες Περιοχές Προστασίας (Specially Protected Areas Regional Activity Centre – SPA/ RAC). Εδρεύει στην Τυνησία και έχει κύριο στόχο την προστασία των Μεσογειακών ειδών χλωρίδας και πανίδας και των οικοτόπων στους οποίους διαβιούν. Το κέντρο αναπτύσσει διαχειριστικά μέτρα, εκστρατείες ευαισθητοποίησης και προωθεί την επιστημονική γνώση μεταξύ εμπειρογνομώνων και διεθνών οργανώσεων, συμπεριλαμβανομένου μη-κυβερνητικών οργανισμών (NGOs).

4. Περιφερειακό Κέντρο Επείγοντων Περιστατικών Θαλάσσιας Ρύπανσης (Regional Marine Pollution Emergency Response Centre – REMPEC). Εδρεύει στη Μάλτα και φροντίζει στην υποστήριξη των Μεσογειακών κρατών, ώστε να αναπτύσσουν την υποδομή τους για αντιμετώπιση επεισοδίων/ συμβάντων θαλάσσιας ρύπανσης, όπως στην περίπτωση του πλεούμενου Prestige για παράδειγμα. Επιπρόσθετα διευκολύνει την συνεργασία μεταξύ των διάφορων Μεσογειακών κρατών για την αντιμετώπιση ατυχημάτων θαλάσσιας ρύπανσης από ευρύ φάσμα ρύπων συμπεριλαμβανομένων πετρελαιοειδών. Αυτό το περιφερειακό κέντρο συντονίζεται από το Μεσογειακό Σχέδιο Δράσης και τον Διεθνή Οργανισμό Ναυτιλίας (International Maritime Organisation - IMO).

5. Περιφερειακό Κέντρο Πληροφοριών (INFO/ RAC). Έχει ως κύρια ευθύνη την παροχή πληροφοριών και τεχνικής υποστήριξης στην γραμματεία της Σύμβασης και στα 6 περιφερειακά κέντρα. Εδρεύει στην Ιταλία. Επίσης, εργάζεται για την ενδυνάμωση της ευαισθητοποίησης του κοινού και για την εγκαθίδρυση συνεταιρισμών μεταξύ κοινωνικών εταίρων οι οποίοι προωθούν την ανάπτυξη στην περιοχή της Μεσογείου.

6. Περιφερειακό Κέντρο “Πράσινης” Παραγωγής και Φιλικότερων Τεχνικών προς το Περιβάλλον (CP/ RAC). Αυτό το Κέντρο εδρεύει στην Ισπανία και έχει στόχο τη μείωση της απόρριψης αποβλήτων του βιομηχανικού τομέα στο Μεσογειακό περιβάλλον, προωθώντας δοκιμασμένες

τεχνικές και τεχνολογίες. Το κέντρο οργανώνει εκπαιδευτικά προγράμματα με ανταλλαγή εμπειρογνομώνων μεταξύ των Μεσογειακών χωρών.

Εκτός από τα πιο πάνω Περιφερειακά Κέντρα, το **Πρόγραμμα για την Προστασία Παράκτιων Ιστορικών Περιοχών**, προσφέρει εκπαιδευτικά προγράμματα για τη διαχείριση αξιόλογων περιοχών.

Το πεδίο δράσης αναφορικά με την διαχείριση παράκτιων περιοχών

Το Μεσογειακό Σχέδιο Δράσης (MAP) μέσω του Περιφερειακού Κέντρου για Δράσεις Προτεραιότητας (PAP/ RAC) προσπαθεί να εισάγει την έννοια της αειφόρου ανάπτυξης στο σχεδιασμό διαφόρων δραστηριοτήτων, εφαρμόζοντας παράκτια προγράμματα διαχείρισης (Coastal Area Management Plans - CAMPs). Από το 1990, 11 προγράμματα διαχείρισης έχουν συμπληρωθεί στην Αλβανία, Αλγερία, Κροατία, Αίγυπτο, Ελλάδα, Ισραήλ, Λίβανο, Μάλτα, Συρία, Τυνησία και Τουρκία. Στο παρών στάδιο (2008) 4 προγράμματα βρίσκονται σε διαδικασία εφαρμογής στην Κύπρο, Σλοβενία, Ισπανία και Μαρόκο.

Εισαγωγή περιβαλλοντικών αρχών στον τομέα της ανάπτυξης

Έχει πλέον αποδειχθεί ότι η προστασία και σωστή διαχείριση των φυσικών πόρων και του περιβάλλοντος βελτιώνουν το επίπεδο ζωής των ανθρώπων και την κοινωνικό-οικονομική ανάπτυξη. Εξάλλου, ο τουρισμός που είναι μια από τις κύριες οικονομικές δραστηριότητες των Μεσογειακών κρατών εξαρτάται σημαντικά από την ποιότητα του θαλάσσιου και παράκτιου περιβάλλοντος.

Η Μεσογειακή Στρατηγική για την Αειφόρο Ανάπτυξη η οποία υιοθετήθηκε το 2005 από τα κράτη μέλη, προωθεί την εφαρμογή διεθνών υποχρεώσεων όπως τους Στόχους της Χιλιετηρίδας (Millennium Development Goals) στο Μεσογειακό χώρο, ώστε να τροχοδρομήσει την αειφόρο ανάπτυξη και να δημιουργήσει δυναμική συνεργασία μεταξύ των χωρών στα διάφορα επίπεδα ανάπτυξης.

Οι 4 κύριες επιδιώξεις της στρατηγικής είναι :

- Προώθηση της αειφόρου οικονομικής ανάπτυξης.
- Μείωση των κοινωνικών ανισοτήτων.
- Εγκαθίδρυση καλύτερων πρακτικών παραγωγής, κατανάλωσης και διαχείρισης φυσικών πόρων.
- Βελτίωση των μηχανισμών διακυβέρνησης.

Διάδοση πληροφοριών και επικοινωνίας

Η προσπάθεια του Μεσογειακού Σχεδίου Δράσης εστιάζεται στην βελτίωση και αύξηση της διάδοσης των πληροφοριών σχετικά με το θαλάσσιο περιβάλλον στις διάφορες κυβερνήσεις κρατών όπως και σε διάφορα εθνικά και διεθνή ιδρύματα. Επίσης ενθαρρύνεται η συμμετοχή του κοινού στη διαδικασία λήψης αποφάσεων στο εθνικό και τοπικό επίπεδο. Το Μεσογειακό Σχέδιο Δράσης αναπτύσσει μια φιλόδοξη διεθνή στρατηγική πληροφοριών και στοχεύει σε ένα ευρύτερο ακροατήριο και ιδιαίτερα τη νεολαία, χρησιμοποιώντας το διαδίκτυο και βιβλιογραφία διαφόρων γλωσσών.

Προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς

Οι Μεσογειακές ακτές παρουσιάζουν την μεγαλύτερη συγκέντρωση ιστορικών περιοχών και μνημείων στον κόσμο, ως αποτέλεσμα χιλιάδων χρόνων πολιτισμού, κατακτήσεων και εμπορικών δραστηριοτήτων. Αυτή η κληρονομιά απειλείται από φυσικά αίτια, τουριστικές δραστηριότητες και τις αρνητικές επιπτώσεις της ατμοσφαιρικής ρύπανσης. Τα μνημεία τα οποία βρίσκονται κάτω από τη θάλασσα είναι πολύ ευαίσθητα στην απόρριψη αποβλήτων και στις εκχωματικές δραστηριότητες.

Το Πρόγραμμα για την Προστασία των Παράκτιων Ιστορικών Περιοχών (Programme for the Protection of Coastal Historic Sites – 100HS) τροχοδρομεί δράσεις για την προστασία ιστορικών περιοχών οι οποίες

καθορίζονται από τα κράτη μέλη και ανήκουν στη λίστα των 100 σημαντικότερων ιστορικών μνημείων.

Προτεραιότητες του Μεσογειακού Σχεδίου Δράσης για την επόμενη δεκαετία είναι οι ακόλουθες :

- i) Δραστική μείωση της ρύπανσης από επίγειες πηγές.
- ii) Προστασία θαλάσσιων και παράκτιων βιοτόπων και των ειδών που διαβιούν σε αυτά.
- iii) Βελτίωση των συνθηκών ναυτιλίας και διασφάλιση της ασφάλειας.
- iv) Προώθηση καλύτερων μεθόδων σχεδιασμού για τις παράκτιες περιοχές.
- v) Παρακολούθηση των μη γηγενών ειδών.
- vi) Αποτελεσματική παρέμβαση σε επεισόδια ρύπανσης από πετρελαιοειδή.
- vii) Προώθηση της αειφόρου ανάπτυξης στο Μεσογειακό χώρο.

Συμπερασματικά, το Μεσογειακό Σχέδιο Δράσης παρότι δεν αποτελεί ένα Όργανο επιβολής των νόμων, παρά ένα συμβουλευτικό θεσμό που έχουν στην διαθεσή τους τα Κράτη, αλλά και όχι μόνο όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς που σχετίζονται με την προστασία της μεσογείου στο θαλάσσιο χώρο, όπως οι ομάδες πίεσης (ΜΚΟ), κρατικοί φορείς κ.α. , έχει προσφέρει πολλά για την ανάπτυξη της συνεργασίας των μεσογειακών κρατών με σκοπό την προστασία του περιβάλλοντος. Τόσο με τις πρωτοβουλίες που έχει πάρει, αλλά κυρίως με τα Πρωτόκολλα που έχουν υπογραφεί στο πλαίσιο εργασιών του, τα περιβαλλοντικά προβλήματα έχουν έρθει στο πολιτικό προσκήνιο και όντως γίνονται προσπάθειες επίλυσής τους.

Ακόμα και αν τα Κράτη δείχνουν νωχελικότητα στην επίλυση των προβλημάτων, ακόμα και αν δεν επαρκούν πλήρως τα μέτρα που παίρνουν για να λυθούν τα προβλήματα για την προστασία της Μεσογείου, το γεγονός όμως ότι έχουν διαπραγματευτεί μεταξύ τους και έχουν ήδη συνεργαστεί σε πολυάριθμα προγράμματα, δείχνει ότι το Μεσογειακό Σχέδιο Δράσης φέρνει αποτελέσματα θετικά για την επίλυση των προβλημάτων και δεν αποτελεί ένα ακόμα διακρατικό θεσμό που απλά υπάρχει αλλά αδρανεί.

ΑΤΖΕΝΤΑ 21

Υπάρχει ένα ευρύ σύνολο διεθνών νομικών εργαλείων που επηρεάζει τη διαχείριση παράκτιας ζώνης. Τα περισσότερα συνδέονται με αρκετά καθορισμένα προβλήματα, όπως τη ρύπανση της θάλασσας. Όμως παρά τα αρκετά έτη διεθνούς νομοθεσίας για τη μείωση και τη ρύθμιση της ρύπανσης των πηγών θάλασσας από τη στεριά, το παράκτιο περιβάλλον, το έδαφος και τη διαχείριση της θάλασσας, δεν έχουν φέρει ως σήμερα το επιθυμητό αποτέλεσμα. Η Ατζέντα 21 πραγματοποίησε την ανάγκη μιας ολοκληρωμένης διοικητικής πολιτικής για πρώτη φορά. Αποτελεί ένα περιεκτικό σχέδιο δράσης για να χρησιμοποιηθεί παγκόσμια, εθνικά και τοπικά από τις οργανώσεις του συστήματος Ηνωμένων Εθνών, τις κυβερνήσεις, και σημαντικές ομάδες σε κάθε περιοχή στην οποία υπάρχουν ανθρώπινες επιδράσεις στο περιβάλλον.

Η Ατζέντα 21, η Διακήρυξη του Ρίο σχετικά με το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη και η Δήλωση των Αρχών για τη Βιώσιμη Διαχείριση των Δασών, υιοθετήθηκαν από περισσότερες από 178 κυβερνήσεις στη Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών σχετικά με το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (UNCED) που διοργανώθηκαν στη Βραζιλία, (Ρίο de Janeiro 3-14 Ιουνίου του 1992). Για να εξασφαλιστεί η αποτελεσματική συνέχιση του UNCED, δημιουργήθηκε τον Δεκέμβριο του 1992 η Επιτροπή για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (Commission on Sustainable Development) για να ελέγξει και να υποβάλει εκθέσεις σχετικά με την εφαρμογή των συμφωνιών στα τοπικά, εθνικά, περιφερειακά και διεθνή επίπεδα.

Η Ατζέντα 21 απευθύνετε για όλα τα περιβαλλοντικά προβλήματα, αλλά και κοινωνικά που αντιμετωπίζουν οι κοινωνίες μας σήμερα σε παγκόσμιο επίπεδο, αλλά σε πιο γενικό πλαίσιο από ότι ένα Πρωτόκολλο. Αναφέρεται επίσης σε θέματα που αφορούν την νεολαία, τη διαχείριση ραδιοαποβλήτων κ.α.. Εντούτοις, στην εργασία θα επικεντρωθούμε μόνο στο 17^ο, από τα 40 συνολικά, κεφάλαια που κάνει λόγο για την προστασία των ωκεανών, των θαλασσών, των παράκτιων περιοχών και των φυσικών πόρων⁷.

⁷ <http://www.un.org/esa/sustdev/documents/agenda21/english/agenda21chapter17.htm>
(4-4-08)

Διαβάζοντας λοιπόν το κεφάλαιο 17, θα μπορούσε κανείς να πει, ότι βρίσκει τα σπέρματα δημιουργίας μιας ολοκληρωμένης διαχείρισης παράκτιων ζωνών, πάνω στο οποίο στηρίχθηκε και το 7^ο πρωτόκολλο της Βαρκελώνης. Και τα δύο δίνουν συγκεκριμένες λύσεις για τα παράκτια προβλήματα. Μάλιστα η Ατζέντα 21, αναφέρεται και σε τεχνικές λεπτομέρειες. Ήδη από την πρώτη κιάλας παράγραφο αναφέρει ότι τα κράτη θα πρέπει να σχεδιάσουν και να αναπτύξουν μια δική τους ΟΔΠΖ, μέσα στα πλαίσια των 7 περιοχών των προγραμμάτων της. Αναλυτικά τα προγράμματα είναι τα εξής :

1. ΟΔΠΖ
2. Προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος
3. Αειφόρος χρήση των φυσικών πόρων των θαλασσών σε διεθνή ύδατα
4. Αειφόρος χρήση των φυσικών πόρων των θαλασσών σε εγχώρια ύδατα
5. Εξέταση αβεβαιοτήτων για την διαχείριση του θαλάσσιου περιβάλλοντος και των κλιματικών αλλαγών
6. Ενδυνάμωση συνεργασίας σε κάθε επίπεδο
7. Αειφόρος ανάπτυξη των νησιών

Βέβαια δεν θα πρέπει να συγκρίνουμε τα δύο αυτά κείμενα, δηλαδή την Ατζέντα 21 και το Πρωτόκολλο της Βαρκελώνης «PROTOCOL ON INTEGRATED COASTAL ZONE MANAGEMENT IN THE MEDITERRANEAN». Η Ατζέντα αποτελεί ένα συναινετικό κείμενο «soft law» και είναι δεσμευτικό. Από την άλλη μεριά το Πρωτόκολλο καθεαυτό είναι hard law και με την υπογραφή του το κράτος μέλος δεσμεύεται για συγκεκριμένα πράγματα, όπως αυτά ορίζονται από τα άρθρα.

Μάλιστα εδώ είναι και η επιτυχία της Ατζέντας 21, η οποία καθότι δεν αποτελεί δεσμευτικό κείμενο, παρόλαυτά τα κράτη ακόμα και σήμερα την συμβουλεύονται και προσπαθούν να επιτύχουν τους στόχους που έχουν τεθεί μέσα σε αυτή. Ενώ δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις όπου κράτη μέλη που έχουν υπογράψει Πρωτόκολλα, δεν τιμούν την υπογραφή τους και προβαίνουν σε δραστηριότητες ενάντιες των προβλεπόμενων του Πρωτοκόλλου. Ίσως τελικά

τα κράτη να έχουν και αυτά την πολιτική συμπεριφορά του ατόμου. Στην ιδέα και μόνο της υποχρέωσης να αντιδρούν αρνητικά, ενώ σε περιπτώσεις πλήρους ελευθερίας να φέρουν θετικά αποτελέσματα.

Συνεχίζοντας, στην Ατζέντα 21 αναφέρετε ότι οι μέχρι τώρα προσπάθειες για μια ολοκληρωμένη διαχείριση παράκτιων ζωνών, έχουν πέσει στο κενό. Δηλώνει πως πρέπει να εφαρμοστεί μια νέα μέθοδος που να επικεντρώνεται με σαφήνεια στα ζητήματα που αφορούν την παράκτια διαχείριση και να εξασφαλίζει τη συμμετοχή του κοινού στην πληροφόρηση και τη λήψη αποφάσεων⁸. Το σχέδιο δράσης της Ατζέντας 21 αποτελεί ένα πολύ πρωτοπόρο σχέδιο για την εποχή του. Όπως τονίστηκε και παραπάνω, αποτελεί τη βάση πάνω στο οποίο στηρίχθηκαν ή στηρίζονται Συμβάσεις ή Πρωτόκολλα. Παραδειγματικά μπορούμε να αναφέρουμε στο άρθρο 10 του "Code of conduct for Responsible fisheries" που έχει εκδώσει ο FAO 4 χρόνια μετά την Ατζέντα 21⁹.

Στο Άρθρο τονίζεται η ανάγκη υποστήριξης της συμμετοχικότητας και της ένταξης στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων και του συντονισμού όλων των εμπλεκόμενων φορέων με την παράκτια διαχείριση. Ακόμα και τα ίδια τα κράτη οφείλουν να συνεργάζονται μεταξύ τους για το κοινό συμφέρον και να φροντίζουν για την αειφορία των φυσικών πόρων. Στοιχεία όπου έχουν ήδη δηλωθεί και προωθηθεί από την Ατζέντα.

Ακόμα, όπως και στην Ατζέντα έτσι και στο Άρθρο 10 του FAO τονίζεται, ότι τα κράτη πρέπει να εξασφαλίσουν, ότι οι αντιπρόσωποι του τομέα της αλιείας και γενικότερα οι αλιευτικές κοινότητες πρέπει να ερωτώνται και να συμμετέχουν στις διαδικασίες λήψης απόφασης, καθώς επίσης και να συμμετέχουν σε άλλες δραστηριότητες σχετικές με τον διοικητικό προγραμματισμό και την ανάπτυξη μιας παράκτιας περιοχής. Επίσης τα κράτη, ανάλογα με την περίπτωση, πρέπει να αναπτύξουν θεσμικά και νομικά πλαίσια προκειμένου να καθοριστούν οι πιθανές χρήσεις των παράκτιων

⁸ Ατζέντα 21 : 17:1- 17:6

⁹ Code of Conduct for Responsible Fisheries, Rome, FAO. 1995 (Άρθρο 10)

πόρων, λαμβάνοντας υπόψη τα δικαιώματα των παράκτιων κοινοτήτων και τις συνήθεις πρακτικές τους.

Κατόπιν τούτου, για να φτάσουμε στο ιδεατό αποτέλεσμα, τονίζεται στο Άρθρο 10, ότι τα κράτη πρέπει να προωθήσουν τη δημόσια συναίσθηση της ανάγκης για την προστασία και τη διαχείριση των παράκτιων πόρων. Επιπρόσθετα, σύμφωνα με τις ικανότητές τους τα κράτη, πρέπει να καθιερώσουν ή να προωθήσουν την καθιέρωση των συστημάτων για να ελέγξουν το παράκτιο περιβάλλον ως τμήμα της παράκτιας διοικητικής διαδικασίας χρησιμοποιώντας φυσικές, χημικές, βιολογικές, οικονομικές και κοινωνικές παραμέτρους.

Τα γειτονικά παράκτια κράτη πρέπει να συνεργαστούν το ένα με το ένα άλλο για να διευκολύνουν τη βιώσιμη χρήση των παράκτιων πόρων και τη συντήρηση του περιβάλλοντος. Ενώ τέλος οφείλουν να καθιερώσουν εκείνους τους μηχανισμούς για τη συνεργασία και το συντονισμό των εθνικών αρχών που συμμετέχουν στον προγραμματισμό, την ανάπτυξη, τη συντήρηση και τη διαχείριση των παράκτιων περιοχών.

Εν συνεχεία, κάνοντας άλλη μια σύγκριση των παραπάνω άρθρων της Ατζέντας 21 αυτή τη φορά με εκείνων των άρθρων 12-16 του 7^{ου} Πρωτοκόλλου της Βαρκελώνης, θα διαπιστώναμε πώς αναφερόμαστε στα ίδια ακριβώς θέματα, με ίσως διαφορετικό τρόπο. Σε γενικότερο πλαίσιο, και τα δύο αυτά θεσμικά εργαλεία, είναι σχεδόν ταυτόσημα. Αναφέρονται και τα δύο σε κράτη, κάνουν λόγο για ανάγκη σχεδιασμού μιας ΟΔΠΖ από τα κράτη, για την ανάγκη πληροφόρησης, εκπαίδευσης του κοινού, για τον σωστό συντονισμό των εμπλεκόμενων φορέων που θα επιφέρει μια σωστή διαχείριση των φυσικών πόρων.

Εν κατακλείδι, η Ατζέντα 21 αποτελεί μια καινοτόμο και πολύ λεπτομερή βίβλο για την ολοκληρωμένη διαχείριση των παράκτιων περιοχών και αυτό διότι δίνει λύσεις στα Κράτη για το πώς θα μπορέσουν να βγουν από το αδιέξοδο της προστασίας του περιβάλλοντος. Ξεφεύγει αρκετά από τη φιλοσοφία άλλων εκθέσεων και ανακοινώσεων που αραιούν από τα κράτη

να λάβουν δράση για το πρόβλημα που έχει προκύψει. Αντίθετα, δείχνει τον τρόπο που πρέπει να δράσουν οι παίκτες κυρίως σε εθνικό επίπεδο έτσι ώστε να υπάρξουν προκαθορισμένες ενέργειες με συγκριμένα αποτελέσματα.

Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ)

Επίσης το 1992, μια σύσταση από το Συμβούλιο του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) κάλεσε τα κράτη μέλη να αναπτύξουν και να εφαρμόσουν ένα στρατηγικό προγραμματισμό και μια ολοκληρωμένη διαχείριση των παράκτιων ζωνών, προκειμένου να επιτευχθεί οικολογικά βιώσιμη ανάπτυξη και ολοκληρωμένη διαχείριση των πόρων. Το 1993, ο ΟΟΣΑ δημοσίευσε το αποτέλεσμα μιας τρίχρονης μελέτης, σχετικά με τα ζητήματα και τα προβλήματα που αντιμετώπισαν τα μέλη του στις παράκτιες ζώνες τους. Η ανάλυση εστίασε στον προσδιορισμό των μέτρων που απαιτήθηκαν για την καλύτερη ολοκλήρωση των οικονομικών και περιβαλλοντικών εκτιμήσεων. Η αξιολόγηση των πολιτικών προσδιορίζει διάφορα περιβαλλοντικά προβλήματα που πρέπει να εξεταστούν.

Η έκθεση αναγνωρίζει ότι οι περιβαλλοντικά ευαίσθητες περιοχές χάνονται όχι μόνο στην ακτή αλλά και στις ενδοχώρες, τους υγροτόπους, τα παράκτια δάση, τα συστήματα αμμόλοφων, ενώ η αποκατάσταση των κόλπων και των εκβολών τονίζονται ως ιδιαίτερα προβλήματα. Επίσης, ανεπαρκή μέτρα έχουν ληφθεί για να μειώσουν τη ρύπανση μέσω της κατασκευής των αρμόδιων εγκαταστάσεων επεξεργασίας ή διάθεσης αποβλήτων. Τα ζητήματα όπως η αφαίρεση νερού, η αλιεία, η διαταραχή από τις δραστηριότητες αναψυχής, η βιομηχανία και η ανάπτυξη για τον τουρισμό πρέπει να αντιμετωπιστούν.

Ο ΟΟΣΑ προσδιόρισε τα μέτρα που οι κυβερνήσεις πρέπει να λάβουν προκειμένου να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα παράκτιας ζώνης σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος. Αναγνωρίζεται ότι τα περιβαλλοντικά πρότυπα πρέπει να καθοριστούν και να επιβληθούν στις παράκτιες περιοχές. Επίσης αναγνωρίζει ότι απαιτείται εθνική νομοθεσία για τους παράκτιους στόχους συντήρησης. Η νομοθεσία πρέπει να καλύψει τους παράκτιους

υγροτόπους, τα δάση, τις κοραλλιογενείς υφάλους, την πρόσβαση στις παραλίες, τα εγγενή είδη (χλωρίδα και πανίδα) και τη διαχείριση των ευαίσθητων χαρακτηριστικών γνωρισμάτων παραλιών όπως οι αμμόλοφοι, οι οβελοί, οι αρχαιολογικές και πνευματικές ή πολιτιστικές περιοχές. Τέλος δηλώνει ότι υπάρχει μια σαφής αναγνώριση ότι μια ΟΔΠΖ περιλαμβάνει την απαίτηση για ενσωμάτωση των προστατευόμενων ζωνών¹⁰.

Ουσιαστικά και ο Οικονομικός Οργανισμός επαναλαμβάνει αυτά που με ακρίβεια και λεπτομερή τρόπο είχε αναφέρει η Ατζέντα 21. Στην αναφορά του αυτή ο ΟΟΣΑ δεν προσφέρει κάτι καινοτόμο για το πώς θα πρέπει να αντιμετωπιστεί το ζήτημα, παρά επαναλαμβάνει την ανάγκη για μια εθνική πολιτική από τα μέλη του. Βέβαια κινείται μέσα στα πλαίσια ενός Οργανισμού Συνεργασίας που απλά προτείνει λύσεις, εντούτοις απλά επαναλαμβάνει αυτά που ήδη έχουν ειπωθεί.

Περιφερειακό επίπεδο (Ευρωπαϊκή Ένωση)

Η νομική και η περιβαλλοντική προσέγγιση του ζητήματος της ΟΔΠΖ από την Ε.Ε.

Η Ε.Ε. Δεν αποτελεί ένα ενιαίο κράτος, παρά θα μπορούσαμε να την χαρακτηρίσουμε σαν ένα νέο είδος ομοσπονδίας περιφερειακών κρατών, κατόπιν τούτου, η προσέγγιση που ακολουθεί για την ολοκληρωμένη διαχείριση των παράκτιων περιοχών προσπαθεί να καλύπτει αφενός από νομικής πλευράς όλους τους εταίρους και αφετέρου να επικουρεί στην δημιουργία ενός συμβατού περιβαλλοντικού πλαισίου δράσης. Για τον λόγο αυτό, η προσέγγιση που πραγματοποιείται από την Ένωση για μια ΟΔΠΖ, είναι σε πρώτη φάση η δημιουργία ενός κοινού νομικού πλαισίου και κατ' επέκταση ένα περιβαλλοντικό σχέδιο δράσης και διαχείρισης.

¹⁰ ENVIRONMENTAL PERFORMANCE REVIEWS (1st Cycle) CONCLUSIONS AND RECOMMENDATIONS 32 COUNTRIES (1993-2000), OECD. Περισσότερες πληροφορίες βλ <http://www.oecd.org/dataoecd/19/56/2432829.pdf>

Αν και οι ακτές δεν αναφέρονται στη Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η νομική ικανότητα της Ευρωπαϊκής Κοινότητας καλύπτει την ΟΔΠΖ ευρέως¹¹. Η έννοια συμπεριλαμβάνεται, στη Συνθήκη της Αρχής Βιώσιμης Ανάπτυξης και στην απαίτηση για την ενσωμάτωση της προστασίας του περιβάλλοντος σε άλλους τομείς της πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ωστόσο, οποιαδήποτε παρέμβαση υπάρξει πρέπει να βασίζεται στη νομική ικανότητα της ΕΕ. Οι δραστηριότητες σε αυτήν την περιοχή, μαζί με άλλα νομικά μέτρα για την εφαρμογή μιας ΟΔΠΖ απαιτούν μια ακριβή αξιολόγηση της κατάστασης του περιβάλλοντος συνολικά. Σε αυτήν την περίπτωση, τα πιο χρήσιμα διαθέσιμα μέτρα στην Κοινότητα είναι οι οδηγίες, ο πρότυπος νόμος και ο κώδικας δεοντολογίας στις παράκτιες ζώνες. Οι εθνικοί παράκτιοι διοικητικοί νόμοι στα ευρωπαϊκά κράτη έχουν πολλά κοινά χαρακτηριστικά γνωρίσματα, αλλά είναι σημαντικό να σημειωθούν και οι διαφορές τους.

Μια ανάλυση των κρατών μελών της ΕΕ στην εθνική νομοθεσία τους, έχει δείξει ότι ανεξάρτητα από τα πλεονεκτήματά ή τα μειονεκτήματά τους καθιερώνουν τις βασικές αρχές για μια ΟΔΠΖ¹². Και η πληρότητά τους και η ποικιλία είναι πιθανό να είναι εμπόδια στην υιοθέτηση της ενοποιημένης νομοθεσίας. Η θετική εμπειρία της παράκτιας διοικητικής νομοθεσίας στην πράξη σε διάφορα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης συζητείται κατωτέρω.

Από νομικής πλευράς, όπως και σε άλλους τομείς του νόμου, τα ιστορικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα των διάφορων νομικών συστημάτων βάζουν τα εμπόδια με τον τρόπο της ολοκλήρωσης του ευρωπαϊκού νομοθετικού συστήματος. Η μέγιστη ομοιότητα παρατηρείται μεταξύ των κρατών, όπου η νομοθεσία ιδρύεται στα παρόμοια νομικά συστήματα: συνήθης νόμος, ρωμαϊκός νόμος (Ισπανία, Γαλλία, Ιταλία, Πορτογαλία), Σκανδιναβικές ή γερμανικές παραδόσεις (Γερμανία, Σουηδία, Δανία). Η κρατική ιδιοκτησία της

¹¹ T. Eremina, Stetsko.E.V "Legal Provision for Integrated coastal zone management", UNESCO

¹² Gibson. J. "Legal and Regulatory bodies: Appropriateness to Integrated Coastal Zone Management". Final report on behalf of MacAlister Elliott & Partners Ltd. Οκτώβριος 1999, σελ98

ακτής και της παράκτιας λεκάνης είναι ένα χαρακτηριστικό γνώρισμα πολλών χωρών, αλλά το ακριβές μέγεθος και η οριοθέτηση αυτών των ζωνών διαφέρουν από χώρα σε χώρα. Το δημόσιο δικαίωμα να έχει πρόσβαση στα παράκτια νερά και τα εδάφη, προέρχεται από το συνήθη νόμο, το ρωμαϊκό νόμο ή το δικαίωμα του Σκανδιναβικού «Everyman».

Από περιβαλλοντικής πλευράς, ρολλές από τις παράκτιες ζώνες της Ευρώπης αντιμετωπίζουν προβλήματα επιδείνωσης των περιβαλλοντικών, κοινωνικοοικονομικών και πολιτιστικών πόρων τους. Έτσι από το 1996, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει εργαστεί για να προσδιορίσει και να προωθήσει μέτρα για να θεραπεύσει αυτήν την επιδείνωση, αλλά και για να βελτιώσει τη γενική κατάσταση στις παράκτιες ζώνες της.

Ιστορική Αναδρομή της Ε.Ε. για την δημιουργία ΟΔΠΖ

Από το 1996 ως το 1999, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έτρεξε ένα Πιλοτικό Πρόγραμμα για την Ολοκληρωμένη Διαχείριση Παράκτιας Ζώνης (ICZM) που περιείχε περίπου 35 υποπρογράμματα και 6 θεματικές μελέτες (Περιφέρεια Βαλτικής, Βόρειας θάλασσας, Βόρειο –δυτικής Ευρώπης, Περιοχή Ατλαντικού, Μεσόγειος και Γαλλικές και Ιταλικές Άλπεις, Κεντρική και Ανατολική Μεσόγειος)¹³.

Αυτό το πρόγραμμα στόχο είχε :

- Την παροχή τεχνικών πληροφοριών για τη βιώσιμη διαχείριση παράκτιας ζώνης
- Να ενθαρρύνει το διάλογο μεταξύ των διάφορων μερών που συμμετέχουν στον προγραμματισμό, τη διαχείριση ή τη χρήση των ευρωπαϊκών παράκτιων ζωνών
- Την εξαγωγή συμπερασμάτων για μελλοντικές δράσεις σε Ευρωπαϊκό επίπεδο

Το πρόγραμμα προορίστηκε να οδηγήσει σε μια συναίνεση σχετικά με τα απαραίτητα μέτρα προκειμένου να προωθηθεί μια Ολοκληρωμένη Διαχείριση Παράκτιων Ζωνών στην Ευρώπη.

¹³ <http://ec.europa.eu/environment/iczm/situation.htm>

Αναφορικά με το πιλοτικό πρόγραμμα, από το 1996 ως το 1999, οι Γενικές Διευθύνσεις Περιβάλλοντος, Αλιείας και Περιφερειακής Πολιτικής, το λειτούργησαν με σκοπό να :

- Να παρέχει συγκεκριμένες τεχνικές πληροφορίες για τους παράγοντες και τους μηχανισμούς, οι οποίοι είτε ενθαρρύνουν είτε αποθαρρύνουν τη βιώσιμη διαχείριση των παράκτιων ζωνών.
- Να ενθαρρύνει μια ευρεία συζήτηση και μια ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των διάφορων παιχτών που συμμετέχουν στον προγραμματισμό, τη διαχείριση ή τη χρήση των ευρωπαϊκών παράκτιων ζωνών.

Αυτή η συζήτηση προορίστηκε να οδηγήσει σε μια συναίνεση σχετικά με τα κατάλληλα μέτρα απαραίτητα στα ευρωπαϊκά και άλλα επίπεδα ικανότητας για να υποκινηθεί μια ΟΔΠΖ στην Ευρώπη. Οι εμπειρογνώμονες και οι επιστήμονες της Ευρωπαϊκής Ένωσης προσπάθησαν να καταδείξουν τους απαραίτητους όρους για την επιτυχή ολοκληρωμένη διαχείριση στις διάφορες παράκτιες περιοχές στην Ευρώπη. Τα μαθήματα και οι αρχές που προέκυψαν από την εμπειρία του προγράμματος παρουσιάστηκαν σε δύο έγγραφα που δημοσιεύθηκαν τον Απρίλιο του 1999¹⁴. Τα κύρια συμβαλλόμενα και ενδιαφερόμενα μέρη που συμμετείχαν στη χρήση και τη διαχείριση των παράκτιων ζωνών κλήθηκαν έπειτα για να εξετάσουν αυτά τα έγγραφα και να σχολιάσουν μια πιθανή μελλοντική δράση σε ευρωπαϊκό, εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.

Το πρόγραμμα στόχευε συγκεκριμένα στην εφαρμογή των αρχών της επικοινωνικότητας και της ολοκλήρωσης, οι οποίες έμμεσα αναφέρονται στις δραστηριότητες του ευρωπαϊκού περιφερειακού περιβαλλοντικού προγραμματισμού. Αυτό το πρόγραμμα περιστράφηκε γύρω από τρεις βασικές έννοιες: συντονισμός, συνεργασία και διαβουλεύσεις. Η επιτυχία του προγράμματος συνδέθηκε με το βαθμό στον οποίο τα άτομα ήταν σε θέση να εξασφαλίσουν καλή συνεργασία μεταξύ των διάφορων αρχών

¹⁴ 11-1999-00064-01-00-EL-TRA-00 (EN) βλ <http://ec.europa.eu/environment/iczm/demopgm.htm>

προγραμματισμού, από τοπικό σε κοινοτικό επίπεδο. Ήταν μια άσκηση στην εφαρμογή της αρχής της επικουρικότητας, δεδομένου ότι η αληθινή επικουρικότητα σημαίνει ότι, η καθεμία παίρνει την ευθύνη όχι μόνο στο επίπεδό τους, αλλά και ότι εξετάζουν συστηματικά τις συνέπειες της δράσης που προγραμματίζουν με τα άλλα επίπεδα.

Συμπερασματικά, το πιλοτικό αυτό πρόγραμμα είχε όντως επιτυχία από την άποψη ότι, ανέδειξε δύο πολύ σημαντικά και καίρια ζητήματα για την ολοκληρωμένη διαχείριση. Πρώτον μια ολοκληρωμένη διαχείριση αποβλέπει στη συνεργασία των διαφόρων πολιτικών που έχουν επιπτώσεις στις παράκτιες περιοχές, μέσω του συμμετοχικού σχεδιασμού και του συντονισμού φορέων και μέσων (νόμοι, σχέδια, τοπικά προγράμματα). Δεύτερον, για να γίνει βιώσιμη η διαχείριση των παράκτιων περιοχών, πρέπει να στηρίζεται στην αρχή της τοπικής επίλυσης των τοπικών προβλημάτων, με την εμπλοκή και συναίνεση όλων των τοπικών και κεντρικών παραγόντων και φορέων.

Το πρόγραμμα αυτό ήταν επίσης μια ευκαιρία, να τεθεί η αρχή της πολιτικής ένταξης σε πρακτική. Από τη σύλληψή του, υπήρξε πολύ στενή συνεργασία μεταξύ αρκετών Ευρωπαϊκών Επιτροπών, με ιδιαίτερη υποστήριξη από το πεδίο της έρευνας. Είναι σημαντικό από αυτή την άποψη ότι η φάση εφαρμογής επέσυρε την προσοχή στις διάφορες πηγές κοινοτικής χρηματοδότησης, σύμφωνα με την επιθυμία της Επιτροπής να εξασφαλίσει τη βέλτιστη συνοχή και τη χρήση των οικονομικών οργάνων της.

Το 2000, βασισμένη στην εμπειρία και τα αποτελέσματα του προγράμματος, η Επιτροπή ενέκρινε δύο έγγραφα :

- Μια ανακοίνωση από την Επιτροπή στο Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στη "ολοκληρωμένη διαχείριση παράκτιας ζώνης: Μια στρατηγική για την Ευρώπη ¹⁵"

¹⁵ COM/00/547 της 17ης Σεπτεμβρίου 2000

- Μια πρόταση σύστασης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την εφαρμογή της ολοκληρωμένης διαχείρισης παράκτιας ζώνης στην Ευρώπη¹⁶. Αυτή η σύσταση υιοθετήθηκε από το Συμβούλιο και το Κοινοβούλιο το 2002.

Η ανακοίνωση εξηγεί πώς η Επιτροπή θα εργάζεται για να προαγάγει μια ΟΔΠΖ μέσω της χρήσης των κοινοτικών οργάνων και των προγραμμάτων, ενώ η σύσταση περιγράφει μέτρα που τα κράτη μέλη πρέπει να λάβουν για να αναπτύξουν τις εθνικές στρατηγικές τους για ΟΔΠΖ.

Συνεχίζοντας, στις 30^{ης} Μαΐου 2002¹⁷ γίνεται άλλη μια σύσταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της (σύσταση της ΕΕ για την ΟΔΠΖ) όπου η Επιτροπή εκλήθη να εξετάσει την εφαρμογή της οδηγίας και να υποβάλει έκθεση αξιολόγησης προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο¹⁸. Ενώ τον Οκτώβριο του 2005, η Επιτροπή ενέκρινε την οικεία θεματική στρατηγική για την προστασία και διατήρηση του θαλάσσιου περιβάλλοντος, συμπεριλαμβανομένης πρότασης οδηγίας για τη θαλάσσια στρατηγική¹⁹. Προτείνοντας ένα νομοθετικό πλαίσιο για την επίτευξη καλής περιβαλλοντικής κατάστασης του θαλάσσιου περιβάλλοντος η θεματική στρατηγική που προτείνεται σκοπό είχε να ενισχύσει τις υφιστάμενες κοινοτικές πολιτικές και νομοθετικές ρυθμίσεις που αφορούν το χερσαίο τμήμα της παράκτιας ζώνης, στηρίζοντας την εφαρμογή της ολοκληρωμένης διαχείρισης παράκτιων ζωνών.

Η σύσταση της ΕΕ για την ΟΔΠΖ καλούσε τα παράκτια κράτη μέλη να υποβάλουν στην Επιτροπή εκθέσεις για την πορεία υλοποίησης της σύστασης και, ειδικότερα, όσον αφορά τη χάραξη εθνικής στρατηγικής για την προαγωγή της ΟΔΠΖ. Οι εκθέσεις έπρεπε να είχαν υποβληθεί μέχρι τα τέλη Φεβρουαρίου 2006. Από τα 20 παράκτια κράτη μέλη της ΕΕ, 14 διαβίβασαν επίσημες εκθέσεις στην Επιτροπή²⁰, δηλαδή ποσοστό 65% των παράκτιων

¹⁶ COM/00/545 της 8ης Σεπτεμβρίου 2000

¹⁷ 2002/413/ΕΕ, ΕΕ L148 της 6.6.2002, σ. 24.

¹⁸ Idem. 1, Κεφάλαιο VI.3.

¹⁹ COM(2005) 504 και 505 της 14.10.2005.

²⁰ Μέχρι τις 31.12.2006 είχαν παραληφθεί εκθέσεις από τα εξής κράτη: Βέλγιο, Κύπρος,

κρατών μελών της ΕΕ και μήκος άνω του 70%²¹ της ευρωπαϊκής ακτογραμμής.

Κατά τη διάρκεια του 2006 και στην αρχή του 2007, η Επιτροπή με βάση την σύσταση για εφαρμογή της Ε.Ε. για μια ΟΔΠΖ, συλλέγει νέα στοιχεία (με πηγές τις εθνικές εκθέσεις κρατών μελών, τον ΕΟΧ, την αξιολόγηση των ακτών και την εξωτερική έκθεση αξιολόγησης) και κάνει μια νέα ανακοίνωση. Η ανακοίνωση της Επιτροπής της 7ης Ιουνίου 2007²², παρουσιάζει τα συμπεράσματα αυτής της άσκησης αξιολόγησης ενώ θέτει τις κύριες πολιτικές κατευθύνσεις για την περαιτέρω προώθηση μιας ΟΔΠΖ στην Ευρώπη.

Πιο αναλυτικά η ανακοίνωση της 7^{ης} Ιουνίου 2007 τόνιζε ότι στα περισσότερα κράτη μέλη, η απόκριση στην εν λόγω σύσταση εγγράφεται ως μια αργή αλλά συνεχή διαδικασία που τείνει σε μεγαλύτερη ολοκλήρωση του χωροταξικού σχεδιασμού και της διαχείρισης των παράκτιων ζωνών. Η Επιτροπή σημειώνει ότι οι εθνικές εκθέσεις για την ΟΔΠΖ δεν παρέχουν παρά περιορισμένες μόνον ενδείξεις της αποδοτικότητας των μηχανισμών υλοποίησης. Προκειμένου να συγκεκριμενοποιηθούν οι στρατηγικές και να προχωρήσει αισθητά η ΟΔΠΖ στην Ευρώπη, θα απαιτηθούν συνεχείς και αποδοτικές προσπάθειες υλοποίησης. Ένα από τα ζητούμενα είναι η εξασφάλιση επαρκούς χρηματοδότησης για την υποστήριξη των στρατηγικών.

Η ποικιλομορφία των ακτών, καθώς και οι διαφορές των διοικητικών συστημάτων μεταξύ των κρατών μελών και στο εσωτερικό τους, υποδηλώνουν την ανυπαρξία έτοιμων λύσεων γενικής χρήσεως. Αντιθέτως, είναι αναγκαία μια συστηματικότερη συγκριτική ανάλυση και η αύξηση της ανταλλαγής εμπειριών στην Ευρώπη. Μάλιστα, μολονότι έχει επιτευχθεί πρόοδος προς ένα κοινό πλαίσιο αξιολόγησης για την ΟΔΠΖ²³, λίγες μόνο

Δανία, Φινλανδία, Γαλλία, Γερμανία, Ελλάδα, Λετονία, Λιθουανία, Μάλτα, Κάτω Χώρες, Πορτογαλία, Ισπανία και ΗΒ. Προκαταρκτικά δεδομένα και άλλα στοιχεία διαβιβάστηκαν από την Πολωνία, τη Σλοβενία και τη Σουηδία. Δεν παρελήφθησαν εθνικές εκθέσεις από την Εσθονία, την Ιρλανδία και την Ιταλία.

²¹ Μήκος της ακτογραμμής, όπως προσδιορίστηκε από το έργο EuroSION (2004).

²² COM(2007)308

²³ Ομάδα Εργασίας για τους Δείκτες και τα Δεδομένα WG-ID

<http://EE.europa.eu/environment/iczm/home.htm#zone6>, έργο DEDUCE (Interreg)

<http://www.gencat.net/mediamb/sosten/deduce/deduce.htm>.

χώρες και περιφέρειες έχουν στρατευθεί αποτελεσματικά στη συλλογή και ανάλυση ειδικών δεικτών των παράκτιων ζωνών. Εξακολουθεί λοιπόν να λείπει μια μεθοδολογία η οποία να συνδέει τις προσπάθειες που καταβάλλονται στο πλαίσιο της ΟΔΠΖ, με τις τάσεις που παρατηρούνται σε ότι αφορά την αειφορία του περιβάλλοντος²⁴.

Η Επιτροπή συνεχίζει λέγοντας ότι προκειμένου να στηριχθεί η εφαρμογή της ΟΔΠΖ, θα χρειαστεί μεγαλύτερη επένδυση στην ικανότητα συλλογής πληροφοριών, ανάλυσής τους και σχετικής ενημέρωσης των υπευθύνων για την λήψη αποφάσεων, καθώς και του ευρέος κοινού. Η πρόσφατα εκδοθείσα οδηγία για το INSPIRE²⁵ θεσπίζει το απαιτούμενο νομικό πλαίσιο για μια αποδοτικότερη υποδομή χρήσης και κυκλοφορίας των χωρικών πληροφοριών. Το ενιαίο σύστημα πληροφοριών για το περιβάλλον που αναπτύσσεται από την Επιτροπή, τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Περιβάλλοντος και τα κράτη μέλη στο πλαίσιο της INSPIRE, αναμένεται να συμβάλουν στην ευκολότερη πρόσβαση στις πληροφορίες τις σχετικές με τις παράκτιες ζώνες.

Κλείνοντας με πόρισμά της η Επιτροπή, επεσήμανε ότι οι παράκτιες ζώνες είχαν ιδιαίτερη ανάγκη μιας ολοκληρωμένης εδαφικής προσέγγισης αλλά, κατά βάση, η εν λόγω καλή εδαφική διακυβέρνηση θα έπρεπε, επίσης, να ισχύει και για άλλες περιφέρειες που αντιμετωπίζουν πολλαπλές πιέσεις και συγκρούσεις συμφερόντων. Στην περίπτωση αυτή ανήκουν, ολοένα και μεγαλύτερο βαθμό, οι θάλασσες και οι ωκεανοί²⁶.

Τώρα στη Μεσόγειο Θάλασσα, έχει προχωρήσει η δημιουργία ενός νομικού πλαισίου για την ΟΔΠΖ το 7^ο πρωτόκολλο της Σύμβαση της Βαρκελώνης, της οποίας η ΕΕ αποτελεί συμβαλλόμενο μέρος. Βάσει των ανωτέρω μέτρων και άλλων τρεχουσών πρωτοβουλιών σε επίπεδο Κοινότητας, περιφερειακών θαλασσών και κρατών μελών, στη μελλοντική θαλάσσια πολιτική της ΕΕ θα

²⁴ COM(2007)308

²⁵ Οδηγία 2007/2/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, ΕΕ L 108 της 25.04.2007.

²⁶ Πράσινη Βίβλος «Προς μια μελλοντική θαλάσσια πολιτική για την Ένωση», COM(2006) 275 τελικό, 7.6.2006.

εξεταστεί, όπως αναφέρεται στην Πράσινη Βίβλο που εγκρίθηκε τον Ιούνιο 2006, η θέσπιση ενός συστήματος θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού.

Μέσω των εκθέσεων τονίζεται μάλιστα ότι, είναι απαραίτητο να εξευρεθούν οι βέλτιστοι χώροι άσκησης οικονομικών δραστηριοτήτων, αποφεύγοντας, ταυτοχρόνως, τη σύγκρουση μεταξύ των διαφόρων χρήσεων και να ληφθεί μέριμνα για την αποδοτικότερη χρήση του χώρου και την αποτελεσματική διαχείριση της θαλάσσιας ανάπτυξης και της συναφούς ανάπτυξης στην ξηρά και στις ακτές.

Η Επιτροπή θεωρεί ότι μια ΟΔΠΖ αναμένεται να συμβάλει στην διασφάλιση της συνέπειας μεταξύ πολιτικών, σχεδίων και προγραμμάτων, καθώς και στην αποτελεσματική συνάρθρωση και εφαρμογή σχεδίων και προγραμμάτων στα διάφορα επίπεδα παρέμβασης. Το συνολικό αποτέλεσμα πρέπει να είναι η αύξηση της σαφήνειας, βεβαιότητας και προβλεψιμότητας της χάραξης πολιτικών και της λήψεως αποφάσεων, γεγονός που θα διευκολύνει την αειφόρο ανάπτυξη των θαλάσσιων οικονομιών και θα αυξήσει το βιοτικό επίπεδο των παράκτιων πληθυσμών.

Στην ανακοίνωση της «Ολοκληρωμένη διαχείριση των παράκτιων ζωνών: μία στρατηγική για την Ευρώπη» αναγνωρίζεται ότι οι περισσότερες, αν όχι όλες, οι πολιτικές και τα μέσα της ΕΕ έχουν συνέπειες στις παράκτιες ζώνες.

Όσον αφορά την άμεση στήριξη της ενισχυμένης εφαρμογής της ΟΔΠΖ. Η ευρωπαϊκή πολιτική συνοχής θα διαδραματίσει πρωταρχικό ρόλο από το 2008 και μετά, κυρίως μέσω του στόχου «Συνεργασία» και της πρωτοβουλίας «Περιφέρειες για την οικονομική αλλαγή»²⁷, η οποία περιλαμβάνει τη διαχείριση των παράκτιων ζωνών. Επιπλέον, το Ευρωπαϊκό Ταμείο Αλιείας²⁸ περιλαμβάνει μια συνιστώσα που αφορά την ολοκληρωμένη και αειφόρο ανάπτυξη περιοχών που εξαρτώνται από την αλιεία. Η στηριζόμενη από την ΕΕ συντονιστική δράση ENCORA²⁹, η οποία δρομολογήθηκε το 2006,

²⁷ Περιφέρειες για την οικονομική αλλαγή, COM(2006) 675 και SEC(2006) 1432 της 8.11.2006.

²⁸ Ευρωπαϊκό Ταμείο Αλιείας, κανονισμός (ΕΚ) του Συμβουλίου αριθ. 1198/2006, L223 της 15.08.2006, σ. 1.

http://EE.europa.eu/fisheries/cfp/structural_measures/arrangements_2007_2013_en.htm.

²⁹ ENCORA <http://www.encora.eu/>.

αποβλέπει στη διάρθρωση της αποσπασματικής προσέγγισης της έρευνας και εκπαίδευσης όσον αφορά τις παράκτιες ζώνες στην Ευρώπη.

Κατόπιν όλων, σήμερα η Ε.Ε. δεν έχει ορίσει- θεσπίσει ένα συγκεκριμένο θεσμικό πλαίσιο κανόνων και οδηγιών για τις παράκτιες περιοχές, στο βαθμό του πρωτοκόλλου της Βαρκελώνης. Ωστόσο, είναι μέσα στις φιλοδοξίες της να δημιουργήσει μια «Μπλε Βίβλο» η οποία θα περιλαμβάνει γενικότερα μέτρα για την προστασία του θαλάσσιου και παράκτιου περιβάλλοντος. Όμως από τις εκθέσεις που λαμβάνουν χώρα στο εσωτερικό της, προκύπτει ότι όλα τα παράκτια κράτη μέλη της ΕΕ ρυθμίζουν, υπό τη μία ή την άλλη μορφή, την εκμετάλλευση και ανάπτυξη των ακτών.

Γενικότερα κατά την περίοδο 2000-2005 ελήφθησαν μέτρα για μια πιο ολοκληρωμένη προσέγγιση όσον αφορά τον σχεδιασμό και τη διαχείριση, είναι όμως σπάνια η ύπαρξη μιας ώριμης και εύρυθμα λειτουργούσας ΟΔΠΖ που να ενσωματώνει όλα τα εμπλεκόμενα επίπεδα διακυβέρνησης. Η εικόνα δεν μεταβάλλεται σημαντικά ακόμα και όταν λαμβάνονται υπόψη τα 2 παράκτια κράτη μέλη που προσχώρησαν στην ΕΕ την 1^η Ιανουαρίου 2007³⁰.

Είναι ίσως σκόπιμο η θαλάσσια στρατηγική και η ολοκληρωμένη διαχείριση παράκτιων ζωνών της ΕΕ, να εξεταστεί υπό το ευρύτερο πρίσμα της μελλοντικής θαλάσσιας πολιτικής της ΕΕ, όπως αυτή δρομολογήθηκε τον Ιούνιο του 2006 με την έγκριση της Πράσινης Βίβλου της Επιτροπής. Δεδομένου ότι το γεωγραφικό πεδίο εφαρμογής της θαλάσσιας πολιτικής που προτείνεται στην εν λόγω Πράσινη Βίβλο περιλαμβάνει τις παράκτιες ζώνες, η ολοκληρωμένη διαχείριση παράκτιων ζωνών καλείται να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στο προτεινόμενο πλαίσιο κοινοτικής πολιτικής.

Έτσι λοιπόν, μια συνεκτικότερη και πλέον ολοκληρωμένη προσέγγιση παράκτιου σχεδιασμού και διαχείρισης αναμένεται να εξασφαλίσει ένα

³⁰ Η σύσταση της ΕΕ για την ΟΔΠΖ δεν ζητούσε από την Ρουμανία και τη Βουλγαρία να υποβάλουν εκθέσεις, πλην όμως η Ρουμανία είχε διαβιβάσει προσωρινά δεδομένα και στοιχεία στις 31.12.2006 (η Βουλγαρία δεν είχε διαβιβάσει επίσημα στοιχεία).

καλύτερο πλαίσιο για την αξιοποίηση των συνεργειών, την αύξηση της συνεκτικότητας και, εν τέλει, την επίτευξη μιας αειφόρου ανάπτυξης καλύτερης ποιότητας και μεγαλύτερης αποδοτικότητας. Αυτός εξάλλου είναι και ο στόχος της ολοκληρωμένης διαχείρισης των παράκτιων ζωνών και ο στόχος της σύστασης της ΕΕ για την ΟΔΠΖ.

Εθνικό Επίπεδο (Ευρωπαϊκές χώρες – ΗΠΑ)

Αναφορικά με την Ελλάδα, θα πρέπει να πούμε ότι, όσον αφορά τις παράκτιες δραστηριότητες, είναι μια χώρα που τις χρησιμοποιεί, αξιοποιεί, εκμεταλλεύεται περισσότερο από κάθε άλλη ευρωπαϊκή χώρα. Βέβαια, παράκτια χρήση, κάνουν όλες σχεδόν οι νησιωτικές – παράκτιες ευρωπαϊκές χώρες. Η Ελλάς, τουλάχιστον από την πλευρά του τουρισμού, έχει αναπτυχθεί σε υπερθετικό βαθμό. Αυτό εξάλλου, μας το φανερώνουν και το πλήθος των ξενοδοχειακών μονάδων και καταλυμάτων που υπάρχουν στην Ελλάδα, όπως επίσης και οι περιβαλλοντικές μελέτες που κάνουν λόγο για ανάπτυξη πέραν της φέρουσας ικανότητας του περιβάλλοντος.

Από νομικής απόψεως, η προστασία του περιβάλλοντος και συγκεκριμένα για τις παράκτιες ζώνες, δεν κατοχυρώνεται από έναν ξεκάθαρο ορισμό και μια συγκεκριμένη νομοθεσία για τις παράκτιες και μόνο περιοχές. Αντίθετα, υπάρχει νομοθεσία για τις παραλίες υπό το καθεστώς της ιδιοκτησίας, συνεπώς μιλάμε για τομεακή, χωροταξική διαχείριση και όχι για ένα ολοκληρωμένο θεσμικό πλαίσιο διαχείρισης. Συγκεκριμένα έχουμε :

- νόμος 2344/1940 (ΦΕΚ Α/154/1940), τον οποίο αντικατέστησε ο νόμος 2971/2001, προσφέρει έναν ορισμό του αιγιαλού³¹ και προσδιορίζει τις διαδικασίες για την εκμετάλλευση γης μέσα στα οριά του. Ο ίδιος νόμος καθορίζει και το ελάχιστο πλάτος παραλίας (50μέτρα) μέσα στο οποίο απαγορεύεται, η ανέγερση κάθε είδους κτίσματος.

³¹ «Η λωρίδα της γης που καλύπτεται από το ανώτερο χειμερινό κύμα»

- Το άρθρο 24 του Συντάγματος του 1975, του οποίου οι διατάξεις λειτούργησαν καταλυτικά για την προώθηση νόμων και κανονιστικών πράξεων (Γενικότερα, σε παγκόσμια κλίμακα, την δεκαετία του 1980 το Δίκαιο Περιβάλλοντος όλο και βελτιώνεται προσθέτοντας κοινοτικούς κανόνες, Μάλιστα σε αυτό συνετέλεσαν και οι διεθνείς συμβάσεις, που με τη σειρά τους ενίσχυναν το σώμα των σχετικών κανόνων³²)
- Νόμος 1337/87 (ΦΕΚ Α/33/83) διαχωρίζει τις παράκτιες χωρικές ενότητες σε ζώνες, σε συνάρτηση με τις Ζώνες Οικιστικού Ελέγχου
- Το Εθνικό Πρόγραμμα Βιώσιμης Ανάπτυξης για τις Ακτές και τα Νησιά, που προτείνει ένα διαφορετικό σύστημα διαχωρισμού της παράκτιας ζώνης σε διαχειριστικές ζώνες.
- Νόμος 2742/1999. Ο νόμος αυτός υιοθετεί την οδό της αμφίδρομης εναρμόνισης μεταξύ χωροταξικού σχεδιασμού και αναπτυξιακού προγραμματισμού. Κατά τούτο διαφοροποιείται μάλιστα από τον προϊσχύοντα ν. 360/1976, ο οποίος καθιέρωνε υποχρέωση μονομερούς εναρμόνισης των χωροταξικών σχεδίων προς τα Προγράμματα Οικονομικής και Κοινωνικής Ανάπτυξης της χώρας.

Συνεχίζοντας, από την πλευρά του χωροταξικού πλέον σχεδιασμού, η έγκριση των 12 Περιφερειακών Πλαισίων το 2003 και ιδίως η αναμενόμενη έγκριση του Γενικού Χωροταξικού Πλαισίου και των ειδικών χωροταξικών πλαισίων για όλες τις παράκτιες και ορεινές δραστηριότητες, θα αποτελέσει την πρώτη φορά που η χώρα θα αποκτήσει εθνικό χωροταξικό σχεδιασμό³³.

Στο σημείο αυτό αξίζει να τονιστεί ότι, οι παραπάνω νομοθεσίες και γενικά η πληροφόρηση για την ελληνική νομοθεσία ,όσον αφορά την πληροφόρηση από τις ελληνικές δημόσιες υπηρεσίες (ΥΠΕΧΩΔΕ, Υπ.Τουριστικής Ανάπτυξης κ.α.) ήταν όχι μόνο ελλιπής, αλλά σχεδόν μηδαμινή. Το παραπάνω

³² Παπαδημητρίου,Γ (2008). «Η προστασία του Περιβάλλοντος στην Ελλάδα. επισκόπηση και Προοπτική», Άρθρο στο Νόμος και Φύση, βλ <http://www.nomosphysis.org.gr/articles.php?artid=3288&lang=1&catpid=1> (4-4-08)

³³ Δικαιος,Ε. (2007). «Περιβαλλοντικό Έλλειμα στην Ελλάδα : Εκφάνσεις, αίτια, ευθύνες, διέξοδος». Άρθρο στο «Νόμος και Φύση», βλ <http://www.nomosphysis.org.gr/articles.php?artid=3178&lang=1&catpid=1> (διαθέσιμο 4-4-08)

πληροφοριακό υλικό βρέθηκε κατόπιν έρευνας, σε νομικά άρθρα και περιοδικά, όπως το «Νόμος και Φύσης» ή από Συλλεκτικούς Τόμους. Αυτό και μόνο μας δηλώνει, όχι μόνο την ελλιπή οργάνωση των δημόσιων φορέων, αλλά και την χαμηλή εκτίμηση που δίνεται για την ύπαρξη και σημαντικότητα ενός ολοκληρωμένου στρατηγικού σχεδίου ανάπτυξης των παράκτιων περιοχών.

Ας επανέρθουμε όμως στην ελληνική νομοθεσία και να πούμε ότι, η οριοθέτηση μεταξύ χωροταξικού και αναπτυξιακού σχεδιασμού, που υπάρχει από ελληνικής και όχι μόνο πλευράς, άρχισε σταδιακά να διαφοροποιείται από τα μέσα της δεκαετίας του 1980. Στην εξέλιξη αυτή συνετέλεσαν τρεις ιδίως παράγοντες :

Πρώτον, η συνειδητοποίηση ότι μία ολοκληρωμένη ανάπτυξη δεν νοείται μόνο στα του φυσικού σχεδιασμού, χωρίς να υπάρχει ο αναγκαίος συντονισμός και η υποστήριξη από όλους του εμπλεκόμενους φορείς (δημόσιους και ιδιωτικούς).

Δεύτερον, η ανάδειξη είτε μελετών, είτε εμπειριστατωμένων απόψεων, ότι ο λεγόμενος φυσικός σχεδιασμός δεν μπορεί να ρυθμίσει τις οικονομικές και κοινωνικές σχέσεις και διαδράσεις που αναπτύσσονται στο χώρο.

Τρίτον, η συνειδητοποίηση της ανάγκης για μια ολοκληρωμένη αειφόρο ανάπτυξη που να περιλαμβάνει όχι μόνο οικονομικό – κοινωνικούς, αλλά και περιβαλλοντικούς στόχους (προστασία φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος).

Τις νέες τάσεις που διαμορφώνουν τη σχέση χωροταξίας και ανάπτυξης στο επιστημονικό και εμπειρικό επίπεδο φαίνεται να μην αγνοεί ο νομοθέτης στον ν. 2742/1999 (άρθρο 6 παρ. 2), όπου το Γενικό Χωροταξικό Πλαίσιο (εθνικό χωροταξικό) πρέπει να εναρμονίζεται με το εθνικό πρόγραμμα δημοσίων επενδύσεων, τον προγραμματισμό για την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της χώρας και άλλα γενικά ή ειδικά αναπτυξιακά σχέδια και προγράμματα. Παράλληλα, όμως, το Γενικό Πλαίσιο αποτελεί κατά το άρθρο 6 παρ. 2 του ν. 2742/1999 «τη βάση αναφοράς για το συντονισμό και την

ενάρμόνιση των επιμέρους πολιτικών, προγραμμάτων και επενδυτικών σχεδίων του κράτους, των δημοσίων νομικών προσώπων και των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης πρώτου και δεύτερου βαθμού που έχουν σημαντικές επιπτώσεις στη συνοχή και ανάπτυξη του εθνικού χώρου».

Ένας άλλος παράγοντας που θα μας βοηθήσει να δούμε το επίπεδο της περιβαλλοντικής πολιτικής στην Ελλάδα, είναι οι ευρωπαϊκοί περιβαλλοντικοί δείκτες. Η Ελλάδα έχει θέση ουραγού στην περιβαλλοντική πολιτική της Ένωσης, ιδίως των 15 παλαιότερων μελών³⁴. Από τη μια πλευρά, οι μεγαλουπόλεις ταλαιπωρούνται από υπερβολικές εκπομπές καυσαερίων και άλλων ρύπων, άναρχη δόμηση, έλλειψη πρασίνου, ανεξέλεγκτη διαχείριση αποβλήτων, αλόγιστη ενεργειακή σπατάλη. Από την άλλη, η αγροτική ύπαιθρος πάσχει από ερημοποίηση εδαφών λόγω υπερβολικής χρήσης λιπασμάτων, εξάντληση του υδροφόρου ορίζοντα και γενικότερη εγκατάλειψη με έντονα φαινόμενα μαρασμού, αφού οι κρατούσες συνθήκες δεν είναι ικανές να κρατήσουν τον ενεργό πληθυσμό στην αγροτική ύπαιθρο.

Ενδεικτικό της παραμέλησης του τομέα του περιβάλλοντος, από την πλευρά της ελληνικής κεντρικής διοίκησης αποτελεί και η χαμηλή απορρόφηση των σχετικών κοινοτικών πόρων του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Περιβάλλον»³⁵ (ΕΠΠΕΡ). Μόλις την τελευταία τετραετία σημειώθηκε αύξηση στην απορρόφηση των σχετικών κονδυλίων από το 14% στο 58%³⁶. Κατά άλλα στοιχεία, η εν λόγω απορρόφηση ανέρχεται σε 46,6%, ενώ η αντίστοιχη απορρόφηση για έργα περιβαλλοντικής προστασίας και αναβάθμισης της ποιότητας ζωής κυμαίνεται στο 36%, τη στιγμή που ο τομέας των δημόσιων έργων για την αστική ανάπτυξη απορροφάει το 64,4% της κοινοτικής συνδρομής.

Επιπλέον, η περιβαλλοντική πολιτική στην Ελλάδα σε αντίθεση με τις διεθνείς και ευρωπαϊκές εξελίξεις, στον τομέα αυτό ουδέποτε αυτονομήθηκε. Ενδεικτικά αναφέρεται, ότι από τις 27 χώρες-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης,

³⁴ *ibid*

³⁵ περισσότερες πληροφορίες βλ. <http://www.epper.gr/index.htm> (διαθέσιμο 4-4-08)

³⁶ ΥΠΕΧΩΔΕ, Μάρτιος 2004–Αύγουστος 2007, Απολογισμός του σημαντικότερου έργου μας, Αύγουστος 2007, σ. 9.

οι 19 διαθέτουν αυτόνομο Υπουργείο Περιβάλλοντος, ενώ σε καμία χώρα της Ένωσης δεν συναντάται η αντιφατική συνύπαρξη στην ίδια υπουργική στέγη του περιβάλλοντος με τα δημόσια έργα. Αντίθετα, σε ομιλία του Υπουργού Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων τον Απρίλιο του 2008 στην βουλή, ειπώθηκε ότι μια τέτοια κίνηση θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί μετά το πέρας του σχεδιασμού των έργων για το Δ' ΚΠΣ 2007-2013.

Είναι γεγονός, ότι η διαμόρφωση και εφαρμογή παράκτιας πολιτικής είναι αδύναμη, προσεγγίζεται τομεακά και κατά περίπτωση, ενώ ρυθμίζεται από χωροταξικές – αναπτυξιακές στρατηγικές. τα σχέδια διαχείρισης του παράκτιου περιβάλλοντος δεν έχουν αποτελεσματική εφαρμογή, παρόλο που υποστηρίζονται από την κεντρική διοίκηση. Ύστερα, νόμοι όπως ο Ν360/76 περί προστίμων για παράνομη οικοδόμηση, έχουν παραγκωνιστεί και χρησιμοποιούνται επιλεκτικά. Τελικά, έλεγχος της εφαρμογής της περιβαλλοντικής νομοθεσίας είναι εξαιρετικά περιορισμένος και οι επιβαλλόμενες κυρώσεις ανεπαρκείς.

Συμπερασματικά, Η Ελλάδα αντιμετωπίζει, σοβαρό έλλειμμα στη διαδικασία εκτίμησης περιβαλλοντικών όρων, έχει ελλιπή έλεγχο και συντονισμό, έλλειψη ξεκάθαρου νομικού πλαισίου και απουσία ρυθμιστικών οργάνων. Γενικά δεν προϋποθέτει όλο εκείνα τα στοιχεία που εξασφαλίζουν τόσο συναινετική προστασία των θαλάσσιων και παράκτιων οικοσυστημάτων με βιώσιμο τρόπο. Κατόπιν τούτου, το νέο πρωτόκολλο της Συμβάσεως της Βαρκελώνης αποτελεί μάννα εξ' ουρανού για την Ελλάδα, αφού της δίνεται η δυνατότητα να αποκτήσει μια ολοκληρωμένη διαχείριση παράκτιων περιοχών με ορθολογικά, περιβαλλοντικά πρότυπα.

ΔΑΝΙΑ

Στη Δανία, το 1994, καθιερώθηκε το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας ως αρμόδιο τμήμα της κυβέρνησης για το περιβάλλον και τη βιώσιμη ανάπτυξή του. Υποστηρίζεται από τις ειδικές αντιπροσωπείες, συμπεριλαμβανομένης της δανικής Υπηρεσίας Προστασίας Περιβάλλοντος. Στη Δανία οι Νομαρχίες αναλαμβάνουν τον περιφερειακό προγραμματισμό,

και οι δήμοι πραγματοποιούν τον τοπικό προγραμματισμό. Υιοθετημένος το 1992 ο Νόμος Προγραμματισμού, που αναθεωρήθηκε το 1994, καθορίζει μια παράκτια ζώνη προγραμματισμού ως και 3 χιλιόμετρα εσωτερικά από την ακτή. Ο νόμος διευκρινίζει τους κανονισμούς σχετικά με τη χρήση γης μέσα σε αυτήν την ζώνη, που διαφέρουν στο αστικό, θερινό εξοχικό σπίτι και τις αγροτικές περιοχές. Αυτή η προσέγγιση δεν αποτελεί χωριστό παράκτιο προγραμματισμό. Οι παράκτιες ζώνες είναι ενσωματωμένες στη συνηθισμένη διαδικασία προγραμματισμού. Ο στόχος είναι να συντηρηθούν οι μη ανεπτυγμένες ακτές, εξασφαλίζοντας ότι τα παράκτια εδάφη είναι απαλλαγμένα από την περαιτέρω χρήση. Τα στοιχεία κλειδιά στο νόμο αυτό είναι η εκτίμηση της περιβαλλοντικής επίδρασης και η δημόσια συμμετοχή.

Επίσης το 1992 η Δανία υιοθέτησε τον Νόμο για την Προστασία της Φύσης. Ο νόμος καθιέρωσε μια προστατευμένη ζώνη έξω από τις αστικές περιοχές, που επεκτείνεται 300 μέτρα εσωτερικά από την ακτή. Εκτός ορισμένων εξαιρέσεων, νέες δραστηριότητες είναι απαγορευμένες σε αυτήν την ζώνη. Μια στενότερη ζώνη προστασίας 100 μέτρων είχε ισχύσει προηγουμένως στις περιοχές θερινών εξοχικών σπιτιών, αλλά αυτό επεκτάθηκε σε 300 μέτρα το 1999. Η Δανία είναι συμβαλλόμενο μέρος στη Συνθήκη του Ελσίνκι σχετικά με την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος της περιοχής της θάλασσας της Βαλτικής, και η παράκτια ζώνη προγραμματισμού και η ζώνη προστασίας προορίζονται να εφαρμόσουν τη HELCOM σύσταση 15/1, σχετικά με την προστασία της παράκτιας λωρίδας. Ο Νόμος περί Προγραμματισμού και της Προστασίας της Φύσης επικεντρώνονται στη χρήση γης μόνο και δεν ισχύουν στη θάλασσα, η οποία ρυθμίζεται από άλλη νομοθεσία.

Τέλος ο Νόμος Προστασίας Παράκτιων Περιοχών, έχει υποβληθεί από την Λιμενική Αρχή της χώρας και είναι υπό την επίβλεψη του Υπουργείου Μεταφορών. Το νομικό πλαίσιο στη δανική παράκτια ζώνη είναι περίπλοκο και αυτή η πολυπλοκότητα παρουσιάζει ένα πιθανό εμπόδιο στην ολοκληρωμένη διαχείριση παράκτιας ζώνης.

Στις Κάτω Χώρες η παράκτια διαχείριση είναι μια παλαιά παράδοση. Οι πρώτες προσπάθειες να δημιουργηθεί μια οργανωτική δομή αρμόδια για την κατάσταση και την ενίσχυση μιας παράκτιας γραμμής έγιναν δώδεκα αιώνες πριν. Καθ' όλη τη διάρκεια της ιστορίας οι Κάτω Χώρες έχουν αναπτύξει και έχουν ενισχύσει το σύστημα παράκτιας διαχείρισής τους. Είναι βασισμένο στις νόμιμα αποτελεσμένες ενώσεις των γαιοκτημόνων των οποίων τα δικαιώματα ψήφου είναι ανάλογα προς το ποσό εδάφους που είναι κύριοι. Στο σύνολο υπάρχουν οκτακόσιες τέτοιες ενώσεις. Κάθε ένας έχει το διοικητικό και τεχνικό προσωπικό και τις καθορισμένες δυνάμεις υπό τις λειτουργικές και γεωγραφικές έννοιες.

Το διοικητικό και τεχνικό σώμα αποτελεί μέρος της επαρχιακής διοίκησης, ενώ υπάρχει επίσης μια γενική διεύθυνση στο εθνικό επίπεδο, το οποίο ενεργεί κάτω από τη επίβλεψη του Υπουργείου Μεταφορών και Νερού. Ενώ αυτό το σύστημα παρέχει την πείρα και την ισορροπημένη απόφαση, επικρίνεται για την τεχνοκρατικά προσέγγιση και την αποκοπή του με το κοινό και τα συνδικάτα. Ένα άλλο σημαντικό εργαλείο για την παράκτια διαχείριση είναι ο αστικός και περιφερειακός προγραμματισμός, ο οποίος έχει επίσης παλαιές παραδόσεις στις Κάτω Χώρες.

Τα σχέδια διαβαθμίζονται σε τέσσερα επίπεδα:

- Δημοτικά σχέδια κατανομών - υποχρεωτικών και για τους πολίτες, και για την κυβέρνηση
- Δημοτικά ή δομικά διαδημοτικά σχέδια
- Περιφερειακά σχέδια των επαρχιών
- Εθνικά σχέδια.

Η βάση όλων των επιπέδων προγραμματισμού είναι η αρχή της «double-track λήψης αποφάσεων». Αυτό σημαίνει ότι στη διαδικασία λήψης απόφασης λαμβάνονται υπόψη τα σχέδια της διαχείρισης και χρήσης της γης, αφενός, και τα συμφέροντα των αντίστοιχων κυβερνητικών υπουργείων αφετέρου.

Ηνωμένο Βασίλειο

Οι προσπάθειες να δημιουργηθεί μια εθνική δομή για τον παράκτιο προγραμματισμό στη Μεγάλη Βρετανία άρχισαν το 1947, όταν υιοθετήθηκε ο Νόμος Προγραμματισμού Πόλεων και Χώρας. Το 1966 το Τμήμα Περιβάλλοντος έχει διανείμει μια εγκύκλιο στα Συμβούλια κομητειών που τους ζητούν να καθορίσουν τις παράκτιες περιοχές προστασίας ώστε να ενισχυθεί ο έλεγχος της ανάπτυξής τους. Αυτή η πρωτοβουλία σκοπό είχε να διατηρηθούν οι παράκτιες περιοχές όσο το δυνατόν περισσότερο άθικτες. Για να το πετύχει αυτό βασίστηκε στα εξής:

- Παράκτια ποικιλομορφία τοπίων
- Μη αναπτυχθείσα ακτή (75% της ακτής παραμένει μη ανεπτυγμένη, με 800 μίλια του θαυμάσιου τοπίου πλούσιο σε ιστορία και φυσικά συντηρημένος)
- Πρόσβαση μονοπατιών στην ακτή (η πρόσβαση στην ακτή αναγνωρίζεται χαρακτηριστικά όπως ντε φάκτο σε πολλές ακτές)
- Κρατική ιδιοκτησία των ακτών (σημαντικός αριθμός ακτών είναι υπό κρατική ιδιοκτησία)
- Άλλα είδη προστασίας ιδιοκτησίας: Εθνική Εμπιστοσύνη, το Συμβούλιο Συντήρησης της Φύσης

Το 1972 το Υπουργείο Περιβάλλοντος εξέδωσε μια άλλη εγκύκλιο στην οποία οι αρχές της κομητείας του Κεντ αναγνωρίστηκαν όπως σημαντικές στο εθνικό επίπεδο. Οι τοπικές αρχές έχουν τη δύναμη να προετοιμάσουν και να εφαρμόσουν τα σχέδια διαχείρισης σύμφωνα με τις προτεραιότητες που περιγράφονται στην εγκύκλιο. Η επιτροπή που δημιουργείται για να ενθαρρύνει τη διαχείριση των παράκτιων περιοχών έχει προσφέρει τις πρόσθετες θεραπείες για τα προγράμματα προστασίας. Η Εθνική Εμπιστοσύνη πραγματοποίησε την εκστρατεία για «τα επόμενα εκατό μίλια» με τη βοήθεια «της Επιχείρησης Ποσειδώνας». Η εκστρατεία ήταν μια μεγάλη επιτυχία, και η Εμπιστοσύνη έχει πάρει τώρα 400 μίλια της ακτής κάτω από την προστασία της.

Στο Κεντ η ακτή είναι μάκρους 170 μιλίων και σήμερα μόλις το 37% από αυτήν έχει χρησιμοποιηθεί για εμπορικούς σκοπούς. Το 1967 τα σύνορα των Παράκτιων Περιοχών Προστασίας καθορίστηκαν. Το πλάτος των περιοχών ποικίλλει από 300 γυάρδες μέχρι 5 μίλια και περιλαμβάνει το έδαφος που βλέπει από την ακτή, δηλ. το έδαφος, το οποίο επηρεάζει την ανάπτυξη των παράκτιων ζωνών. Μια ακριβής πολιτική του περιορισμού της παράκτιας πρόσβασης στους κατόχους αδειών μόνο, εισήχθη ώστε να αφεθούν τα πλήρη οικοσυστήματα ανενόχλητα. Το αποτέλεσμα μιας τέτοιας προσέγγισης, πολύ αυστηρά περιοριστικής στην ανάπτυξη των οικονομικών και άλλων δραστηριοτήτων, ήταν η συντήρηση των τεράστιων παράκτιων εδαφών στο Κεντ.

ΣΟΥΗΔΙΑ

Δεδομένου ότι ένα νομικό πλαίσιο για την παράκτια διαχείριση αναπτύχθηκε στη Σουηδία, καθορίστηκαν επίσης και οι κανονισμοί για τη χρήση των χερσαίων πόρων. Εκτελεστικοί και νομοθετικοί θεσμοί, τοπικές υπηρεσίες και δημόσιοι και επαγγελματικοί σύνδεσμοι έχουν κάνει τις προσπάθειες από κοινού για να λυθούν τα προβλήματα στην παράκτια ζώνη σχετικά με την κατανομή των επιχειρήσεων, ενδεχομένων επιβλαβών στο περιβάλλον όπως οι σταθμοί παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος, η αύξηση των (συμπεριλαμβανομένης της αθλητικής αλιείας).

Το 1979 η κυβέρνηση ενέκρινε ένα έγγραφο, το οποίο έλαβε έπειτα την έγκριση του Κοινοβουλίου και αποτέλεσε ένα μακροπρόθεσμο νομικό θεμέλιο για τη διαχείριση των πόρων του εδάφους και για την επίλυση των προβλημάτων στην παράκτια ζώνη. Συγχρόνως μια κυβερνητική ομάδα δημιουργήθηκε για να συντονίσει την ολοκληρωμένη διαχείριση του νερού και των θαλασσίων πόρων. Η σημασία αυτής της ομάδας υπογραμμίζεται από την συμμετοχή δέκα από τα δεκατέσσερα συνολικά υπουργεία. Η ομάδα γνωρίζει ότι τα μακροπρόθεσμα θαλάσσια συμφέροντα της Σουηδίας περιλαμβάνουν όχι μόνο, την ανάπτυξη των πόρων, αλλά και άλλων

δυνατοτήτων που προσφέρονται από τη θάλασσα: η μεταφορά, η παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, κ.λπ.

Οι κύριοι τομείς ενδιαφέροντος της ομάδος είναι:

- Διεθνής κανονισμός της εθνικής νομοθεσίας
- Θαλάσσια οικολογία, και ιδιαίτερα, η επιρροή των τοξικών ουσιών και άλλων απαλλαγών στο οικοσύστημα
- Συστήματα παρατήρησης για τις θαλάσσιες περιοχές
- Αλιεία, ανάπτυξη της υδατοκαλλιέργειας και επίσης άλλα είδη οικονομικών δραστηριοτήτων στις σουηδικές θάλασσες
- Χρήση των διεθνών νερών από τη Σουηδία
- Ανάπτυξη των προγραμμάτων σχετικά με την παράκτια ζώνη.

ΙΣΠΑΝΙΑ

Στην Ισπανία το Υπουργείο Περιβάλλοντος (Ministerio de Medio Ambiente), που δημιουργήθηκε το 1996, έχει ευθύνη για την περιβαλλοντική πολιτική. Το 1998 η Ισπανία θέσπισε έναν νόμο τον "Νόμο των Ακτών" (Ley de Costas), που προορίστηκε για να επαναβεβαιώσει την κρατική ιδιοκτησία πέρα από τη «παράκτια δημόσια ιδιοκτησία» που ήταν ιδιωτικοποιημένη όλο και περισσότερο και για να το προστατεύσει από την ολοένα και αναπτυσσόμενη παράκτια δραστηριότητα.

Ο νόμος στηρίζεται στη δήλωση του Ισπανικού Συντάγματος, ότι η παράκτια λουρίδα, οι παραλίες, τα χωρικά ύδατα και οι φυσικοί πόροι της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης είναι κρατική -δημόσια ιδιοκτησία. Αυτή η περιοχή καθορίζεται λεπτομερέστερα στο Νόμο των Ακτών για να συμπεριλάβει την ακτή της θάλασσας και των κολπίσκων της, συμπεριλαμβανομένων των παλιρροιακών ακτών, τις όχθες των παλιρροιακών ποταμών και των «low-lying» εδαφών, όπως οι υγράτοποι, οι λιμνοθάλασσες και τα έλη που διαμορφώνονται φυσικά ή τεχνητά. Μάλιστα προκειμένου να αποτραπεί η ιδιωτική απόκτηση αυτής της περιοχής, ο νόμος ορίζει ότι το έδαφος που προστίθεται στην ακτή από την προσαύξηση ως

αποτέλεσμα άλλων εργασιών γίνεται κρατική παράκτια δημόσια ιδιοκτησία, καθώς επίσης και το έδαφος που προέρχεται από πλημμύρες της θάλασσας.

Σύμφωνα με το Σύνταγμα, η δημόσια ιδιοκτησία των παράκτιων ζωνών είναι αναπαλλοτρίωτη, (άρθρο 7). Είναι ευθύνη της κυβέρνησης να εγκρίνει τα όριά του, κάτω από μια νομική διαδικασία στην οποία τα δημοτικά συμβούλια και άλλα ενδιαφερόμενα κόμματα έχουν δικαίωμα για να ακουστούν. Ο Νόμος καθορίζει τέσσερις προς τη γη ζώνες δίπλα στην παράκτια δημόσια ιδιοκτησία και επιβάλλει περιορισμούς στην ανάπτυξη και την άσκηση των δικαιωμάτων ιδιωτικών δραστηριοτήτων μέσα σε αυτές.

Μια «ανακούφιση της προστασίας» επεκτείνεται για ένα ελάχιστο 100 μέτρων από το εσωτερικό όριο της ακτής, και μπορεί να διευρυνθεί σε ένα μέγιστο 200 μέτρων από την κυβέρνηση με τη συμφωνία του αυτόνομου κοινοτικού και δημοτικού συμβουλίου. Μέσα σε αυτήν την ζώνη υπάρχει μια γενική απαγόρευση για κατοικημένη ανάπτυξη, τα σχέδια βασικών δρόμων, την μείωση αποθεμάτων άμμου και της διατήρησης των καλωδίων ηλεκτρικής ενέργειας υψηλής τάσης, τη διάθεση αποβλήτων και τις διαφημίσεις. Εντούτοις δραστηριότητες που δεν μπορούν να λάβουν χώρα αλλού ή που παρέχουν τις απαραίτητες δημόσιες υπηρεσίες μπορούν να εγκριθούν, καθώς επίσης και υπαίθριες αθλητικές εγκαταστάσεις. Οι εξαιρέσεις μπορούν επίσης να χορηγηθούν για λόγους εγκατάστασης δημόσιας χρήσης ή οικονομικής σημασίας.

Μια «δυνατότητα ελεύθερης δημόσιας πρόσβασης στη θάλασσα» υπάρχει στο έδαφος που γειτονεύει με την παράκτια δημόσια ιδιοκτησία, η οποία πρέπει να απεικονιστεί στα σχέδια χωρισμού χρήσης γης (άρθρο 27). Στις προστατευόμενες ζώνες αστικών και ζωνών ανάπτυξης, οι οδοί προσπέλασης πρέπει να είναι ένα μέγιστο 500 μέτρα μακριά, με πρόσβαση για τους πεζούς τουλάχιστον κάθε 200 μέτρα. Οι εργασίες ή οι εγκαταστάσεις, που εμποδίζουν τη δημόσια πρόσβαση στη θάλασσα, είναι απαγορευμένες εκτός αν λαμβάνονται εναλλακτικά αντισταθμιστικά μέτρα.

Επιπλέον, μια «ζώνη επιρροής» με ένα ελάχιστο πλάτος 500 μέτρων από το εσωτερικό προς το όριο της ακτής πρέπει να περιληφθεί στα σχέδια χρήσης γης, τα οποία πρέπει να ενσωματώσουν τις ακόλουθες αρχές για την προστασία της παράκτιας δημόσιας ιδιοκτησίας: ικανοποιητικό μέγεθος εδάφους πρέπει να διατηρηθεί για την στάθμευση των αυτοκινήτων έξω από την περιοχή «ανακούφισης της μετάβασης». Η πυκνότητα οικοδόμησης δεν πρέπει να υπερβεί το μέσο όρο που επιτρέπεται για το αστικό έδαφος, ενώ οι εγκρίσεις για τη διάθεση αποβλήτων που ισχύουν για τα αστικά κέντρα πρέπει να απαιτηθούν για να ισχύσουν το ίδιο και για την παράκτια δημόσια ιδιοκτησία.

ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ

Η πολιτική για το περιβάλλον στην Πορτογαλία εφαρμόζεται από το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Φυσικών Πόρων (Ministerio do Ambiente e Recursos Naturais) που δημιουργήθηκε το 1990. Ο προγραμματισμός είναι κυρίως η ευθύνη των δήμων. Στην Πορτογαλία υπάρχουν διάφοροι νόμοι σχετικά άμεσα με την ακτή. Το 1971 ένα διάταγμα-νόμος (decreto-Lei) διευκρίνισε και αναθεώρησε τους νομικούς κανόνες που κυβερνούν τη δημόσια υδρόβια ιδιοκτησία, συμπεριλαμβανομένου του βυθού και του παράκτιου περιθωρίου.

Ο νόμος καθιέρωσε την κρατική ιδιοκτησία του βυθού μέχρι το σημάδι απόγειου, μαζί με μια λουρίδα του παράκτιου εδάφους που επεκτείνεται 50 μέτρα εσωτερικά από αυτήν την γραμμή ή πέρα από τις παραλίες. Οι ίδιες αρχές ισχύουν για την ακτή των πλεύσιμων νερών κάτω από την αρμοδιότητα των θαλασσίων ή λιμενικών αρχών. Η ιδιωτική ιδιοκτησία που μπορεί να αποδειχθεί ότι υπήρξε πριν το 1860 μπορεί να διατηρηθεί, διαφορετικά το παράκτιο περιθώριο υπόκεινται στα δημόσια δικαιώματα. Επίσης πρόσβαση για αλιεία, ναυσιπλοΐα και κολύμβηση μπορεί μόνο να πραγματοποιηθεί κάτω από άδεια ή παραχώρηση.

Ένα διάταγμα-νόμο πέρασαν το 1990 για να εφαρμόσει τους στόχους στην οργάνωση και τη διαχείριση της παράκτιας περιοχής. Ο νόμος καθορίζει ως παράκτια περιοχή τη λουρίδα δύο χιλιομέτρων εσωτερικά από τη γραμμή της υψηλότερης ισημερινής παλίρροιας και διευκρινίζει τις πολιτικές για τη κατάληψη, τη χρήση και την ανάπτυξη εκείνης της περιοχής, η οποία πρέπει να εφαρμοστεί από τις αρχές που συμμετέχουν στη χορήγηση αδειών και τον προγραμματισμό. Τα δημοτικά σχέδια πρέπει να περιέχουν τους κανόνες για την παράκτια λουρίδα και να εγκριθούν μόνο εάν προσαρμόζονται στις πολιτικές του διατάγματος.

Όπου δεν υπάρχει κανένα όργανο προγραμματισμού, είναι το καθήκον της κυβέρνησης να θεσπίσει τους κατάλληλους κανόνες και η υποδιαίρεση και οι οικοδομές εδάφους δεν πρέπει να εγκριθούν εκτός αν συμμορφώνονται με τις νομικές παράκτιες πολιτικές. Το 1993 ένα άλλο διάταγμα-νόμο πέρασε για την προετοιμασία των συγκεκριμένων «παράκτιων σχεδίων ταξινόμησης λουρίδων» (costeira Planos de ordenamento DA Orla, POOC). Αυτοί μπορούν να ισχύσουν για μια «επίγεια ζώνη προστασίας» εκτεινόμενη σε μια μέγιστη απόσταση 500 μέτρων από την άκρη του νερού και μια «θαλάσσια ζώνη της προστασίας» μέχρι ένα βάθος 30 μέτρων, αλλά αποκλείουν τις περιοχές κάτω από την περιοχή λιμένων. Είναι ευθύνη του Εθνικού Ιδρύματος Νερού να συνταχθεί POOCs, με τη βοήθεια της αντιπροσωπευτικής τεχνικής επιτροπής, και μετά από μια δημόσια έρευνα, να υποβληθούν για την έγκριση στο Υπουργείο Περιβάλλοντος και Φυσικών Πόρων.

ΡΟΥΜΑΝΙΑ

Επίσης, τα τελευταία χρόνια η Ρουμανία έχει κάνει μεγάλη πρόοδο αναφορικά με την μετάβαση και την εφαρμογή του περιβαλλοντικού κεκτημένου, ειδικά όσον αφορά την παράκτια ζώνη³⁷. Η ρουμανική κυβέρνηση έχει δημιουργήσει την απαραίτητη νομική βάση για μια ΟΔΠΖ εφαρμόζοντας

³⁷ THE COASTLEARN NEWSLETTER, Issue no. 2, July 2005

τη διάταξη έκτακτης ανάγκης, όπου την μετέθεσε σε εθνική νομοθεσία για την ΟΔΠΖ (N230/2003)

Μέσα από το πρόγραμμα "εφαρμογή της οδηγίας πλαισίου ύδατος (Water Framework Directive) και την ολοκληρωμένη διαχείριση παράκτιας ζώνης (iczm) στα μεταβατικά και παράκτια ύδατα στη Ρουμανία" από το 2003 ως το 2005, που αντιπροσωπεύει τα Υπουργεία Οικονομικών και Εξωτερικών Υποθέσεων των Κάτω Χωρών, μια στρατηγική περιλήψεων για τη διαχείριση παράκτιας ζώνης αναπτύχθηκε από τους βασικούς ρουμανικούς συμμετόχους και τους εμπειρογνώμονες με την ολλανδική βοήθεια γνωμοδότησης. Μια διαδικασία ανάπτυξης στρατηγικής έχει κινηθεί κατά τη διάρκεια αυτού του προγράμματος και τέσσερα βήματα καθορίστηκαν για τη διαδικασία ανάπτυξης στρατηγικής: i) τρέχουσα κατάσταση της παράκτιας ζώνης ii) όραμα για την παράκτια ζώνη της Ρουμανίας iii) στρατηγικά ζητήματα παράκτιας ζώνης και έγγραφο στρατηγικής iv) ΟΔΠΖ. Θεωρημένη ως πολυτομεακή, μακροπρόθεσμη πολιτική, η στρατηγική περιλήψεων πρέπει να λειτουργήσει ως "πολιτική ημερήσια διάταξη", ένα "πλαίσιο αναφοράς", παρέχοντας τις κατευθύνσεις για τις επιθυμητές εξελίξεις στους σημαντικότερους οικονομικούς τομείς της ρουμανικής παράκτιας ζώνης, λαμβάνοντας υπόψη την ανάγκη να προστατευθεί το περιβάλλον.

Μέσα στο πρόγραμμα μια ανάλυση ανάγκης της εκπαίδευσης πραγματοποιήθηκε βασισμένη σε ένα ερωτηματολόγιο και μια επισκόπηση των διαθέσιμων σειρών μαθημάτων για μια ΟΔΠΖ παρουσιάστηκε σε μια τελική έκθεση. Εντούτοις, ένα ουσιαστικό ζήτημα παραμένει το επίπεδο εκπαίδευσης εκείνων των τοπικών και εθνικών συμμετόχων, οι οποίοι πρέπει να εκπληρώσουν τους στόχους και να φέρουν την ευθύνη για τη διαδικασία εφαρμογής μιας ΟΔΠΖ στη Ρουμανία.

Συμπερασματικά παρατηρούμε ότι κάθε κράτος, έστω και αν βρίσκεται εντός της Ε.Ε. δεν έχει κοινό νομοθετικό πλαίσιο για μια ολοκληρωμένη διαχείριση των παράκτιων γραμμών. Δεν είναι μόνο η χρήση γης που διαφέρει από χώρα σε χώρα, αλλά και το νομικό πλαίσιο που έχει υιοθετήσει η κάθε χώρα. Ωστόσο, υπάρχουν οδηγίες από την Ε.Ε. (και κανονισμοί), επίσης και η

Σύμβαση της Βαρκελώνης με το 7^ο Πρωτόκολλο που θα δούμε πιο κάτω, όπως επίσης και η Ατζέντα 21 που προαναφέραμε που αποτελούν ένα εργαλείο νομοθετικής ρύθμισης – σύγκλισης για τα κράτη.

Επικουρικά, σύμφωνα και με την Σύμβαση της Βαρκελώνης, Άρθρο 14, αναφέρεται ρητά, ότι ένα κράτος που θέλει να νομοθετήσει για την προστασία του περιβάλλοντος, μπορεί να ζητήσει από την Γραμματεία να συνδράμει στη σύνταξη της περιβαλλοντικής νομοθεσίας. Με τον τρόπο αυτό τα Κράτη, εξασφαλίζουν μια νομοθεσία σύμφωνη με τις Διεθνείς περιβαλλοντικές επιταγές, πράγμα που τους οδηγεί ένα βήμα πιο κοντά στο να εφαρμόζουν τη Σύμβαση ή το Ευρωπαϊκό κεκτημένο (εάν είναι ήδη μέλη ή να εξασφαλίσουν μια σωστή εφαρμογή της Σύμβασης ή του κεκτημένου (εάν είναι Κράτη προς ένταξη).

ΗΠΑ

Αναφορικά με τις ΗΠΑ, έχουν ένα πολύ αυστηρό και πολύ αναλυτικό Σύνταγμα, αναφορικά με την προστασία του περιβάλλοντος και την αποκατάσταση των ζημιών. Συγκεκριμένα η νομοθεσία τους για την προστασία των παράκτιων περιοχών ξεκινάει από το 1972³⁸.

Ο νόμος αυτός καθιερώνει μια πολιτική: 1) για να διατηρήσει, να προστατεύσει, να αναπτύξει και όπου είναι δυνατόν, να αποκαταστήσει και να ενισχύσει τους πόρους της παράκτιας ζώνης του έθνους για τις τρέχουσες και μελλοντικές γενεές 2) για να ενθαρρύνει και να βοηθήσει τις πολιτείες των ΗΠΑ στις ευθύνες τους στην παράκτια ζώνη μέσω των προγραμμάτων ανάπτυξης και διαχείρισης εφαρμογής. Σκοπός είναι να επιτευχθεί μια ορθολογική χρήση του εδάφους και των υδάτινων πόρων της παράκτιας ζώνης, δίνοντας πλήρη προσοχή στις οικολογικές, πολιτιστικές, ιστορικές, και

³⁸ LEGISLATIVE TITLE: Coastal Zone Management Act of 1972

UNITED STATES CODE CITATION: 16 U.S.C. § 1451-1464

OTHER TITLES AND POPULAR NAMES: CZMA; Coastal Zone Act Reauthorization Amendments of 1990 (CZARA); Coastal Zone Management Act Amendments of 1976; Coastal Zone Management Improvement Act of 1980; Coastal Zone Management Reauthorization Act of 1985 βλ <http://www.epa.gov/beaches/protect/>, <http://www.epa.gov/lawsregs/laws/index.html> (06-03-08)

αισθητικές αξίες, καθώς επίσης και στις ανάγκες για τη συμβατή (compatible) οικονομική ανάπτυξη (16 U.S.C. section 1452).

Οδηγίες έχουν ήδη δοθεί, για να αναπτύξουν ένα πρόγραμμα για τη διαχείριση, την ευεργετική χρήση, την προστασία και την ανάπτυξη του εδάφους και των υδάτινων πόρων των παράκτιων ζωνών του έθνους, που θα παρέχει τη δημόσια πρόσβαση και την καθιέρωση του ελέγχου της ρύπανσης. Ο νόμος ορίζει ως υπεύθυνους για τις παράκτιες περιοχές τις ίδιες τις πολιτείες. Ως ιδιοκτήτες των περιοχών παράκτιας ζώνης είναι υπεύθυνες να αναπτύξουν και να εκτελέσουν τα διοικητικά προγράμματα για να επιτευχθεί η σοφή (wise) χρήση του εδάφους και των υδάτινων πόρων. Για το λόγο αυτό ενθαρρύνεται η συμμετοχή και η συνεργασία μεταξύ του κράτους και των τοπικών κυβερνήσεων, των διακρατικών περιφερειακών αντιπροσωπειών και των ομοσπονδιακών αντιπροσωπειών για να βοηθήσουν τις πολιτείες να διαχειριστούν τις ανταγωνιστικές απαιτήσεις στις παράκτιες περιοχές

Ως εδώ, οι αρχές του αμερικανικού νόμου θα μπορούσαμε να πούμε ότι λίγο πολύ συμβαδίζουν με εκείνες του πρωτοκόλλου. Ωστόσο, στο θέμα της χρηματοδότησης, τα πράγματα είναι εντελώς διαφορετικά. Στις ΗΠΑ, ο Υπουργός Εμπορίου, εξουσιοδοτείται για να απονεμίσει τις ομοσπονδιακές επιχορηγήσεις και εκείνος που ορίζει τα πρόστιμα. Επιχορηγήσεις που θα βοηθήσουν τις πολιτείες στην ανάπτυξη και τη διαχείριση των διοικητικών προγραμμάτων, για τη χρήση εδάφους και ύδατος στην παράκτια ζώνη, δίνοντας πλήρη προσοχή στις οικολογικές, πολιτιστικές, ιστορικές και αισθητικές αξίες καθώς επίσης και στην ανάγκη για την οικονομική ανάπτυξη. Στην Ευρωπαϊκή Μεσόγειο όμως τα πράγματα είναι εντελώς διαφορετικά, μιας και οι χρηματοδοτήσεις, γίνονται (από τα Κράτη) μέσα από τα Υπουργεία Περιβάλλοντος (στην Ελλάδα ΥΠΕΧΩΔΕ).

Συνεχίζοντας, οι τροποποιήσεις του 1980 για την ανάπτυξη των ειδικών διοικητικών σχεδίων περιοχής (Special Area Management Plans) για τους τομείς της παράκτιας ζώνης θεωρούνται ιδιαίτερης σπουδαιότητας. Τα SAMP είναι περιεκτικά σχέδια που προβλέπουν την προστασία των φυσικών πόρων και τη λογική παράκτια-εξαρτώμενη οικονομική ανάπτυξη, περιέχοντας

λεπτομερείς και περιεκτικές πολιτικές δηλώσεις. Δηλώσεις όπως πρότυπα και κριτήρια για να καθοδηγήσουν τις δημόσιες και ιδιωτικές χρήσεις των εδαφών και των υδάτων και μηχανισμούς για την έγκαιρη εφαρμογή τους στις οριζόμενες γεωγραφικές περιοχές (16 U.S.C. section 1453 (17)). Προορίζονται επίσης να επιτρέψουν την αυξανόμενη ιδιομορφία και την ιδιοκτησία στις επικίνδυνες περιοχές, συμπεριλαμβανομένων εκείνων των περιοχών που πιθανών να επηρεαστούν από την καθίζηση εδάφους, την άνοδο σταθμών θάλασσας, ή τις κυμαινόμενες στάθμες ύδατος των μεγάλων λιμνών, (16 U.S.C. section 1452 (3)).

Επίσης η παράγραφος 307 (16U.S.C.section1456 (γ)(1)(A)) κατευθύνει τις ομοσπονδιακές αντιπροσωπείες που προτείνουν δραστηριότητες ή αναπτυξιακά έργα συμπεριλαμβανομένων των αστικών δραστηριοτήτων - εργασιών, είτε μέσα είτε έξω από στην παράκτια ζώνη, που είναι πιθανό να έχουν επιπτώσεις σε οποιαδήποτε χρήση εδάφους ή ύδατος ή το φυσικό πόρο της παράκτιας ζώνης, να είναι συνεπείς, με τα εγκεκριμένα κρατικά προγράμματα. Μη-ομοσπονδιακά έργα απαιτούν ομοσπονδιακή άδεια για μια δραστηριότητα σε ή έξω από την παράκτια ζώνη, που έχει επιπτώσεις σε οποιαδήποτε χρήση εδάφους ή ύδατος ή το φυσικό πόρο της παράκτιας ζώνης της πολιτείας, ενώ πρέπει να παρέχουν την πιστοποίηση στην επιβλέπουσα αντιπροσωπεία ότι οι προτεινόμενες δραστηριότητες συμμορφώνονται με τις εκτελέσιμες πολιτικές του εγκεκριμένου πολιτειακού προγράμματος. Καμία έγκριση ή άδεια δεν θα χορηγηθεί από ομοσπονδιακή αντιπροσωπεία, έως ότου η πολιτεία συμφωνήσει- εγκρίνει την αίτηση (16 U.S.C. 1456 (γ) (3) (A)).

Πιο αναλυτικά, τα προγράμματα κρατικής διαχείρισης επιτρέπουν:

- (A) Την προστασία των φυσικών πόρων, συμπεριλαμβανομένων των υγροτόπων, κοίτες πλημμυρών, εκβολές, παραλίες, αμμόλοφους, κοραλλιογενείς υφάλους, και βιοτόπους, μέσα στην παράκτια ζώνη
- (B) Την διαχείριση της παράκτιας ανάπτυξης για να ελαχιστοποιηθεί η απώλεια ζωής και ιδιοκτησίας που προκαλείται από την ανάρμοστη ανάπτυξη

,από πλημμύρες, κύματα θύελλας, το γεωλογικό κίνδυνο, την άνοδο στάθμης της θάλασσας, την καθίζηση εδάφους

(Γ) Την διαχείριση της παράκτιας ανάπτυξης που βελτιώνει, προστατεύει, και που αποκαθιστά την ποιότητα των παράκτιων υδάτων και που προστατεύει τους φυσικούς πόρους

(Δ) Την εκτίμηση προτεραιότητας στις παράκτια-εξαρτώμενες χρήσεις και τις τακτικές διαδικασίες για σημαντικές εγκαταστάσεις που αφορούν την εθνική ασφάλεια, την ενέργεια, την ανάπτυξη αλιείας, την αναψυχή, τους λιμένες και τη μεταφορά στις περιοχές όπου τέτοια ανάπτυξη υπάρχει ήδη

(Ε) Την δημόσια πρόσβαση στις ακτές για λόγους αναψυχής

(ΣΤ) Τον συντονισμό και την απλοποίηση των διαδικασιών προκειμένου να εξασφαλιστεί επισπευσμένη κυβερνητική λήψη απόφασης για τη διαχείριση των παράκτιων πόρων

(Ζ) Την γνωμοδότηση έγκαιρης και αποτελεσματικής ανακοίνωσης, και ευκαιρίες για τη συμμετοχή δημόσιας και τοπικής κυβέρνησης, στη λήψη διοικητικής απόφασης

(Θ) Την μελέτη και την ανάπτυξη, όπου απαιτείται, των σχεδίων για την εξέταση των δυσμενών αποτελεσμάτων επάνω στην παράκτια ζώνη. (16 U.S.C. section 1452 (2)).

Αναφορικά με την διαδικασία αποκατάστασης και πληρωμής, ο νόμος³⁹ είναι πολύ αναλυτικός σχετικά με τις διαδικασίες αποκατάστασης της ζημιάς, όπως επίσης και για το ύψος της αποζημίωσης που ξεκινάει από τα 25.000\$ ανά ημέρα. Σημειώνεται ότι το ύψος της αποζημίωσης των 25.000 έχει ορισθεί από το νομοθέτη σαν αρχικό ποσό, ωστόσο το Υπουργείο Εμπορίου είναι εκείνο που θα καθορίσει το τελικό ποσό.

Συμπερασματικά, η αμερικανική νομοθεσία που αφορά τις παράκτιες περιοχές εφαρμόστηκε πολύ νωρίτερα στις ΗΠΑ, ενώ στον Ευρωπαϊκό χώρο, ακόμα και σήμερα δεν έχουμε ενιαίο νόμο. Παράλληλα, διευκρινίζει ποσά και μεθόδους αποζημίωσης για της ρύπανσης, όπως επίσης ορίζει και

³⁹ COMPREHENSIVE ENVIRONMENTAL RESPONSE, COMPENSATION, AND LIABILITY ACT OF 1980 "SUPERFUND", section 109, βλ <http://epw.senate.gov/cercla.pdf>

τοποθεσίες όπου επιτρέπεται το dumping . Τέλος είναι πολύ σαφές σχετικά με το ποιες υπηρεσίες θα απαρτίζουν τη λεγόμενη «ομάδα κρούσης (Task force)⁴⁰» σχετικά με την διαχείριση των παράκτιων περιοχών.

Ακόμα ένα πολύ χαρακτηριστικό σημείο της αμερικάνικης νομοθεσίας είναι ότι από την αρχή ορίζει ότι ο συντονισμός των εμπλεκόμενων μερών είναι προς το συμφέρον όλων και καλό είναι να ενθαρρύνεται. Οι Κυβερνήτες λοιπόν έχουν τη δυνατότητα να αναπτύξουν τη δική τους στρατηγική για την προστασία των παράκτιων περιοχών, αρκεί να είναι μέσα στα πλαίσια της κεντρικής νομοθεσίας. Κάτι παρόμοιο που συμβαίνει και τώρα με το νέο πρωτόκολλο στον Ευρωπαϊκό χώρο. Οι χώρες είναι ελεύθερες να σχεδιάσουν τη δική τους στρατηγική διαχείρισης, αρκεί να είναι μέσα στα πλαίσια που το πρωτόκολλο ορίζει.

Τέλος, εκείνο που προκαλεί παρατηρήσεις αναφορικά με την αμερικανική νομοθεσία, είναι η χρηματοδότηση των προγραμμάτων που εμπίπτουν στον Υπουργό Εμπορίου. Μολονότι αρκετά αυστηροί νόμοι, ιδιαίτερα στην πολιτεία της Καλιφόρνια, ωστόσο οι χρηματοδοτήσεις πρέπει να εγκριθούν από το Υπουργείο Εμπορίου και όχι Περιβάλλοντος ή κάποια άλλη αρμόδια Αρχή, το Υπ.Εθ.Ο. Παρατηρούμε λοιπόν και εδώ μια αδυναμία, ελεύθερης άσκησης μιας περιβαλλοντικής πολιτικής. Παρότι υπάρχουν αρκετές εθνικές υπηρεσίες σχετικά με την υγεία και το περιβάλλον, (National Environmental Protection Agency, National Oceanic and Atmospheric Administration κ.α.), τελικά το εμπόριο είναι εκείνο που θα πει το «Ναι» για την χρηματοδότηση προγραμμάτων.

Εν κατακλείδι, κάνοντας μια σύγκριση μεταξύ του αμερικανικού και ευρωπαϊκού νομοθετικού πλαισίου, παρατηρούμε ότι το αμερικάνικο είναι πιο συγκεκριμένο αν και πιο παλιό χρονολογικά. Δίνει αρκετές λεπτομέρειες για

⁴⁰ "(1) the Department of Commerce (who shall serve as Chairman of the Task Force) the Environmental Protection Agency, the Department of Agriculture, the Department of the Interior, the Department of the Navy, the Department of Health and Human Services, the National Science Foundation, the National Aeronautics and Space Administration, the Food and Drug Administration, the Office of Science and Technology Policy, the Council on Environmental Quality and such other Federal agencies as the President considers appropriate.

την διαδικασία προστασίας του περιβάλλοντος, για την αποκατάσταση της ζημίας (χρηματικό κόστος), ενώ παράλληλα δίνει τη δυνατότητα στις πολιτείες να χειριστούν από μόνες τους τοπικά τα προβλήματά τους. Από την άλλη μεριά, οι ευρωπαϊκοί νόμοι, αναφέρονται περισσότερο στο ζήτημα της ιδιοκτησίας της χωροταξικής διεύθυνσης και λιγότερο στο θέμα της προστασίας καθεαυτής και ακόμα λιγότερο στο ζήτημα της αποκατάστασης της ζημίας (Αρχή Προφύλαξης). Υπάρχει δηλαδή μια άλλη προσέγγιση του αμερικανικού έναντι του ευρωπαϊκού νόμου.

Το ζήτημα πάντως παραμένει, ότι και στις δύο ηπείρους, ανεξάρτητα το ποια έχει το πιο αυστηρό ή το πιο πλήρες περιβαλλοντικά αυστηρό νομοθετικό πλαίσιο, το παράκτιο περιβάλλον δεν χρησιμοποιείται ορθολογικά και επομένως και δεν υπάρχει σωστή προστασία. Ίσως τελικά το ζήτημα να μην είναι σε ψεγάδι των νόμων παρά στο κατά πόσο τελικά τα ίδια τα κράτη επιθυμούν την προστασία του παράκτιου περιβάλλοντος στα όρια που δεν εμποδίζει τα αναπτυξιακά τους σχέδια .

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Ο ρόλος των ΜΚΟ και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης

Τοπική Αυτοδιοίκηση,

Από την άλλη μεριά η Τοπική Αυτοδιοίκηση, είναι εκείνη που θα πρέπει να αλλάξει άρδην την πολιτική που ακολουθεί. Είναι εκείνη που πρέπει να διαμορφώσει εκείνο το στρατηγικό σχέδιο αειφόρου ανάπτυξης και ολοκληρωμένης διαχείρισης των παράκτιων περιοχών, ανάλογα με την μορφολογία και την γεωγραφική κατάσταση της περιοχής της. Είναι εκείνη που πρέπει να καλέσει όλους τους εμπλεκόμενους φορείς (ιδιώτες, ΜΚΟ, Κεντρική Διοίκηση και πολίτες) στο τραπέζι των συνομιλιών και μαζί να σχεδιάζουν πώς θα μπορέσουν να συνδράμουν για την προστασία του περιβάλλοντος.

Έως τώρα, στην Ελληνική πραγματικότητα, κάτι τέτοιο δεν έχει συμβεί. Αντιθέτως, η ίδια η Τοπική Αυτοδιοίκηση, ενδιαφέρεται και κάνει λόγο για την οικονομική ανάπτυξη του τόπου της. Σε καμία Ελληνική περιφέρεια δεν έχει γίνει σχεδιασμός, ή έστω μελέτη σκοπιμότητας – προμελέτη για την προστασία των παράκτιων περιοχών. Αντίθετα, στην φιλική και γείτονα χώρα Ιταλία, τα πράγματα είναι πολύ διαφορετικά.

Σε επίπεδο περιφέρειας, τα πράγματα είναι πολύ πιο οργανωμένα. Βέβαια σε αυτό βοηθάει και το διαφορετικό σύστημα διοίκησης που έχουν οι ιταλικές περιφέρειες έναντι των ελληνικών. Εδώ υπάρχει έντονη η ύπαρξη κεντρικής εξουσίας, ενώ εκεί τα χρηματοδοτικά μέσα και οι δυνατότητες λήψεως αποφάσεων είναι πιο πολλές. Ενδεικτικά στην περιφέρεια Φριούλι της Ιταλίας¹, οι δραστηριότητες της αναφορικά με την προστασία του πολίτη και του περιβάλλοντος είναι πάρα πολλές. Έχουν ερευνητικά κέντρα για την σεισμολογία, των ωκεανογραφία, ενώ έντονη είναι και η συμμετοχή των εθελοντών μέσα από προγράμματα που χρηματοδοτεί η ίδια η περιφέρεια.

¹ βλ <http://www.regione.fvg.it/rafvfg/welcome.act?dir=/rafvfg/cms/RAFVG/> (διαθέσιμο 6-3-08)

Παρατηρούμε λοιπόν, ότι η Τοπική Αυτοδιοίκηση δεν είναι παντού ίδια, αλλά είναι εκείνη που έχει τον πρώτο λόγο στην διαχείριση του περιβάλλοντος. Με βάση λοιπόν και το νέο πρωτόκολλο της Βαρκελώνης, ο συντονισμός και η συνεργασία των δημοσίων και ιδιωτικών φορέων πρέπει να ενθαρρυνθεί. Εντούτοις, για να υπάρξει συνέργεια των εμπλεκόμενων φορέων και ιδιαίτερα από την πλευρά των πολιτών απαιτείται επίσημη, συνεχής και συστηματική πληροφόρηση.

Πέρα λοιπόν από τις διάφορες οργανώσεις και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, πληροφορίες για περιβαλλοντικά ζητήματα, ο κάθε πολίτης μπορεί να βρει στις κρατικές υπηρεσίες, σε υπουργεία, δήμους, περιφέρειες και νομαρχίες. Σύμφωνα με την Σύμβαση Όρχους² του 1998, της Οικονομικής Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών για την Ευρωπαϊκή Ένωση, στην αναθεωρημένη Σύμβαση της Βαρκελώνης Άρθρο 15, όπως επίσης και σε άλλα καθεστώτα, τα Κράτη Μέλη που την υπογράφουν οφείλουν να εξασφαλίζουν, πρώτον ελεύθερη πρόσβαση σε περιβαλλοντικές πληροφορίες, τη συμμετοχή του κοινού στη λήψη αποφάσεων καθώς και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα.

Κατόπιν τούτου, οποιαδήποτε πληροφορία που έχει να κάνει με την υφιστάμενη κατάσταση του περιβάλλοντος, τους παράγοντες που επηρεάζουν το περιβάλλον καθώς και για την κατάσταση της ανθρώπινης υγείας στο βαθμό που επηρεάζεται από το περιβάλλον, πρέπει να είναι στη διάθεση οποιουδήποτε φυσικού ή νομικού προσώπου, οργανισμού ή Ένωσης από τις Εθνικές Δημόσιες Αρχές. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με το άρθρο 2 και 3 της Σύμβασης, «...κάθε χώρα πρέπει να λαμβάνει τα κατάλληλα μέτρα για την σωστή πληροφόρηση των ενδιαφερόμενων μερών. Οι υπάλληλοι πρέπει να είναι σωστά ενημερωμένοι για τα θέματα ευθύνης τους, να ενισχύεται η υποστήριξη των περιβαλλοντικών ΜΚΟ και να προάγεται η περιβαλλοντική συνείδηση. Οι πληροφορίες δύναται να δοθούν χωρίς να υπάρξει η ύπαρξη συμφέροντος, εντός διαστήματος του ενός μηνός».

² Αναφορικά με την υπογραφή των πρωτοκόλλων της Σύμβασης, όλες οι Ευρωπαϊκές Μεσογειακές χώρες το έχουν υπογράψει πλην της Αλβανίας, βλ <http://www.unece.org/env/pp/ratification.htm> (19-3-2008)

Βέβαια, υπάρχουν εξαιρέσεις και περιπτώσεις όπου η Αρχή μπορεί να αρνηθεί να δώσει οποιαδήποτε πληροφορία³, ωστόσο αυτό δεν είναι θέμα προς εξέταση. Εκείνο που έχει σημασία, είναι ότι η Τοπική Αυτοδιοίκηση, σαν δημόσιος φορέας οφείλει να σεβαστεί το δημόσιο χαρακτήρα των συμβάσεων που το ίδιο το κράτος έχει υπογράψει και να προσφέρει με τη σειρά της αυτό το προνόμιο στο κοινό. Ας μην ξεχνάμε ότι πάλι σύμφωνα με το 7^ο Πρωτόκολλο της Βαρκελώνης, Άρθρο 15(2), αναφέρεται ρητά ότι «Τα Συμβαλλόμενα Μέρη θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι παρέχεται στους πολίτες η δυνατότητα συμμετοχής στη διαδικασία λήψης αποφάσεων (σχετικά με το πεδίο εφαρμογής της Σύμβασης και των Πρωτοκόλλων)⁴. Εν κατακλείδι, η Τοπική Αυτοδιοίκηση, ορθολογικά, αλλά και νομίμως οφείλει να συμβάλλει στον συντονισμό των εμπλεκόμενων μερών που σχετίζονται με την ΟΔΠΖ αλλά και να διασφαλίζει τη συμμετοχή όλων των παιχτών, ειδικά της τοπικής κοινωνίας, που γνωρίζει καλύτερα τα προβλήματα της περιοχής και μπορεί να δώσει πιο άμεσες και σωστές λύσεις.

Ακριβώς επειδή γνώση σημαίνει και δύναμη, τόσο με τις δραστηριότητες των μέσων μαζικής ενημέρωσης όσο και των οργανώσεων η γνώση για τα περιβαλλοντικά ζητήματα έχει έρθει στο φως της δημοσιότητας και κάθε πολίτης μπορεί να γνωρίζει τις πηγές ρύπανσης του περιβάλλοντος. Σημαντικός λοιπόν φορέας ενημέρωσης, όπως θα δούμε και πιο κάτω, είναι οι ΜΚΟ.

Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ)

Αν και κοινά αποδεκτός ορισμός της έννοιας «Μη Κυβερνητική Οργάνωση» δεν έχει υπάρξει ακόμα, ομόφωνα όμως όλοι συμφωνούν ότι ΜΚΟ είναι οντότητες των οποίων μέλη είναι πολίτες που συμμετέχουν είτε εθελοντικά είτε όχι. Ωστόσο διαφωνία υπάρχει για το αν οι φορείς αυτοί θα πρέπει να λαμβάνουν κρατικά κονδύλια⁵. Εντούτοις αν θα μπορούσαμε απλά να

³ Σύμβαση Όρχους Άρθρο 3

⁴ Ραυτόπουλος, Plus Ultra, σελ 97

⁵ P.J. Simmons, "Learning to Live with NGO's, Foreign Policy", Fall 1998, σελ 83

οριοθετήσουμε και να περιγράψουμε ότι, ΜΚΟ είναι οποιαδήποτε μη κρατική ομάδα με εξαίρεση τις ιδιωτικές επιχειρήσεις, τις επαναστατικές, τρομοκρατικές ομάδες και τα πολιτικά κόμματα που ενεργεί με σκοπό όχι το κέρδος αλλά το δημόσιο συμφέρον.

Οι ΜΚΟ, δεν έχουν ως πρωταρχικό λόγο ύπαρξης το κέρδος και αυτό διαφοροποιεί κατά πολύ τη φύση των δραστηριοτήτων τους, αλλά και την ποιότητα της πληροφόρησής τους προς το κοινό, έναντι άλλων μέσων. Οι ΜΚΟ, δεν ασχολούνται με επίκαιρα προβλήματα τα οποία μετά το χρονικό διαστήματός ή αναγνωρισιμότητάς του προβλήματος από το κοινό, να σταματούν να ασχολούνται. Αντίθετα, ενδιαφέρονται για το πρόβλημα που προκύπτει και μέσω των εκστρατειών ενημέρωσης, των διαδηλώσεων, των ερευνών και των μελετών τους, προσπαθούν να ενημερώσουν το κοινό, αλλά πάνω από όλα να επηρεάσουν προς μια θετική περιβαλλοντική εξέλιξη πολιτικές που αναφέρονται στο περιβάλλον.

Με τη σειρά τους οι ΜΚΟ, προσπαθούν να ενημερώσουν το κοινό για διάφορα, εν προκειμένω, περιβαλλοντικά ζητήματα με εκστρατείες ενημέρωσης, ενώ παράλληλα δραστηριοποιούνται και οδηγούνται πολλές φορές και σε ακραίες ενέργειες προκειμένου να προστατεύσουν το περιβάλλον⁶. Παραδειγματικά αναφέρεται η προσπάθεια να αποτρέψουν από τα πλοία να κάνουν dumping και έτσι πηγαίνουν πλάι σε μεγάλα φορτηγά πλοία με μικρές φουσκωτές βάρκες προκειμένου τα βαρέλια να πέσουν μέσα στη βάρκα.

Επίσης, παρουσιάζονται τα αποτελέσματα των προσπαθειών της παγκόσμιας ΜΚΟ Greenpeace⁷, αλλά και άλλων ΜΚΟ που αποδεικνύουν πόσο οι προσπάθειές τους αυτές μπορούν να επηρεάσουν τις πολιτικές αποφάσεις που αφορούν το περιβάλλον και πόσο η δουλειά τους βοηθάει την προστασία του περιβάλλοντος. Μέσα από πολυετείς προσπάθειες της η Greenpeace κατάφερε, να απαγορευτεί η φαλινοθηρία για εμπορικούς σκοπούς, η πόντιση ραδιενεργών και τοξικών αποβλήτων στη θάλασσα, η

⁶ Δραστηριότητες της παγκόσμιας περιβαλλοντικής οργάνωσης Greenpeace,

⁷ Ενημερωτικό φυλλάδιο Greenpeace (UK), WWF (UK), Ιανουάριος 2008

χρήση των παρασυρόμενων αφρόδιχτων και να μπουν οι βάσεις για τη μείωση της βιομηχανικής αλιείας. Συνεχίζοντας της διεθνείς εκστρατείες της προσπαθεί :

- 1.να σταματήσει η υπεραλίευση
- 2.να απαγορευθεί η χρήση καταστροφικών και μη επιλεκτικών αλιευτικών εργαλείων
- 3.να εφαρμοστεί η αρχή της πρόληψης στην αλιεία
- 4.να σταματήσει οριστικά η εμπορική φαλαίνοθηρία
- 5.να προστατευτούν τα ευαίσθητα οικοσυστήματα
- 6.να λαμβάνονται αυστηρά μέτρα ασφαλείας για τη μεταφορά επικίνδυνων φορτίων
- 7.να σταματήσει η θάλασσα να χρησιμοποιείται σαν χωματερή.

Ενώ στη λεκάνη της Μεσογείου, οι εκστρατείες της Greenpeace Mediterranean για την προστασία της θαλάσσιας ζωής έχουν βάλει σαν επιπλέον στόχους :

- 1.τη συστηματική καταγραφή και παρακολούθηση των πληθυσμών των κητώδων που ζουν ή επισκέπτονται τα νερά της Μεσογείου και τις ελληνικές θάλασσες, με σκοπό τη λήψη των απαραίτητων μέτρων (εναντίον της υπεραλίευσης, της ρύπανσης και των τυχαίων συλλήψεων σε αλιευτικά εργαλεία),
- 2.να προχωρήσει άμεσα η οριοθέτηση περιοχών ιδιαίτερης οικολογικής αξίας (όπως θαλάσσια πάρκα) για την προστασία και ανάδειξη ειδών και οικοσυστημάτων που απειλούνται με εξαφάνιση (όπως Μεσογειακή φώκια, θαλάσσια χελώνα, κητώδη, υποθαλάσσια λιβάδια Ποσειδωνίας, αμμοθίνες),
- 3.τη χαρτογράφηση των υποθαλάσσιων λιβαδιών της Ποσειδωνίας και την προστασία τους από τα συρόμενα αλιευτικά εργαλεία, τα λιμενικά έργα και τη ρύπανση,
- 4.να σταματήσει η απόρριψη τοξικών ουσιών στη θάλασσα και να προχωρήσει η αποδέσμευση από τα αντίστοιχα προϊόντα και παραγωγικές διαδικασίες, ταυτόχρονα με την προώθηση των εναλλακτικών λύσεων, την απαγόρευση της διέλευσης πετρελαιοφόρων και άλλων επικίνδυνων φορτίων από οικολογικά ευαίσθητες περιοχές (όπως θαλάσσια πάρκα, υγρότοποι Ramsar),
- 5.τη σταδιακή απεξάρτηση από το πετρέλαιο και τα υπόλοιπα ορυκτά καύσιμα με την ταυτόχρονη προώθηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, την

απεξάρτηση από τις ρυτογόνες βιομηχανίες και παραγωγικές δραστηριότητες και την προώθηση της καθαρής παραγωγής.

Η διοργάνωση εκστρατειών, δηλαδή στοχευμένων δράσεων επικοινωνίας και άσκησης πίεσης για την επίτευξη συγκεκριμένου στόχου, είναι ένα πολύ σημαντικό εργαλείο στη δουλειά των ΜΚΟ. Επειδή συχνά τα επείγοντα και «καυτά» περιβαλλοντικά ζητήματα είναι δυσνόητα, όχι μόνο για τον απλό πολίτη, αλλά ακόμα και για εκείνους που στελεχώνουν τα κέντρα λήψης αποφάσεων. Απαιτείται λοιπόν εντατική δουλειά τόσο για την επιστημονική τεκμηρίωση του προβλήματος και των λύσεων, όσο και για την ευαισθητοποίηση και δραστηριοποίηση όλων των ενδιαφερόμενων πολιτών και φορέων. Οι ΜΚΟ αναλαμβάνουν το ρόλο αυτό και μάλιστα με πολύ μεγάλη επιτυχία, αν κρίνουμε από τα προαναφερθέντα αποτελέσματα, αλλά και από αυτά που ακολουθούν από άλλες ΜΚΟ.

Μέχρι σήμερα έχουν διεξαχθεί σημαντικές εκστρατείες τόσο σε διεθνές όσο και σε περιφερειακό (Μεσόγειο) επίπεδο για την προστασία Θαλασσών, παράκτιων περιοχών, με αποτέλεσμα τον επηρεασμό πολιτικών αποφάσεων. Συγκεκριμένα στον ελλαδικό χώρο, η πρώτη εκστρατεία του WWF Ελλάς⁸ έφερε το όνομα "Μια παραλία για την καρέτα", η οποία - το 1993 - - κινητοποίησε χιλιάδες μέλη του WWF σε ολόκληρη την Ευρώπη. Έτσι, μέσω πολιτικής παρέμβασης, πέτυχε την εξασφάλιση της ακεραιότητας της παραλίας των Σεκανιών στη Ζάκυνθο που τότε κινδύνευε σοβαρά από παράνομη τουριστική ανάπτυξη .

Βέβαια η WWF δεν έχει μόνο λάβει δράση μόνο στην Ελλάδα, έχει διαδραματίσει σημαντικό ρόλο σε διάφορες χώρες. Οι πρωτοβουλίες της δηλώνουν καθαρά ότι η λογική ή το εργαλείο της ολοκληρωμένης διαχείρισης παράκτιων ζωνών μπορεί να προωθηθεί από όλα τα εμπλεκόμενα μέρη και κυβερνήσεις⁹. Μάλιστα, τονίζει ότι η εμπειρία από την Βαλτική θάλασσα

⁸ Ενημερωτικό φυλλάδιο WWF Ελλάς

⁹ <http://www.dlist-benquela.org/remository/Download/General Documents/Integrated Coastal Zone Management: International Commitments/>

μπορεί να μας δείξει πώς μπορούμε να υιοθετήσουμε ένα σύστημα διαχείρισης του περιβάλλοντος. Πιο συγκεκριμένα η οργάνωση WWF είναι πραγματικά αποτελεσματική και σε στενή συνεργασία με άλλες οργανώσεις έχει καταλήξει σε 4 βασικούς στόχους για την προστασία και διαχείριση των παράκτιων περιοχών¹⁰ υλοποιώντας μια προληπτική προσέγγιση όπως την αποκαλεί.

Πρέπει να υπάρξει :

- 1) Μια πρόσθετη διοικητική προσοχή για τα απειλούμενα είδη
- 2) Η ΟΔΠΖ να χρησιμοποιηθεί ως ένα σύστημα χωρισμού περιοχών για να προστατεύσει τις κρίσιμες περιοχές
- 3) Μια ευρύτερη διαχείριση για να αντιμετωπίσει τα προβλήματα της έμμεσης υποβάθμισης.
- 4) Ο ρόλος της δημόσιας και κοινωνικής συμμετοχής θεωρείται ζωτικής σημασίας.

Τέλος δηλώνει ότι στόχος της είναι «να φέρουμε τους ανθρώπους μαζί σε μια σχετικά άτυπη ατμόσφαιρα, να αποφευχθεί η σύγκρουση, να βρεθεί το κοινό έδαφος μεταξύ των ανησυχιών μας και να αρχίσουμε να κινούμαστε εθελοντικά προς την καλύτερη διαχείριση των ακτών μας. Κατά αυτόν τον τρόπο μπορούμε να αρχίσουμε να παρέχουμε επαρκή προστασία για το περιβάλλον και να χρησιμοποιούμε τους πόρους του κατά τρόπο βιώσιμο».

Ακόμα μια επιτυχημένη εκστρατεία, με τη συνεργασία τεσσάρων άλλων περιβαλλοντικών οργανώσεων, κατά της εκτροπής του ποταμού Αχελώου είχε ξεκινήσει το 1992. Η προσπάθεια αυτή είχε ως αποτέλεσμα τρεις νίκες στο Συμβούλιο της Επικρατείας και βέβαια την άσκηση δημόσιας κριτικής στο καταστροφικό μοντέλο αγροτικής ανάπτυξης και διαχείρισης υδάτων στην Ελλάδα. Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί πώς οι εφημερίδες της εποχής έχουν πολύ λίγα δημοσιεύματα για το γεγονός αυτό, ενώ σήμερα τόσο το πλήθος όσο και το περιεχόμενο το δημοσιευμάτων είναι μεγαλύτερο¹¹.

¹⁰ *ibid*

¹¹ Παραδειγματικά σε αναζήτηση της Εφημερίδας «Καθημερινή», δεν βρέθηκε καμία εγγραφή για το ζήτημα του Αχελώου παρά μόνο από το 2007 και ύστερα

Επιπρόσθετα , στη 13η συνεδρίαση της Συνθήκης της Βαρκελώνης για την προστασία της Μεσογείου, που διοργανώθηκε στην Κατάνια, Σικελία (11-14 Νοεμβρίου 2003) ,16 περιβαλλοντικές ΜΚΟ, συμπεριλαμβανομένου της «Mediterranean Information Office :for environment culture and sustainable development¹²» (MIO-ECSDE), παρουσίασαν μια αίτηση καλώντας τις μεσογειακές κυβερνήσεις που ακόμα δεν έχουν επικυρώσει το Πρωτόκολλο Χερσαίων Πηγών (Land Based Protocol), της Συνθήκης της Βαρκελώνης, να το κάνουν επείγοντως. Το ζήτημα προωθήθηκε ευρέως στον Τύπο και στις περιφερειακές ΜΚΟ, προκειμένου να ασκηθεί όσο το δυνατόν περισσότερη πίεση. Στην ίδια συνεδρίαση η MIO- ECSDE υποστήριξε τη Διακήρυξη της Κατάνια, μια πρόταση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας στα συμβαλλόμενα μέρη της Συνθήκης της Βαρκελώνης, η οποία εστιάζει στους πολιτικούς στόχους και τις συγκεκριμένες ενέργειες από την άποψη της προστασίας του μεσογειακού θαλάσσιου περιβάλλοντος¹³.

Αναφορικά με την ολοκληρωμένη διαχείριση παράκτιων ζωνών το Μεσογειακό Γραφείο Πληροφόρησης έχει αναλάβει σημαντικές πρωτοβουλίες και έχει συμμετάσχει ενεργά μέσω του προέδρου του καθ. Μ. Σκούλου, στο φόρουμ για το πρωτόκολλο ICAM (ολοκληρωμένη διαχείριση παράκτιας περιοχής) που οργανώθηκε στις 28-29 Μαΐου 2004 στο Κάλιαρι, Ιταλίας, με την υποστήριξη του ιταλικού Υπουργείου του περιβάλλοντος. Ο καθ. Μ. Σκούλος ήταν επίσης ο συντονιστής των εισηγήσεων των ΜΚΟ στο φόρουμ. Το προσχέδιο του κειμένου με τις εισηγήσεις διανεμήθηκε στα μέλη του Γραφείου Πληροφόρησης για σχολιασμό ενώ, η τελική έκδοσή θα περιληφθεί στη γενική τελική έκθεση του φόρουμ και θα είναι διαθέσιμη στον ιστοχώρο του Γραφείου.

¹² Στις αρχές της δεκαετίας του '80, η Ευρωπαϊκή Κοινότητα εξαιτίας της διεύρυνσης της με νέα κράτη-μέλη από τη Μεσόγειο, προέτρεψε το Ευρωπαϊκό Γραφείο Περιβάλλοντος (European Environmental Bureau - EEB) να συγκροτήσει την Επιτροπή για τη Μεσόγειο (Mediterranean Committee), με την τεχνική υποστήριξη της Ελληνικής Εταιρείας για την Προστασία του Περιβάλλοντος και της Πολιτιστικής Κληρονομιάς. Το 1990 ιδρύθηκε το Μεσογειακό Γραφείο Πληροφόρησης (MIO-ECSDE) ως ένα δίκτυο ΜΚΟ, σε ένα κοινό πρόγραμμα του EEB και της Ελληνικής Εταιρείας σε στενή συνεργασία με το Αραβικό Δίκτυο για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (Arab Network of Environment and Development - RAED). Η διεύρυνση του δικτύου ΜΚΟ του MIO-ECSDE και η αυξανόμενη ανάγκη για ανοιχτή συμμετοχή και εκπροσώπηση των ΜΚΟ σε Μεσογειακά και Διεθνή φόρα είχαν ως αποτέλεσμα τη διαμόρφωση του MIO-ECSDE σε Ομοσπονδία ΜΚΟ το 1996, με περίπου 105 οργανώσεις μέλη από 24 χώρες.

¹³ βλ. <http://www.mio-ecsde.org> (διαθέσιμο 11-03-2008)

Επίσης συμμετείχε στη διεθνή διάσκεψη υψηλού επιπέδου σχετικά με τις "παράκτιες περιοχές και τις πόλεις στην Ευρώπη", 29-31 Μαΐου 2003, στην Χερσόνησο Κρήτης, η οποία οργανώθηκε από το ΥΠΕΧΩΔΕ στα πλαίσια της ελληνικής προεδρίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτή η διάσκεψη απευθύνθηκε σε εμπειρογνώμονες, διεθνείς και εθνικές, περιφερειακές κυβερνητικές αντιπροσωπείες, τοπικές αρχές και άλλους βασικούς δράστες με την εμπειρία στην ολοκληρωμένη διαχείριση παράκτιας ζώνης και τον παράκτιο προγραμματισμό πόλεων. Αποτέλεσμα ήταν να δημιουργηθεί μια πλατφόρμα για την ανταλλαγή των εμπειριών και την αξιολόγηση των επιλογών στα τρέχοντα και μελλοντικά ζητήματα προγραμματισμού.

Μέσα σε ένα πλαίσιο ολοκληρωμένης διαχείρισης παράκτιας ζώνης είναι απαραίτητο να καθιερωθεί ένα δίκτυο των προστατευόμενων ζωνών. Το δίκτυο αυτό θα μπορούσε να κυμανθεί από τις μη-εξαγωγικές περιοχές, ως μια σειρά προστατευμένων από την πολυ-χρήση περιοχών. Σε μερικές περιπτώσεις μπορούν να είναι καθαρά θαλάσσιες περιοχές. Είναι σημαντικό, κατά την προσδιορισμό των προστατευόμενων περιοχών, να εξεταστεί η φυσική διαδικασία που δημιουργεί τους βιότοπους καθώς επίσης και ο τρόπος ζωής οποιουδήποτε είδους που προστατεύεται. Θα ήταν άσκοπο να δημιουργηθεί μια προστατευόμενη ζώνη στην παράκτια ζώνη χωρίς προστασία των σχετικών φυσικών, χημικών και βιολογικών διαδικασιών που βοηθούν στο να δημιουργηθεί αυτή η περιοχή. Ομοίως δεν υπάρχει κανένα όφελος στη θαλάσσια άγρια φύση που προστατεύεται όταν στη στεριά (παραδείγματος χάριν θαλάσσια πουλιά), αλλά είναι κάτω από απειλή όταν επιστρέφει στο νερό.

Συμπερασματικά, οι ΜΚΟ είναι ομάδες πίεσης που ασκούν κριτική όχι μόνο προς την κεντρική και τοπική διοίκηση, αλλά προτείνουν και λύσεις για να λυθεί ένα πρόβλημα. Οι περισσότεροι είναι αξιόπιστοι φορείς ενημέρωσης και προσπαθούν να βοηθήσουν την τοπική κοινωνία να αναδείξει τα περιβαλλοντικά της προβλήματα. Σαν ένας εμπλεκόμενος φορέας, οι ΜΚΟ, θα πρέπει να συνεχίσουν το έργο που προσφέρουν και να τονίζουν την κακή πολιτική που ακολουθείται. Βέβαια δεν μπορούμε να πούμε ότι όλες οι ΜΚΟ

είναι της ίδιας σημασίας ή ότι παράγουν το ίδιο έργο. Μακράν μεγαλύτερες οργανώσεις είναι οι WWF και Greenpeace, που με το έργο που έχουν πράξει, άλλα και την δημοσιότητα που έχουν, μπορούν πραγματικά με πολύ λιγότερο χρόνο και χρήμα να καταφέρουν περισσότερα από ότι άλλες οργανώσεις.

Ανακεφαλαιώνοντας, για τη διοικητική δύναμη είναι απαραίτητο, ιδιαίτερα σε τεχνικό επίπεδο, να υπάρξει η αρχή, μέσα σε ένα ακριβώς καθορισμένο πλαίσιο, για να μετατρέψει τους γενικούς κανόνες στους κανονισμούς. Ένα τέτοιο σύστημα της διοίκησης παρέχει την ευελιξία, που διευκολύνει την εκτέλεση της νομοθεσίας, και που επιτρέπει στις περιφερειακές διαφορές για να ληφθεί υπόψη¹⁴. Η συμμετοχή των ενδιαφερόμενων ομάδων χρηστών φύσης και του κοινού στον προγραμματισμό και τη νομοθετική διαδικασία, καθώς επίσης και στις συγκεκριμένες πτυχές της παράκτιας διοίκησης, είναι ουσιαστική.

Πρέπει να υπάρξουν νομικές εγγυήσεις να εξασφαλιστεί ότι οι διάφορες ομάδες ενδιαφερόντων αντιπροσωπεύονται. Τέτοια συμμετοχή μπορεί να συντονιστεί και με τα άτομα και με τους συλλογικούς αντιπροσώπους των διάφορων συμμετεχόντων. Το δικαίωμα να αντιπροσωπευθεί επιτρέπει στις διάφορες ομάδες για να προστατεύσει τα συμφέροντα και τις ανάγκες τους όταν προγραμματίζονται οι οικονομικές δραστηριότητες που να διακινδυνεύσουν την παράκτια ζώνη (παραδείγματος χάριν μεταφορά του πετρελαίου και των δηλητηριωδών χημικών προϊόντων, κατασκευή των λιμένων, κ.λπ.). Η αντιπροσώπευση των συμφερόντων των διάφορων ομάδων παρέχεται μέσω τέτοιων μηχανισμών όπως τις δημόσια ακροάσεις στη πολιτική σκηνή της λήψης αποφάσεων ή μέσω του διοικητικού συστήματος.

Στην τελευταία περίπτωση ένα διοικητικό σώμα είναι απαραίτητο για την τακτοποίηση των διαφωνιών (όπως συζητείται ανωτέρω). Η επαγγελματική εκπαίδευση και η αντίστοιχη κατάρτιση είναι απαραίτητες για την εξασφάλιση

¹⁴ Code of Conduct for Responsible Fisheries, Rome, FAO. 1995, T. Eremina, Stetsko.E.V "Legal Provision for Integrated coastal zone management", UNESCO

της ευρείας δημόσιας συμμετοχής στον προγραμματισμό και τη λήψη αποφάσεων. Εάν μια περιοχή δεν έχει καμία εμπειρία συμμετοχής στις δημόσιες ακροάσεις και τις συζητήσεις, τότε απαιτείται η οργάνωση της επαγγελματικής και πρακτικής κατάρτισης του προσωπικού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

Οικονομικά εργαλεία Ολοκληρωμένης Διαχείρισης Παράκτιων Περιοχών, σε επίπεδο Περιφερειακό και Διεθνές

Σε αυτή την ενότητα θα παρουσιαστούν τα οικονομικά εργαλεία που έχουν τεθεί σε λειτουργία και χρήση για την προστασία των παράκτιων περιοχών, τόσο από την Ε.Ε. όσο και από Παγκόσμιους Κυβερνητικούς Οργανισμούς.

Μέσα από την κοινοτική πρωτοβουλία του ευρωπαϊκού προγράμματος INTERREG III¹ C και του LIFE +, χρηματοδοτήθηκαν πάρα πολλά προγράμματα που αφορούσαν το περιβάλλον, ενέργεια, φυσικούς πόρους και την πρόληψη φυσικών καταστροφών², ορισμένα από τα οποία είχαν να κάνουν και με την ΟΔΠΖ. Μάλιστα τα περιβαλλοντικά προγράμματα αποτελούσαν για την περίοδο 2000-2006 το 22% των προγραμμάτων του INTERREG³, δηλαδή από τα 314 εκ ευρώ, τα 69 πήγαν σε περιβαλλοντικά προγράμματα και ένα μικρό μέρος για τις παράκτιες περιοχές, αφού μόνο 10 προγράμματα, από συνολικά 300 και πλέον, είχαν να κάνουν με την ΟΔΠΖ.

Το σημαντικό στοιχείο όμως αναφορικά με αυτήν την κοινοτική πρωτοβουλία ότι, δημόσιοι και ιδιωτικοί φορείς συνεργάστηκαν με δική τους πρωτοβουλία, προκειμένου να μπορέσουν από κοινού να βρουν λύση στα καίρια ζητήματα για την προστασία και την διαχείριση των παράκτιων περιοχών. Στο σημείο αυτό κρίνεται χρήσιμο να γίνει μια μικρή ανάλυση του σκεπτικού και της μεθοδολογίας του INTERREG, αλλά και του LIFE προκειμένου να μπορέσουμε να αξιολογήσουμε καλύτερα τα συμπεράσματα που βγαίνουν από τα προγράμματα αυτά.

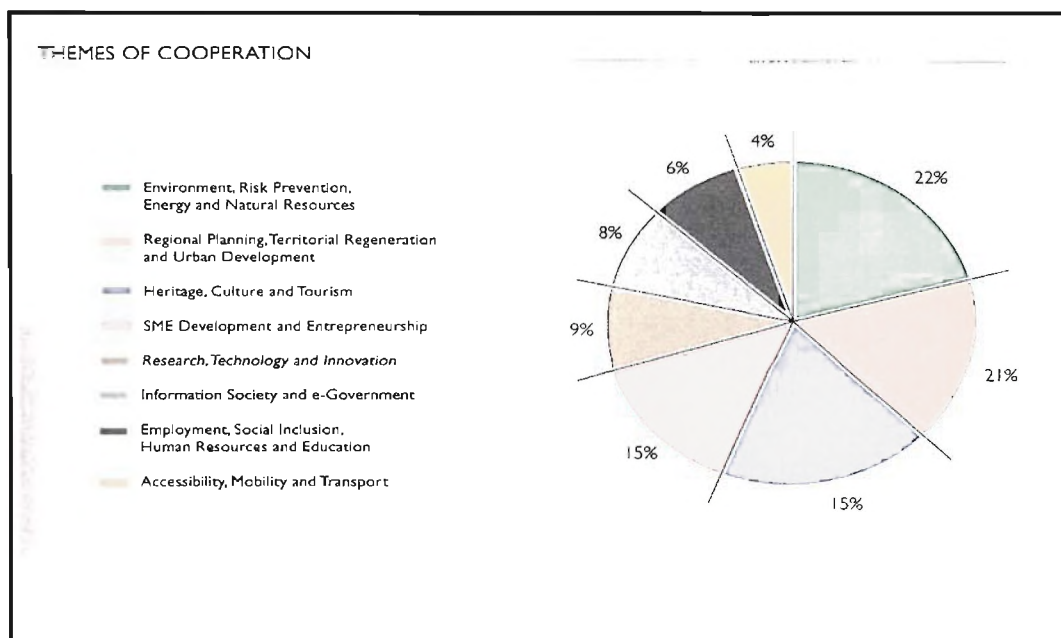
Στο INTERREG, έχουμε να κάνουμε με διακίνηση και ανταλλαγή πληροφοριών και εμπειριών, συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων φορέων

¹ Το πρόγραμμα INTERREG είναι μέρος του ευρωπαϊκού εδαφικού στόχου συνεργασίας. Είναι ένα πρόγραμμα της ΕΕ που βοηθά τις περιοχές της Ευρώπης να μοιραστούν τη γνώση και την εμπειρία τους

² INTERREG IIC OPERATIONS: THE COMPLETE COLLECTION, INTERREGIONAL COOPERATION AT WORK : 2000-2006, , Joint Technical Secretariat INTERREG IIC South, Δεκέμβριος 2005

³ ibid

ενός προβλήματος για την από κοινού λύση του. Το πρόγραμμα δεν είναι επενδυτικό, δεν χρηματοδοτεί ενέργειες που έχουν να κάνουν με την αγορά ή την δημιουργία επιχειρήσεων. Έχει 8 θεματικές, όπως βλέπουμε στο σχήμα που ακολουθεί, όπου το περιβάλλον παίρνει και το μεγαλύτερο ποσοστό χρηματοδότησης.

πηγή : INTERREG IIC OPERATIONS: THE COMPLETE COLLECTION, INTERREGIONAL COOPERATION AT WORK : 2000-2006,

Τα προγράμματα που χρηματοδοτήθηκαν από τον INTERREG για την προστασία των παράκτιων περιοχών, είχαν ως αποτέλεσμα την δημιουργία δικτύων ερευνητικών κέντρων, ΜΚΟ και άλλων κρατικών φορέων. Ενδεικτικά, αναφέρεται το πρόγραμμα «CoPraNet» το οποίο ως αντικειμενικό στόχο είχε : την δημιουργία ενός δικτύου των εμπλεκόμενων φορέων των παράκτιων περιοχών, έτσι ώστε να γίνει ανταλλαγή πληροφοριών και καλών πρακτικών στα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι χώρες στις περιοχές αυτές και να βοηθήσουν έτσι τις τοπικές αρχές στον σχεδιασμό μιας ΟΔΠΖ. Ύστερα, η μεταφορά και ανταλλαγή πληροφοριών πάνω στα ζητήματα της παράκτιας διάβρωσης και διαχείρισης των παραλιών με στόχο τον αειφόρο τουρισμό.

Ενώ πολλά άλλα προγράμματα χρηματοδότησης της Ε.Ε. έχουν τα περιβαλλοντικά συστατικά, το LIFE⁴ είναι το μόνο πρόγραμμα που αφιερώνεται εξ ολοκλήρου στην υποστήριξη της ανάπτυξης και της εφαρμογής της πολιτικής για το περιβάλλον στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στις χώρες υποψηφίων που συνδέονται στο LIFE και σε ορισμένες τρίτες χώρες που συνορεύουν με τη Μεσόγειο και τη θάλασσα της Βαλτικής.

Το θεματικό του προγράμματος LIFE αποτελείται από τρία θεματικά συστατικά: περιβάλλον, φύση και τρίτες χώρες. Αντικειμενικός στόχος να συμβάλλει στην εφαρμογή, την ανάπτυξη και την αύξηση της κοινοτικής πολιτικής για το περιβάλλον και της νομοθεσίας που εργάζεται για να ενσωματώσει τις περιβαλλοντικές ανησυχίες σε άλλες πολιτικές της Ε.Ε. Υιοθετώντας μια πρακτική προσέγγιση, το LIFE υποστήριξε την ανάπτυξη νέων λύσεων στα περιβαλλοντικά προβλήματα που απασχολούν την ΕΕ και στόχευσε για την πλήρη εφαρμογή της κοινοτικής πολιτικής που καθορίστηκε από το έκτο πρόγραμμα δράσης για το περιβάλλον.

Για την πρώτη φάση, που διάρκεσε από το 1992 ως το 1995, περίπου 400 εκατομμύρια ευρώ διατέθηκαν. Στη δεύτερη φάση (1996-1999), περίπου 450 εκατομμύριο ευρώ διατέθηκαν. Η τρίτη και τελευταία φάση, LIFE III (2000-2004), είχε έναν προϋπολογισμό 640 εκατομμύριο ευρώ. Το LIFE III επεκτάθηκε στη συνέχεια από το 2005 ως το 2006 με έναν προϋπολογισμό 317 εκατομμύριο ευρώ από τον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1682/2004 τον Σεπτέμβριο του 2004. Αναφορικά με την συμμετοχή των εταίρων, το LIFE ήταν ανοικτό σε όλα τα "νομικά πρόσωπα", ενώ τα προγράμματα που χρηματοδοτήθηκαν από το LIFE έπρεπε να ικανοποιήσουν τα ακόλουθα γενικά κριτήρια:

- Έπρεπε να αντιστοιχούν στις προτεραιότητες που καθιερώθηκαν σε κοινοτικό επίπεδο και να συμβάλουν στους στόχους που καθορίστηκαν ανωτέρω
- Έπρεπε να υποβληθούν από τους τεχνικά και οικονομικά υγιείς συμμετέχοντες
- Έπρεπε να είναι εφικτοί από την άποψη του τεχνικού περιεχομένου, του χρονοδιαγράμματος και του προϋπολογισμού - και να προσφέρει προστιθέμενη αξία

⁴ βλ <http://ec.europa.eu/environment/life/funding/life3/index.htm>

Συνολικά το LIFE υποστήριξε 2.751 έργα από το 1992 ως το 2006, που περιλαμβάνουν: 970 σχετικά με τη φύση, 1.552 προγράμματα με το περιβάλλον και 227 με τρίτες χώρες.

Γενικότερα, η Ευρωπαϊκή Ένωση, σαν μια ομοσπονδία κρατών επιδιώκει και ενεργεί προς την καλύτερη συνεργασία των κρατών, με σκοπό την προστασία του περιβάλλοντος. Κύριος τρόπος δράσης δεν είναι άλλος από τα χρηματοδοτούμενα προγράμματα. Παρότι τα προγράμματα διαχωρίζονται σε επενδυτικά και μη, αυτά τα οποία δεν είναι, προσφέρουν με τη σειρά τους μια πολύ σημαντική βοήθεια. Ο συντονισμός, για τον οποίο γίνεται λόγος και στο πρωτόκολλο της Βαρκελώνης και γενικότερα η ανθρωποκεντρική στρατηγική που ακολουθούν τώρα πια τα περισσότερα κράτη για να αναπτυχθούν, δεν έρχεται από το πουθενά.

Όπως και στις διαπραγματεύσεις, χρειάζεται τα μέρη να έρθουν πιο κοντά, να γνωρίζουν την άλλη μεριά, προκειμένου να ξεπεραστεί οποιαδήποτε καχυποψία και έτσι να ξεκινήσουν τις διαπραγματεύσεις τους. Έτσι και στην Ένωση, τα προγράμματα αυτά φέρνουν κοντά όχι μόνο τους ανθρώπους από κοινωνική άποψη, αλλά τους βοηθάνε να εντοπίσουν κοινά προβλήματα και να βρουν από κοινού λύσεις. Φέρνει κοντά τοπικές αυτοδιοικήσεις, ερευνητικά κέντρα, ΜΚΟ, ιδιώτες και γενικά όλους τους εμπλεκόμενους φορείς πάνω σε ένα ζήτημα.

Συνεπώς, μπορεί να μην βγαίνει ένα υλικό αποτέλεσμα από τα προγράμματα αυτά, ωστόσο δημιουργείται η υποδομή προκειμένου να συντονιστούν θεσμικά όργανα και ομάδες πίεσης για να υπάρξει βιώσιμη λύση στο πρόβλημα.

Από την πλευρά των Κρατικών Κυβερνητικών Οργανισμών έχουμε το Global Environment Facility⁵, το οποίο περιλαμβάνει αναπτυγμένες και υπό ανάπτυξη χώρες, στο σύνολο 178, καθώς επίσης και χώρες με μεταβατικές οικονομίες. Κάθε χώρα έχει έναν αντιπρόσωπο GEF ως «σημείο εστίασης –

⁵ περισσότερα στοιχεία βλ <http://www.gefweb.org/interior.aspx?id=38>

Focal Point». Το Συμβούλιο είναι το κύριο σώμα κυβέρνησης του GEF. Αποτελείται από 32 μέλη που αντιπροσωπεύουν τις χώρες μέλη. Είναι εκείνο που εγκρίνει όλα «full-size» προγράμματα. Η συνέλευση αποτελείται από όλες τις χώρες που είναι μέλη του GEF. Συναντιέται μια φορά κάθε τέσσερα έτη για να αναθεωρήσει τις πολιτικές και τις διαδικασίες του GEF. Μόνο η συνέλευση μπορεί να επιφέρει τις τροποποιήσεις στο όργανο-έγγραφο που καθιέρωσε το GEF. Η γραμματεία εξυπηρετεί και υποβάλλει έκθεση στη συνέλευση και το Συμβούλιο. Το Διοικητικό Συμβούλιο και ο πρόεδρος Monique Barbut διευθύνει τη γραμματεία, η οποία συντονίζει την εφαρμογή των έργων και των προγραμμάτων, καθώς επίσης και τη διαμόρφωση των πολιτικών και των λειτουργικών στρατηγικών.

Η εφαρμογή των αντιπροσωπειών και η εκτέλεση των αντιπροσωπειών είναι αρμόδιες για τη δημιουργία των προτάσεων προγραμμάτων και για τη διαχείριση των προγραμμάτων GEF. Οι μη κυβερνητικές οργανώσεις (NGOs) συμμετέχουν στις δραστηριότητες GEF και βοηθούν στο σχέδιο, την εκτέλεση, και τον έλεγχο των προγραμμάτων. Η επιστημονική και τεχνική συμβουλευτική επιτροπή (Scientific Technical Advisory Panel) παρέχει τις αντικειμενικές επιστημονικές και τεχνικές συμβουλές στο GEF, ενώ το ανεξάρτητο γραφείο αξιολόγησης διευθύνει τις αναθεωρήσεις της εργασίας του GEF και δημοσιεύει τα παθήματα που γίνονται μαθήματα έτσι ώστε η αποτελεσματικότητα του μπορεί να ενισχυθεί. Σαν οικονομικός μηχανισμός για τέσσερις διεθνείς περιβαλλοντικές συμβάσεις, το GEF βοηθά τις πρωτοβουλίες κεφαλαίων που βοηθούν τις αναπτυσσόμενες χώρες στην επίτευξη των στόχων των συμβάσεων. Το GEF συνεργάζεται επίσης στενά με άλλες συνθήκες και συμφωνίες καθώς επίσης και με το MAP. Μάλιστα τα παρακάτω προγράμματα γίνονται σε συνεργασία με το Μεσογειακό Σχέδιο Δράσης, ωστόσο αναφέρονται διότι αποτελούν πρωτοβουλίες του UNEP (United Nations Environmental Programme) γενικότερα και όχι μόνο του MAP.

Στρατηγική Συνεργασία στη Μεσόγειο

Η πρότασή έργου⁶ για ένα "Στρατηγικό Πρόγραμμα Δράσης για να εξεταστεί η ρύπανση από τις επίγειες πηγές στη Μεσόγειο" (MED SAP) εγκρίθηκε από τα συμβαλλόμενα μέρη του Μεσογειακού Σχεδίου Δράσης, και υποστηρίχθηκε από το GEF. Για να επιταχυνθεί η εφαρμογή προτάθηκε μια στρατηγική συνεργασία.

Στόχοι του προγράμματος είναι : α) να βοηθηθούν οι χώρες για να επιτύχει τους στόχους που τίθενται, με την παροχή τεχνικής βοήθειας, με τη δημιουργία υποδομής (capacity building) και την ενίσχυση των νομικών και θεσμικών πλαισίων β) η ενίσχυση των μεμονωμένων χωρών για να κάνουν επενδύσεις στον περιορισμό των διασυνοριακών ρύπων στα αποδεκτά επίπεδα, έτσι ώστε να εκπληρώσουν τους στόχους που θέτει το Στρατηγικό Πρόγραμμα Δράσης.

Το MED SAP παρέχει ένα ευρύ πλαίσιο και ένα χρονοδιάγραμμα για την εφαρμογή των μηχανισμών και των μέτρων που θα οδηγήσει στην προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος, συμπεριλαμβανομένων των βιολογικών πόρων και της ποικιλομορφίας της, από τα αποτελέσματα των επιβλαβών επίγειων δραστηριοτήτων. Το παρόν πρόγραμμα περιλαμβάνει τις προπαρασκευαστικές ενέργειες που οδηγούν στην υιοθέτηση και την εφαρμογή των περιφερειακών οδηγιών και των σχεδίων, όπως η επένδυση στην αποβολή των περιφερειακά πλέον σημαντικών καυτών σημείων ρύπανσης, ανάπτυξη και εφαρμογή των διοικητικών σχεδίων για τις επιλεγμένες ευαίσθητες περιοχές, ανάπτυξη ενός κοστολογημένου και στοχοθετημένου, στρατηγικού προγράμματος δράσης για τη βιοποικιλότητα, αύξηση της δημόσιας συμμετοχής και της θεσμικής ικανότητας στην περιοχή, ανάπτυξη και εφαρμογή των οικονομικών οργάνων για τη βιώσιμη εφαρμογή του MED SAP και ανάπτυξη και εφαρμογή των εθνικών προγραμμάτων δράσης (NAPs) για την εφαρμογή του MED SAP.

⁶ βλ <http://www.seerecon.org/infrastructure/sectors/environment/ri/mep.htm>

Πρωτοβουλία και την Αδριατική και το Ιόνιο

Η πρωτοβουλία Αδριατική – Ιόνιο⁷ καθιερώθηκε τυπικά στην Αγκώνα Ιταλίας, το 2000 μεταξύ της Αλβανίας, Βοσνίας-Ερζεγοβίνης, της Κροατίας, της Ελλάδας, της Ιταλίας, της Σλοβενίας και της Σερβίας και του Μαυροβουνίου, με σκοπό να συνδέσει τις παράκτιες χώρες της Αδριατικής και Ιόνιας θάλασσας για να συνεργαστούν για την ανάπτυξη και την ασφάλεια ολόκληρης της περιοχής. Το ζήτημα της προστασίας του περιβάλλοντος που είναι κεντρικό για την κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη στην υποπεριφέρεια είναι η υψηλή ευαισθησία των θαλάσσιων και παράκτιων περιοχών της κλειστής Αδριατικής θάλασσας.

Μια από τις έξι διασκέψεις στρογγυλής τραπέζης που είναι ενεργές στα πλαίσια του “Adriatic Ionian Initiative” είναι η διάσκεψη στρογγυλής τραπέζης για την «Προστασία του Περιβάλλοντος και τη Βιώσιμη Ανάπτυξη». Σε αυτό το πλαίσιο ένα έγγραφο αποκαλούμενο Αδριατικό Πρόγραμμα Δράσης (Adriatic Action Plan) εγκρίθηκε στη συνεδρίαση των υπουργών περιβάλλοντος τον Ιούνιο του 2003 στο Zadar της Κροατίας. Το πρόγραμμα δράσης (AAP) στοχεύει να συνδέσει τις μεσογειακές συμμετέχουσες χώρες στις προσπάθειες να μειωθούν οι αρνητικές επιδράσεις των ανθρώπινων δραστηριοτήτων στην αδριατική-ιόνια λεκάνη. Λόγω της «κλειστής» φύσης των δύο θαλασσών και των αυξανόμενων πιέσεων στο περιβάλλον από τις οικονομικές δραστηριότητες, οι αρνητικές πιέσεις αυξάνονται και γίνονται πάντα σοβαρή απειλή στη βιώσιμη ανάπτυξη της περιοχής. Η πρωτοβουλία ή πιο συγκεκριμένα η διάσκεψη της στρογγυλής τραπέζης για την «Προστασία του Περιβάλλοντος και τη Βιώσιμη Ανάπτυξη» συνδέει τις χώρες που παρά το γεγονός ότι είναι τοποθετημένες στην Αδριατική και Ιόνια περιοχή έχουν το διαφορετικό πολιτιστικό, πολιτικό και οικονομικό υπόβαθρο αλλά αφιερώνονται ακόμα στον ίδιο στόχο - βιώσιμη ανάπτυξη των Αδριατικών και Ιόνιων θαλασσών.

⁷ ADRIATIC - IONIAN INITIATIVE, Sustainable Development of the Adriatic and Ionian Seas region – environmental aspects, βλ <http://www.seerecon.org/infrastructure/sectors/environment/ri/mep.htm>

Η προσέγγιση είναι επίσης καινοτόμος από την πτυχή ότι τρεις χώρες κηρύσσουν τη βόρεια Αδριατική ως ενιαίο σώμα ύδατος (η ίδια προσέγγιση προβλέπεται επίσης στην οδηγία πλαισίου ύδατος της ΕΕ) - λόγω των ευαισθησιών και των ταυτόχρονα αυξανόμενων πιέσεων της από τις ανθρώπινες δραστηριότητες. Η εργασία που πρέπει να οδηγήσει στους δηλωμένους στόχους προγραμματίζεται και ήδη συνδέει μαζί άλλες διασκέψεις της στρογγυλής τραπέζης του «All» : οικονομία, τουρισμός και μικρομεσαία επιχειρηματική συνεργασία μεταφορά και θαλάσσια συνεργασία πολιτισμός εκπαίδευση και διαπανεπιστημιακή συνεργασία.

Μέσα στο πλαίσιο αυτό χρηματοδοτούμενα προγράμματα είναι στην καρδιά της περιβαλλοντικής πτυχής του «All». Η προσέγγιση είναι καινοτόμος δεδομένου ότι το πρόγραμμα συνδέει (στην πρώτη φάση) τρία βόρεια αδριατικά κράτη μέλη που είναι πιο προηγμένα θεσμικά και έχουν υποχρεωθεί για να ολοκληρώσουν τους στόχους το συντομότερο δυνατόν. Άλλα κράτη έχουν συμφωνήσει να συμμετέχουν και να ακολουθήσουν στα προγράμματα στις εκτεταμένες φάσεις τους ή να μάθουν από τα ήδη συμμετέχοντα κατά την πάροδο του χρόνου μέσα από τις καλές πρακτικές.

Τον Οκτώβρη του 2003, υπό την Σλοβένικη προεδρία , προτάθηκαν τρία πρωτόκολλα - προγράμματα. 1. **Σχέδιο Πιθανότητας για την Αδριατική**: το τριμερές κροατικό-ιταλικό-σλοβένικο Σχέδιο Πιθανότητας για την Αδριατική παρέχει τη βάση για ένα σχέδιο πιθανότητας για την ολόκληρη αδριατική-ιόνια υποπεριφέρεια και με αυτόν τον τρόπο για την εφαρμογή του Πρωτοκόλλου Πρόληψης και Έκτακτης Ανάγκης σε ένα υπο-περιφερειακό επίπεδο. Το Περιφερειακό Κέντρο Απάντησης Έκτακτης Ανάγκης Θαλάσσιας Ρύπανσης για τη Μεσόγειο (REMPEC) τεχνικά βοηθά όλες τις χώρες στην προετοιμασία ενός υπο-περιφερειακού σχεδίου πιθανότητας. Οι οικονομικοί πόροι από τις αντιπροσωπεΐες χορηγών και τις οντότητες πρέπει να επιδιωχθούν και να παρασχεθούν προκειμένου να επιταχυνθεί και να διευκολυνθεί η διαδικασία.

2. **Στρατηγική Περιβαλλοντική Εκτίμηση των Θαλάσσιων Δραστηριοτήτων Συμπεριλαμβανομένου του Ζητήματος Ύδατος Έρματος**: οι στόχοι είναι να μειωθούν οι δραστηριότητες που αφορούσαν την

εισαγωγή του ύδατος έρματος στο Αδριατικό οικοσύστημα, συμπεριλαμβανομένης της χρήσης των μηχανισμών που καθορίζονται στο πρωτόκολλο σχετικά με τη στρατηγική περιβαλλοντική εκτίμηση (ΕΕΠ, Κίεβο, 21 Μάιος 2003). Μια κροατική-ιταλικό-σλοβένικη διοικητική ομάδα εργασίας ύδατος έρματος θάλασσας έχει καθιερωθεί. Η Σλοβενία πρότεινε την επέκταση της δεύτερης φάσης του προγράμματος "επιβλαβείς εισαγωγή και διαχείριση έρματος" στα σλοβένικα θαλάσσια ύδατα τουλάχιστον στη βόρεια Αδριατική.

3. Ολοκληρωμένη διαχείριση παράκτιας ζώνης: το πρόγραμμα δράσης συστήνει την εφαρμογή της σύστασης ICZM/2002/413/EK της ΕΕ σχετικά με την ολοκληρωμένη διαχείριση παράκτιας ζώνης. Υπάρχει μια ανάγκη για την περαιτέρω ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των χωρών και με τα διεθνή όργανα στον τομέα της βιώσιμης διαχείρισης του θαλάσσιου περιβάλλοντος και της συνομιλίας των θαλασσίων βιότοπων.

7^ο Πρωτόκολλο της Σύμβασης Βαρκελώνης για την ΟΔΠΖ
PROTOCOL ON INTEGRATED COASTAL ZONE MANAGEMENT IN THE
MEDITERRANEAN

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

Ιστορικές εξελίξεις- Η Δομή και η Λειτουργία του Πρωτοκόλλου ως εργαλείο Συμβατικής Περιβαλλοντικής Διακυβέρνησης

Το πιο πρόσφατο πρωτόκολλο του MAP είναι το 7^ο και τελευταίο το οποίο αφορά την Ολοκληρωμένη Διαχείριση των Παράκτιων Ζωνών. Μάλιστα σε δελτίο τύπου χαρακτηρίστηκε ως «*First Ever Legally binding International Instrument on Coastal Zone Management Adopted¹*».

Στις 21 Ιανουαρίου 2008 ένα νέο πρωτόκολλο σχετικά με την Ολοκληρωμένη Διαχείριση Παράκτιας Ζώνης (Integrated Coastal Zone Management ICZM) έχει υιοθετηθεί. Αυτό είναι το έβδομο πρωτόκολλο που έρχεται να ολοκληρώσει το σύνολο νομικών οργάνων της Σύμβασης τα Βαρκελώνης για την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος και της παράκτιας περιοχής της Μεσογείου. Τα θέματα που καλύπτει το Πρωτόκολλο αυτό έχουν να κάνουν με όλες τις δραστηριότητες που προαναφέρθηκαν σχετικά με το MAP, προστασία του θαλάσσιου και παράκτιου περιβάλλοντος, μα και την πολιτιστική κληρονομιά του. Στη σύνοδο συμπεράσματος της διάσκεψης πληρεξούσιων, δεκατέσσερα συμβαλλόμενα μέρη υπέγραψαν το πρωτόκολλο².

Το πολυαναμενόμενο αυτό Πρωτόκολλο της Σύμβασης της Βαρκελώνης, το οποίο ακολούθησε μια συστηματική διαδικασία σύνταξης και διαβούλευσης πέντε σταδίων, κατέληξε σε ένα συμβιβαστικό - συναινετικό κείμενο. Είναι μια σημαντική εξέλιξη, καθώς (όπως αναφέρει χαρακτηριστικά και η καTatjana

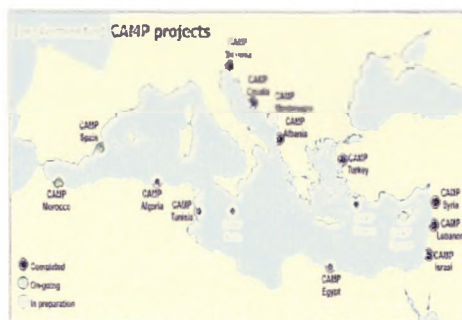
¹ Δελτίου Τύπου ΜΣΔ, 21. Ιανουαρίου 2008 βλ
<http://www.unepmap.org/index.php?module=news&action=detail&id=30> (11.03.2008)

² Algeria, Croatia, France, Greece, Israel, Italy, Malta, Monaco, Montenegro, Morocco, Slovenia, Spain, Syria and Tunisia.

Hema, MEDU programme officer³) αποτελεί ένα νομικό δεσμευτικό - ρυθμιστικό κείμενο διεθνούς συνεργασίας για τη διαχείριση των παράκτιων περιοχών. Μένει, βέβαια, τα κράτη-μέλη της Σύμβασης να το υιοθετήσουν και να το ενσωματώσουν στην εθνική τους νομοθεσία, για να τεθεί έτσι σε νόμιμη ισχύ.

Πριν προχωρήσουμε όμως στην ανάλυση και περιγραφή του Πρωτοκόλλου, είναι σκόπιμο να περιγραφεί πώς τα Κράτη Μέλη κατέληξαν στην δημιουργία ενός τέτοιου νομικού εργαλείου. Η διαδικασία ξεκίνησε μέσα από το πρόγραμμα Blue Plan του MAP, όπου και δημιουργήθηκε το κατάλληλο υπόβαθρο προκειμένου να υπάρξει μια πιο συγκεκριμένη δράση για την προστασία των παράκτιων περιοχών. Έτσι κατόπιν και των συστάσεων της Πέμπτης Τακτικής Συνόδου των Συμβαλλόμενων Μερών (Αθήνα 1987), δημιουργήθηκαν τα πιλοτικά προγράμματα (Coastal Areas Management Programmes, CAMPs) μέσω του Προγράμματος Δράσεων Προτεραιότητας (Priority Action Programme, PAP), με σκοπό την ανάπτυξη ολοκληρωμένων στρατηγικών σχεδίων και διαδικασιών για την προστασία, αλλά και αειφόρο ανάπτυξη του περιβάλλοντος στις παράκτιες περιοχές. Ήταν μια προσπάθεια ανάδειξης μιας Ολοκληρωμένης Διαχείρισης Παράκτιων Ζωνών⁴.

Στο σημείο αυτό, να τονιστεί ότι τα προγράμματα αυτά έδρασαν σε συγκεκριμένες περιοχές της Μεσογείου, αφού του είχε πρώτα υπάρξει συνεννόηση της Γραμματείας και του Συμβαλλόμενου Κράτους όπου θα πραγματοποιούνταν το πρόγραμμα. Όπως προαναφέρθηκε, σκοπός των πιλοτικών αυτών προγραμμάτων ήταν να υπάρξει μια συμμετοχική βάση, προκειμένου με ορθόνομο τρόπο όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς να μπορέσουν να συμμετάσχουν και

³ Συνέντευξη που έδωσε στο συγγραφέα στα Γραφεία του MAP στις 2 Απριλίου 2008

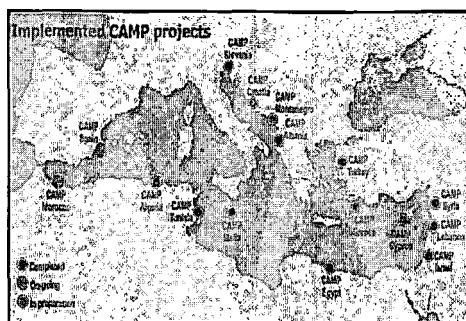
⁴ Ραυτόπουλος Ε. Plus Ultra, σελ 40-51, 83-92, βλ επίσης

<http://www.unep-meo.org/index.php?module=content2&catid=001008003> (04-04-08)

Hema, MEDU programme officer³) αποτελεί ένα νομικό δεσμευτικό - ρυθμιστικό κείμενο διεθνούς συνεργασίας για τη διαχείριση των παράκτιων περιοχών. Μένει, βέβαια, τα κράτη-μέλη της Σύμβασης να το υιοθετήσουν και να το ενσωματώσουν στην εθνική τους νομοθεσία, για να τεθεί έτσι σε νόμιμη ισχύ.

Πριν προχωρήσουμε όμως στην ανάλυση και περιγραφή του Πρωτοκόλλου, είναι σκόπιμο να περιγραφεί πώς τα Κράτη Μέλη κατέληξαν στην δημιουργία ενός τέτοιου νομικού εργαλείου. Η διαδικασία ξεκίνησε μέσα από το πρόγραμμα Blue Plan του MAP, όπου και δημιουργήθηκε το κατάλληλο υπόβαθρο προκειμένου να υπάρξει μια πιο συγκεκριμένη δράση για την προστασία των παράκτιων περιοχών. Έτσι κατόπιν και των συστάσεων της Πέμπτης Τακτικής Συνόδου των Συμβαλλόμενων Μερών (Αθήνα 1987), δημιουργήθηκαν τα πιλοτικά προγράμματα (Coastal Areas Management Programmes, CAMPs) μέσω του Προγράμματος Δράσεων Προτεραιότητας (Priority Action Programme, PAP), με σκοπό την ανάπτυξη ολοκληρωμένων στρατηγικών σχεδίων και διαδικασιών για την προστασία, αλλά και αειφόρο ανάπτυξη του περιβάλλοντος στις παράκτιες περιοχές. Ήταν μια προσπάθεια ανάδειξης μιας Ολοκληρωμένης Διαχείρισης Παράκτιων Ζωνών⁴.

Στο σημείο αυτό, να τονιστεί ότι τα προγράμματα αυτά έδρασαν σε συγκεκριμένες περιοχές της Μεσογείου, αφού είχε πρώτα υπάρξει συνεννόηση της Γραμματείας και του Συμβαλλόμενου Κράτους όπου θα πραγματοποιούνταν το πρόγραμμα. Όπως προαναφέρθηκε, σκοπός των πιλοτικών αυτών προγραμμάτων ήταν να υπάρξει μια συμμετοχική βάση, προκειμένου με ορθόνομο τρόπο όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς να μπορέσουν να συμμετάσχουν και

³ Συνέντευξη που έδωσε στο συγγραφέα στα Γραφεία του MAP στις 2 Απριλίου 2008

⁴ Ραυτόπουλος Ε. Plus Ultra, σελ 40-51, 83-92, βλ επίσης <http://www.unepmap.org/index.php?module=content2&catid=001003003> (04-04-08)

να βοηθήσουν στην σχεδίαση στρατηγικών που θα προστάτευαν το θαλάσσιο και παράκτιο περιβάλλον, όπως επίσης και στην ορθολογική χρήση των φυσικών πόρων⁵.

Η πορεία αυτών των προγραμμάτων ήταν πολύ επιτυχημένη, το αίτημα για δημιουργία ενός τέτοιου προγράμματος, όλο και αυξανόταν. Παράλληλα με τα πιλοτικά προγράμματα του MAP, συνέπεσε να δημιουργηθεί και η Ατζέντα 21 (βλ Μέρος II, Κεφάλαιο 1), όπου έκανε λόγο για την ανάγκη υιοθέτησης και εφαρμογής μιας ΟΔΠΖ (κεφ17). Επίσης το 1997 η Επιτροπή για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (CSD), έκανε και αυτή συστάσεις για μια ολοκληρωμένη διαχείριση των παράκτιων περιοχών. Είχε δηλαδή ωριμάσει πλέον η κατάσταση για να προχωρήσει η διαδικασία ελέγχου και προστασίας των ακτογραμμών σε μορφή πιο επίσημη, δηλαδή σε Πρωτόκολλο.

Έτσι το 2001, στη Δωδέκατη Τακτική Σύνοδο των Συμβαλλόμενων Μερών, τέθηκε το ζήτημα της δημιουργίας ενός νομικού οργάνου για την προστασία των παράκτιων περιοχών. Για τον λόγο αυτό ζητήθηκε να γίνει μια μελέτη σκοπιμότητας. Τα αποτελέσματα της μελέτης παρουσιάστηκαν στην επόμενη Τακτική Σύνοδο το 2003. Με βάση και τα αποτελέσματα της μελέτης, υπήρχαν 3 επιλογές για τα Μέρη⁶ : «να έχουν ένα «advanced» πρωτόκολλο ή ένα «intermediate» πρωτόκολλο ή απλά να συνεχίσουν τα προγράμματα να παρέχουν απλά κατευθυντήριες γραμμές (guidelines). Τελικά αποφασίστηκε να συνεχίσουν ως έχει τις διαδικασίες και ύστερα θα αποφάσιζαν».

Το 2005 όμως, δημιουργείται μια ομάδα εμπειρογνομόνων (expert group), όπου και επεξεργάζεται ένα προσχέδιο κειμένου. Στις εργασίες της ομάδας, συμμετείχαν αντιπρόσωποι από τα Μέρη όπως επίσης και ΜΚΟ⁷, αντιπρόσωπος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και βεβαίως νομικοί σύμβουλοι του MAP. Εκείνο που αξίζει να σημειωθεί και να τονισθεί, είναι οι προβληματισμοί που υπήρξαν γύρω από τη δημιουργία ενός τέτοιου

⁵ Για περισσότερες τεχνικές λεπτομέρειες βλ Ραυτόπουλος Ε. Plus Ultra, σελ 46-47

⁶ Tatjana Hema, MEDY Programme Officer

⁷ <http://www.pap-thecoastcentre.org/> βλ πρακτικά από τις εργασίες της ομάδας (04-04-08)

πρωτοκόλλου. Τι θα έπρεπε να συμπεριλαμβάνει, τι να προσέχει, που να δίνει έμφαση.

Οι προβληματισμοί των αντιπροσώπων, ήταν κυρίως να μην δημιουργηθεί ένα πρωτόκολλο που να είναι ούτε πολύ γενικό ούτε πολύ λεπτομερές. Έπρεπε να δοθεί πολύ προσοχή στον ορισμό της παράκτιας ζώνης, μιας και πολλές χώρες είχαν ήδη εκ του νόμου τους έναν ορισμό και μια συγκεκριμένη νομική προσέγγιση, χωροταξική ή περιβαλλοντική. Επίσης θα έπρεπε να υπάρχει μια συνοχή του κειμένου με την Σύμβαση της Βαρκελώνης καθώς επίσης και μια προστιθέμενη αξία. Ακόμα το Πρωτόκολλο δεν θα έπρεπε να επικαλύπτει αρμοδιότητες άλλων οργάνων, αλλά να δώσει λύση στο πρόβλημα του συντονισμού των εμπλεκόμενων φορέων και της συμμετοχής του κοινού⁸.

Έτσι λοιπόν, ύστερα από τις εργασίες της ομάδος εμπειρογνομόνων, ακολούθησαν οι διαπραγματεύσεις των κρατών όπου και καταλήξανε τον Ιανουάριο του 2008 στην υπογραφή του τελικού κειμένου του Πρωτοκόλλου.

Καινοτόμα στοιχεία που εισάγονται στην αντίληψη της προστασίας των παράκτιων περιοχών

Στην τελετή υπογραφής, η οποία και προεδρεύτηκε από την Ισπανίδα Υπουργό Περιβάλλοντος Cristina Narbona, ανταποκρίθηκαν διάφοροι πρεσβευτές των μεσογειακών χωρών. Όπως χαρακτηριστικά δήλωσε και ο Paul Mifsud, Συντονιστής του Μεσογειακού Προγράμματος Δράσης του UNEP. "Αυτό είναι ένα πρωτοποριακό πρωτόκολλο και αποτελεί μια προστιθέμενη αξία για τη Συνθήκη της Βαρκελώνης και το μεσογειακό πρόγραμμα δράσης. Είναι η πρώτη φορά που η ολοκληρωμένη διαχείριση παράκτιας ζώνης εξετάζεται πλήρως από ένα δεσμευτικό νομικά διεθνές όργανο. Είμαστε βέβαιοι ότι με μια τέτοια ισχυρή υποστήριξη από τα

⁸ ibid

συμβαλλόμενα μέρη το πρωτόκολλο σχετικά με τη διαχείριση παράκτιας ζώνης θα τεθεί σε ισχύ σύντομα ",

Όπως υποδεικνύεται στο κείμενο του πρωτοκόλλου: «... τα συμβαλλόμενα μέρη θα θεσπίσουν κοινό πλαίσιο για την ολοκληρωμένη διαχείριση της μεσογειακής παράκτιας ζώνης και θα λάβουν τα απαραίτητα μέτρα για να ενισχύσουν την περιφερειακή συνεργασία για αυτόν το λόγο... ολοκληρωμένη διαχείριση παράκτιας ζώνης σημαίνει μια δυναμική διαδικασία για τη βιώσιμη διαχείριση και τη χρήση των παράκτιων ζωνών, που λαμβάνουν υπόψη συγχρόνως το εύθραυστο των παράκτιων οικοσυστημάτων και τα τοπία, τη ποικιλομορφία των δραστηριοτήτων και των χρήσεων, καθώς και των αλληλεπιδράσεών τους⁹ ».

Οι κύριοι στόχοι του πρωτοκόλλου είναι η προστασία των παράκτιων περιοχών να γίνεται παράλληλα και σε εναρμόνιση με την οικονομικοκοινωνική ανάπτυξη, τη γενικότερη προστασία του περιβάλλοντος, την ορθολογική χρήση των φυσικών πόρων, την διατήρηση της ακεραιότητας του οικοσυστήματος, την μείωση της ρύπανσης και τέλος την συνοχή των εργασιών όλων των εμπλεκόμενων μερών που σχετίζονται ή επηρεάζουν τις παράκτιες ζώνες¹⁰.

Όπως κάθε πρωτόκολλο έτσι και αυτό έχει Γενικές Αρχές που το διέπουν, μερικές από τις οποίες είναι οι εξής :

1. Λαμβάνεται υπόψη ο φυσικός πλούτος και η δυναμική του περιβάλλοντος
2. Λαμβάνεται υπόψη η γεωγραφική δυναμική του χώρου
3. Η προσέγγιση θα εφαρμοστεί για να διασφαλίσει τη βιώσιμη ανάπτυξη
4. Διασφάλιση συμμετοχής δημοσίων φορέων
5. Συντονισμός εμπλεκόμενων φορέων είναι απαραίτητος

⁹ PROTOCOL ON INTEGRATED COASTAL ZONE MANAGEMENT IN THE MEDITERRANEAN. βλ http://195.97.36.231/dbases/webdocs/BCP/ProtocollCZM08_eng.pdf

¹⁰ ibid

6. Η αστική κατάκλιση θα περιοριστεί και θα υπάρξει ισορροπημένη κατανομή χρήσης
7. Σε περίπτωση περιβαλλοντικής ζημιάς, θα υπάρξει αποκατάσταση της ζημιάς¹¹

Οι παραπάνω Γενικές Αρχές δηλώνουν και το περιβαλλοντικό χαρακτήρα του νομικού κειμένου αλλά και γενικότερα του Πρωτοκόλλου. Είναι αρκετά σημαντικό να διασφαλιστεί η ακεραιότητα αλλά και η σημασία των φυσικών πόρων που μέχρι σήμερα γίνεται χωρίς μέτρο και σύνεση. Πλέον διασφαλίζεται η προστασία των παράκτιων ζωνών και δημιουργείται ένα σύγχρονο και αυστηρό μέτρο για τη διαχείριση των παραλιών. Ειδικά χώρες σαν την Ελλάδα, την Ισπανία, Ιταλία, Κύπρο και Μάλτα όπου ο τουρισμός είναι από τα κύρια μέσα χρηματοδότησης του ΑΕΠ τους, είναι απαραίτητη όχι μόνο η χαρτογράφηση αλλά και η σωστή διαχείριση κι όχι ανεξέλεγκτη χρήση τους.

Ένα ακόμα σημαντικό, αν όχι το σημαντικότερο σημείο του πρωτοκόλλου είναι ότι οι χώρες που έχουν υπογράψει και επικυρώσει το πρωτόκολλο, πρέπει να συντονίσουν τα θεσμικά τους όργανα για την προστασία των παράκτιων ζωνών και όλα μαζί τα συντονιστικά όργανα να έχουν μια από κοινού δράση - συντονισμό¹², προκειμένου να ενδυναμώσουν την συνεργασία τους. Εξάλλου, αυτός ήταν και ένας από τους προβληματισμούς που υπήρχαν κατά την περίοδο προετοιμασίας του Πρωτοκόλλου. Να μπορέσει να συντονίζει τους εμπλεκόμενους φορείς και να εξασφαλίσει τη συμμετοχή στη πληροφόρηση και στη διαδικασία λήψης αποφάσεων σε όλους τους παίκτες.

Το περιβάλλον δεν χωρίζεται σε χώρες, δεν κατανοεί τις πολιτικές χαρτογραφήσεις. Η ρύπανση συνεχίζει σε όλο το οικοσύστημα. Δεν είναι λοιπόν δουλειά μόνο του ενός να λύσει το πρόβλημα ακόμα και εάν είναι μόνο ένας αυτός που το έχει προκαλέσει. Η περιβαλλοντική ρύπανση μας αφορά όλους.

¹¹ Ωστόσο δεν έχει προβλεφθεί η διαδικασία αποκατάστασης, ούτε έχει διευκρινιστεί ένα ποσό αντίστοιχο της ζημιάς. Μόνο οι ΗΠΑ έχουν αναπτύξει ένα τέτοιο σύστημα όπου διευκρινίζεται επακριβώς η αναλογία ζημιά - κόστος.

¹² Άρθρο 7 (Συντονισμός) του Πρωτοκόλλου

Κοινή δράση δεν σημαίνει βέβαια και ίδια στρατηγική ή μεθοδολογική προσέγγιση. Κάθε χώρα πρέπει να αναπτύξει μια δική της στρατηγική, η οποία όμως θα πρέπει να βασίζεται πάνω στις Γενικές Αρχές και κατευθύνσεις του πρωτοκόλλου. Έτσι σε κάθε χώρα θα πρέπει να γίνει μια οριοθέτηση παράκτιας ζώνης όπου θα απαγορεύεται η εκμετάλλευση της παράκτιας γης εκτός αν πρόκειται για κρατικά σχέδια εκμετάλλευσης με σκοπό το δημόσιο συμφέρον.

Επιπρόσθετα, κάποια στοιχεία που λαμβάνει υπόψη του το πρωτόκολλο είναι οι διαδικασίες της Αλιείας, του Τουρισμού, της Γεωργίας και της Βιομηχανίας. Ειδικότερα θα πρέπει οι χώρες να εγγυηθούν ότι θα λαμβάνονται υπόψη όλες οι περιβαλλοντικές ανησυχίες και τα περιβαλλοντικά μέτρα που χρειάζονται προκειμένου να μην υπάρξει ρύπανση ή ζημιά στο περιβάλλον ως συνέπεια των παραπάνω δραστηριοτήτων. Μάλιστα θα πρέπει να χαρακτηρισθούν και να ληφθούν υπόψη οι προστατευόμενες περιοχές στις οποίες καμία από τις παραπάνω δραστηριότητες δεν θα πρέπει να λαμβάνουν χώρα¹³, αντίθετα θα πρέπει να προστατεύονται και μέσω της υιοθέτησης μέτρων και την κοινής ανάληψης προγραμμάτων προστασίας.

Καινοτόμο στοιχείο αποτελεί επίσης η ευαισθητοποίηση και η εκπαίδευση του κοινού πάνω σε αυτά τα περιβαλλοντικά ζητήματα, ειδικά για την προστασία των παράκτιων περιοχών. Ο κύριος φταίχτης των κλιματικών αλλαγών και της περιβαλλοντικής ρύπανσης δεν είναι άλλος από τον άνθρωπο. Εκείνος ευθύνεται για την χερσαία ρύπανση, για το dumping, για την ρύπανση των παραλίων ως συνέπεια του τουρισμού που κάνει. Συνεπώς είναι εκείνος που θα πρέπει να εκπαιδευτεί, ώστε να σέβεται και να προστατεύει το περιβάλλον. Μέσα λοιπόν από χρηματοδοτούμενα προγράμματα¹⁴ θα γίνει μια προσπάθεια να ενημερωθεί όχι μόνο το κοινό, αλλά να γίνει και αυτό που ονομάζεται «trainers training» δηλαδή να εκπαιδευτούν και άτομα που ασχολούνται επαγγελματικά με τον τουρισμό και

¹³ Άρθρ 9 & 10 πρωτοκόλλου

¹⁴ Η χρηματοδότηση θα γίνεται από τα κράτη μέλη και την Ε.Ε., Άρθρο 25 πρωτοκόλλου / βλ επίσης ιστοσελίδα Ε.Ε. για τα χρηματοδοτούμενα περιβαλλοντικά προγράμματα http://ec.europa.eu/environment/funding/intro_en.htm

γενικότερα με τις παράκτιες δραστηριότητες, έτσι ώστε να είναι σε θέση και εκείνοι με τη σειρά τους να πληροφορηθούν επαρκώς το κοινό.

Τόσο τα προαναφερθέντα προγράμματα ενημέρωσης και εκπαίδευσης του κοινού όσο και των επαγγελματιών, μα και η εγκαθίδρυση κέντρων ερευνών και μηχανισμών παρακολούθησης και προστασίας των παράκτιων περιοχών αποτελούν μια σειρά καινοτόμων μέτρων που υιοθετούνται από το πρωτόκολλο, με κοινή δράση όλων των κρατών μελών που συμμετέχουν, μέσω της υπογραφής τους, στην Συνθήκη της Βαρκελώνης. Ειδικότερα, το 7^ο πρωτόκολλο αποτελεί το εναρκτήριο σάλπισμα ενός αγώνα προστασίας και καταπολέμησης μιας ζημιάς που έχουμε οι ίδιοι προκαλέσει στο ίδιο μας το σπίτι, το περιβάλλον. Εμπεριέχει όλες τις απαραίτητες νομικές αλλά και τεχνικές πρωτοβουλίες προκειμένου τα κράτη μέλη να δράσουν από κοινού και να μπορέσουν επιτέλους να καταφέρουν μια ισορροπημένη εκμετάλλευση του περιβάλλοντος και συγκεκριμένα στις παράκτιες περιοχές. Θα μπορούσε μάλιστα να χαρακτηριστεί σαν μηχανισμός καθαριότητας του περιβάλλοντος.

Αυτό που έχει σημασία, είναι ότι το πρωτόκολλο αποτελεί το πρώτο θεσμικό νομικό πλαίσιο σε περιφερειακό επίπεδο που να μιλάει για ολοκληρωμένη διαχείριση παράκτιων περιοχών. Όπως τόνισε και η κα Ηεμα, το πρωτόκολλο αυτό εμπεριέχει την 30χρονη εμπειρία του MAP, τα αποτελέσματα προγραμμάτων που κατά καιρούς έχουν πραγματοποιηθεί πάνω στο θέμα, όπως επίσης και τα αντίστοιχα guidelines. Όντως είναι ένα πολύ καλά διαμορφωμένο νομικό εργαλείο το οποίο δεσμεύει τα κράτη, ορίζει νομικό πλαίσιο και περιμένει αποτελέσματα από τα κράτη. Αποτελεί έναν μηχανισμό, που θα βοηθήσει αφενός εκείνα τα κράτη μέλη που έχουν ήδη αυστηρό νομοθετικό πλαίσιο (π.χ. Γαλλία, Ιταλία) για την προστασία παράκτιων περιοχών, να συγκρίνουν και να δουν αν οι νόμοι τους χρειάζονται κάποια συμπλήρωση και αφετέρου εκείνα που δεν έχουν νομοθετικό πλαίσιο (π.χ. Ελλάς) να κάνουν μια αρχή.

Εντούτοις, υπάρχουν κάποια κενά που θα μπορούσαν είτε να τονιστούν περισσότερο, είτε να αναφερθούν και να δοθεί περισσότερη προσοχή. Από

την πλευρά των ΜΚΟ, η κα Ρωνιώτη¹⁵, σε συνέντευξη που έδωσε στο συγγραφέα στα Γραφεία του ΜΙΟ, δήλωσε χαρακτηριστικά « ...θα έπρεπε να συμπεριληφθούν στρατηγικές για τους φυσικούς πόρους και τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας».

Όντως, το πρωτόκολλο ενώ κάνει λόγο για τους φυσικούς πόρους, ωστόσο δεν αναφέρεται επαρκώς στο θέμα της ενέργειας, στην μείωση της κατανάλωσης της ενέργειας και στις ανανεώσιμες μορφές ενέργειας. Δεν είναι τυχαίο ότι οι ευρωπαϊκές χώρες όλο και περισσότερο προσανατολίζονται σε άλλους μορφές ενέργειας, όπως το φυσικό αέριο, τα φωτοβολταϊκά και για αυτό το λόγο δίνονται εκατομμύρια ευρώ χρηματοδοτήσεων για την προώθηση αυτών των μορφών ενέργειας.

Ίσως λοιπόν τον ερχόμενο Ιούνιο, όπου θα λάβουν χώρα διαβουλεύσεις των χωρών στο πλαίσιο του ΜΑΡ, για το νέο πρωτόκολλο, να ήταν χρήσιμο να συμπεριέλαβαν αντίστοιχα μέτρα για την μείωση της κατανάλωσης της ενέργειας και τη διάδοση εναλλακτικών μορφών ενέργειας.

¹⁵ Αναστασία Ρωνιώτη, Senior Programme Officer του Mediterranean Information Office

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Διαπιστώσεις σχετικά με το μέλλον της εφαρμογής μιας Ολοκληρωμένης Διαχείρισης στις παράκτιες περιοχές της Ευρωπαϊκής Μεσογείου

Στα χρόνια που έρχονται, όλο και περισσότεροι όροι και έννοιες έρχονται και προστίθενται στο λεξιλόγιό μας, έννοιες όπως «ολοκληρωμένη διαχείριση», «περιβαλλοντικός πρόσφυγας». Νέοι όροι, νέα δεδομένα, συνεπώς έχουμε εξέλξη άρα μιλάμε για κοινωνική πρόοδο. Δυστυχώς όμως τόσο οι εξελίξεις όσο και η πρόοδος, δεν είναι πάντα προς ένα θετικό αποτέλεσμα.

Ακριβώς επειδή δεν κινούμαστε πάντα προς μια θετική εξέλιξη, παρά αφηνόμαστε να λειτουργούμε ελεύθερα χωρίς κανόνες και όρια, ύστερα αναγκαζόμαστε, εμείς οι ίδιοι, να σκεφτούμε τρόπους που να μας διαφυλάξουν από τους ίδιους μας τους εαυτούς. Ένας τέτοιος τρόπος είναι και η Ολοκληρωμένη Διαχείριση των Παράκτιων Περιοχών. Το πώς αυτή εννοείται, αλλά και το πώς εφαρμόζεται είναι θέμα διαπραγματεύσεων. Αυτό όμως που έχει σημασία, είναι ότι φέρνει νέα δεδομένα στον τρόπο που εμείς χρησιμοποιούμε και εκμεταλλευόμαστε το παράκτιο περιβάλλον. Βάζει κανόνες και θέτει όρια, προβλέπει κυρώσεις και πρόστιμα, ενώ κινητοποιεί όλους τους εμπλεκόμενους φορείς να συμμετέχουν στην προστασία του περιβάλλοντος σαν ένα συντονισμένο όργανο.

Ποιες όμως είναι εκείνες οι δραστηριότητες που αναγκάζουν τελικά να μπει ένα φράγμα, ένας χάρτης χρήσεως στο πώς θα χρησιμοποιούμε τις παράκτιες περιοχές ; Η απάντηση στο ερώτημα αυτό δεν είναι απλή, σχεδόν όλες μας οι παράκτιες δραστηριότητες είναι περιβαλλοντικά ρυπογόνες.

Ο τουρισμός, ειδικά στην μεσογειακή Ευρώπη, είναι από τους πιο ανεπτυγμένους, με χιλιάδες τουριστικά θέρετρα, τουριστικές δραστηριότητες και ψυχαγωγικά προγράμματα, χερσαία και θαλάσσια. Ξενοδοχειακές μονάδες χτισμένες κατά μήκος των παραλιών, με μεγάλο αριθμό ανέσεων και ρολυτελών υπηρεσιών, που προσφέρουν μοναδικές στιγμές ψυχαγωγίας

στον τουρίστα. Συνέπεια όμως από αυτήν την πληθώρα ξενοδοχειακών μονάδων, κρουαζιέρων και του μεγάλου αριθμού τουριστών, είναι να υποβαθμίζεται το περιβάλλον.

Εν συνεχεία, μια άλλη κοινωνική δραστηριότητα η οποία επιδρά αρνητικά στο περιβάλλον είναι η αλιεία. Μπορεί να είναι μια δραστηριότητα που ο άνθρωπος την έκανε από την αρχαιότητα για να εξασφαλίσει την τροφή του, ωστόσο σήμερα γίνεται με ρυπογόνο τρόπο και σε μεγάλο αριθμό. Οι μέθοδοι που χρησιμοποιούνται για να γίνει η συλλογή των ψαριών, προκαλεί σημαντικές αρνητικές συνέπειες στο θαλάσσιο περιβάλλον, αφού ανακατεύει το βυθό, σκοτώνει γόνους κ.α. Επίσης, ο αριθμός των ψαριών που συλλέγονται για να προσφερθούν για κατανάλωση, είναι πολύ μεγάλος, με αποτέλεσμα να μένουν όλο και λιγότερα ψάρια στη θάλασσα.

Συνεχίζοντας, η βιομηχανική δραστηριότητα αποτελεί την πιο ρυπογόνα αναφορικά με το περιβάλλον. Οι βιομηχανίες που δρουν στις παράκτιες περιοχές, καταστρέφουν όλο και περισσότερο το παράκτιο περιβάλλον, τόσο επειδή καταλαμβάνουν σημαντικό χώρο, χρησιμοποιούν μεγάλο αριθμό φυσικών πόρων, μα όσο και επειδή τα λύματά τους πηγαίνουν απευθείας στη θάλασσα, ποτάμια, λίμνες με καταστροφικές συνέπειες.

Στις παραπάνω δραστηριότητες έρχεται να προστεθεί και ο παράγοντας των κλιματικών αλλαγών, που αλλοιώνει και διαβρώνει τις παράκτιες περιοχές. Κατόπιν όλων των παραπάνω, είναι υποχρεωτικό, προς το συμφέρον του περιβάλλοντος να οδηγηθούμε σε μια πολιτική προστασίας και διαχείρισης των παράκτιων περιοχών. Στην ευρωπαϊκή μεσόγειο, μόλις πρόσφατα αποκτήσαμε ένα τέτοιο διακρατικό θεσμικό πλαίσιο, που να προβλέπει και να κατευθύνει τα κράτη προς ένα τέτοιο σχέδιο, το λεγόμενο 7^ο Πρωτόκολλο της Βαρκελώνης. Σε σύγκριση του με άλλα καθεστώτα, παρατηρούμε ότι καλύπτει σε μεγάλο βαθμό όλους εκείνους τους παράγοντες που έχουν να κάνουν με την προστασία των παράκτιων ζωνών, ενώ ενθαρρύνει τον συντονισμό των φορέων για μια από κοινού δράση.

Το θεσμικό αυτό εργαλείο έρχονται να βοηθήσουν τα οικονομικά προγράμματα που χρηματοδοτούν ενέργειες που προβλέπουν αφενός την προστασία του παράκτιου περιβάλλοντος, αφετέρου τον συντονισμό των παιχτών που θα βοηθήσουν στην υλοποίηση του θεσμικού καθεστώτος. Ωστόσο, υπάρχουν αρκετά κενά μιας και τα κράτη δεν είναι λίγα, έχουν ήδη περιβαλλοντικούς νόμους και πράσινη φορολογία, μάλιστα κάποια δεν έχουν καν νομοθετικό πλαίσιο. Εντούτοις, μέσα από την συνεχή συνεργασία, των κρατών και των τοπικών αυτοδιοικήσεων, τον εκσυγχρονισμό των εθνικών νόμων, την ενθάρρυνση για συμμετοχή του κοινού, την πληροφόρηση, την χρηματοδότηση πιλοτικών προγραμμάτων και πάνω από όλα την ευαισθητοποίηση του κοινού προς μια περιβαλλοντική συμπεριφορά, ενδεχομένως τα κενά να καλυφθούν με αποτέλεσμα την αειφόρο ανάπτυξη των κοινωνιών.

Με βάση τα παραπάνω καταλήγουμε ότι παρά τις πολυάριθμες δραστηριότητες που πραγματοποιούνται, εντούτοις, η υποβάθμιση των παράκτιων περιοχών και η ρύπανση των παράκτιων υδάτων συνεχίζεται. Αυτή η τάση θα απειλήσει σύντομα τη δημόσια υγεία μέσω της κακής διαχείρισης των φυσικών πόρων. Έχει επιπτώσεις στην ποιότητα της ζωής για εκατομμύρια ανθρώπους, εξαρτώμενους από τους παράκτιους και θαλάσσιους πόρους. Μπορεί επίσης να αυξήσει την ευπάθεια στους περιβαλλοντικούς κινδύνους και τις φυσικές καταστροφές. Το μελλοντικό όραμα και οι προκλήσεις στη βελτίωση της διαχείρισης των παράκτιων πόρων εξαρτάται από την επιτυχία "της ολοκλήρωσης." Αυτό περιλαμβάνει τη δημιουργία των συμπράξεων και την παραγωγή των κρίσιμων συνδέσμων μεταξύ των συμμετόχων για να μειωθούν τα διοικητικά εμπόδια και να δοθεί έμφαση στα παγκόσμια, περιφερειακά και τοπικά ζητήματα που έχουν επιπτώσεις στο θαλάσσιο και παράκτιο περιβάλλον.

Όπως πολύ σωστά τονίζεται σχεδόν σε όλα τα Συμβατικά καθεστώτα και νομικά πλαίσια, πρέπει να ενδυναμωθεί ο συντονισμός και η συνεργασία μεταξύ όλων των εμπλεκόμενων μερών που έχουν να κάνουν με την προστασία των παράκτιων περιοχών. Παρόλο που ορισμένες χώρες μπορεί νομοθετικά να έχουν ένα πιο αυστηρό πλαίσιο, ωστόσο, καμία δεν είναι εκείνη

που μπορεί να εγγυηθεί μια ολοκληρωμένη διαχείριση με τον συντονισμό και την συνεργασία όλων των εσωτερικών φορέων, αντίθετως. Εκείνο λοιπόν που θα πρέπει να προωθηθεί είναι μια από κοινού στρατηγική διαχείρισης, από κοινού ευαισθητοποίηση των πολιτών, να επανασχεδιαστούν περιβαλλοντικές πολιτικές που να εμπλέκουν όλους τους φορείς και να τους αναθέτει συγκεκριμένες ευθύνες και αρμοδιότητες.

Επιπλέον, να προσδιοριστούν και να βελτιωθούν τα σχετικά με την ΟΔΠΖ στοιχεία στο νομικό πλαίσιο. Αναφορικά με τις χώρες που ήδη έχουν ένα τέτοιο πλαίσιο, μπορούν πλέον να συγκρίνουν τη νομοθεσία τους με το πρωτόκολλο και να παρατηρήσουν εάν και πού πρέπει να κάνουν διάφορες τροποποιήσεις στον υπάρχοντα νόμο τους, έτσι ώστε να συμπεριλάβουν νέες τρόπους προστασίας και να εκσυγχρονίσουν τελικώς το νομοθετικό πλαίσιο. Από την άλλη μεριά, χώρες που δεν έχουν καθόλου ένα νομικό καθεστώς που να προβαίνει στην προστασία των παράκτιων περιοχών και να προβλέπουν την συμμετοχή των φορέων, αυτή είναι μια καλή ευκαιρία να το κάνουν.

Μέσα από το πρωτόκολλο της Βαρκελώνης, δίνονται σαφείς οδηγίες και μηχανισμοί στα μεσογειακά κράτη έτσι ώστε να ενεργήσουν με τρόπο οργανωτικό και μεθοδικό. Πλέον, θα πρέπει οι χώρες αυτές να σχεδιάσουν μια πολιτική που να προστατεύει το περιβάλλον, χωρίς αναγκαστικά να ζημιώνει την οικονομική ζωή της κοινωνίας.

Επιπρόσθετα, ένα ακόμα μέτρο που θα πρέπει να γίνει, είναι να ενδυναμωθεί θεσμικά και να προωθηθεί το «capacity building» καθώς και η διαχείριση πληροφοριών. Παρότι σε ορισμένες χώρες ο αρμόδιος φορέας για να προωθήσει την καλύτερη χρήση της γης και των παράκτιων περιοχών είναι το Υπουργείο Περιβάλλοντος, εντούτοις, δεν υπάρχουν πάντα επαρκείς πληροφορίες για να γίνει σωστή εφαρμογή τη πολιτικής. Είναι τότε χρήσιμο, να υπάρξει μια σωστή διακίνηση και διαχείριση των πληροφοριών που εισέρχονται στους φορείς. Κάθε είδους πληροφορία που σχετίζεται με το περιβάλλον είναι πολύ χρήσιμη και πρέπει να ενημερώνεται ο κεντρικός φορέας διαχείρισης, έτσι ώστε να υπάρχει καλύτερος συντονισμός και δράση.

Έπειτα, είναι απαραίτητο να υπάρξει υποστήριξη και προώθηση της περιβαλλοντικής συνείδησης, της συμμετοχής και της συνεργασίας προς τους πολίτες, συνεργασία που δυστυχώς σε πολλές Ευρωπαϊκές χώρες είναι σχεδόν ελάχιστη. Αυτό βέβαια, δεν είναι περίεργο, διότι λόγω της μη σωστής ενημέρωσης και πληροφόρησης, ο πολίτης δεν γνωρίζει και έτσι δεν δρα περιβαλλοντικά, δεν αντιδρά στην υποβάθμιση που υφίσταται το περιβάλλον. Με τη σωστή διαχείριση της πληροφόρησης μπορεί και ο πολίτης και γενικά η τοπική κοινωνία να είναι σε θέση να γνωρίζει καλύτερα, να συμμετέχει στην διαχείριση, όπως επίσης και στην σχεδίαση ενός ολοκληρωμένου συστήματος. Τα προβλήματα είναι τοπικά, άρα γνωρίζει καλύτερα η τοπική κοινωνία πώς να ξεπεραστεί ένα εμπόδιο. Επίσης και η συμμετοχή του ιδιωτικού κεφαλαίου είναι σημαντική, αφού μπορεί να φέρει σε πρώτη φάση κεφάλαιο, απαραίτητο για την υλοποίηση προγραμμάτων, αλλά και γνώση-τεχνολογία.

Υστερα, δεν πρέπει να ξεχνάμε τις προστατευόμενες περιοχές. Θα πρέπει να υπάρξει ειδική ρύθμιση για αυτές τις περιοχές μιας και αποτελούν κομμάτι της πολιτιστικής κληρονομιάς του οικοσυστήματος. Είναι σωστό να υπάρξει θεσμική προστασία, που να προβλέπει και αστυνομική προστασία. Παράλληλα, είναι προς το συμφέρον όλων, να ενημερωθούν οι πολίτες των γύρω περιοχών για ποιο λόγο προστατεύεται μια περιοχή και πώς οι ίδιοι θα μπορέσουν να συνδράμουν σε αυτό. Βέβαια, το γεγονός ότι υπάρχει μια προστατευόμενη περιοχή δεν σημαίνει και την απομάκρυνση όλων των οικονομικών δραστηριοτήτων από την περιοχή. Αντίθετα, μπορούν να υπάρξουν επιχειρήσεις που να είναι συναφείς με το περιβάλλον και την προστατευόμενη περιοχή. Προστασία του περιβάλλοντος δεν σημαίνει απαραίτητα οικονομική καταστροφή, οικονομία και περιβάλλον μπορούν να συνυπάρξουν.

Ακόμα, ένα σημαντικό στοιχείο για να υλοποιηθεί μια πολιτική είναι και η χρηματοδότησή της. Η οικονομική ενίσχυση δραστηριοτήτων για μια ΟΔΠΖ είναι μια βασική προϋπόθεση για να μπορέσει να τεθεί σε εφαρμογή μια πολιτική προστασίας και να μπορεί να έχει θετικά αποτελέσματα. Τα κράτη πρέπει να ενισχύσουν οικονομικά αυτές τις προσπάθειες για μια

ολοκληρωμένη διαχείριση των παράκτιων περιοχών και να επενδύσουν στα μέτρα προστασίας. Βέβαια, δεν μπορούν όλες οι χώρες να χρηματοδοτήσουν επαρκώς τέτοια προγράμματα διαχείρισης και να υλοποιήσουν πολιτικές προστασίας. Όμως, με βάση τα σημερινά αποτελέσματα από αρκετές περιβαλλοντικές μελέτες, αποδεικνύουν ότι επειδή ακριβώς στο παρελθόν δεν υπήρξε ποτέ μια σωστή πολιτική διαχείρισης, το περιβάλλον ρυπαίνεται με γρήγορους ρυθμούς.

Αν λοιπόν, αποφασίσουν να εθελουφλούν για άλλη μια φορά, το πρόβλημα δεν θα φύγει, αλλά θα επεκταθεί, ίσως με μη- αναστρέψιμα αποτελέσματα. Τότε θα είναι πολύ αργά για οποιαδήποτε δράση και το κόστος θα είναι αρκετά μεγαλύτερο από ότι σήμερα. Συνεπώς αν μιλάμε από οικονομική πλευρά, ποτέ δεν είναι σύμφορο να χρηματοδοτηθεί το περιβάλλον, αφού τα κράτη όλο και αυξάνουν το δημόσιο έλλειμμά τους. Όμως αυτή η σκέψη είναι λανθασμένη. Το περιβάλλον είναι εκείνο που μας συντηρεί και μας παράγει τα απαραίτητα στοιχεία επιβίωσης στον πλανήτη, άρα είναι εκείνο που πρέπει να προστατευτεί πρώτα και όχι οι ανθρώπινες δημιουργίες.

Τέλος, είναι σκόπιμο να βοηθηθούν οι χώρες στην προετοιμασία τους για πιλοτικά προγράμματα. Τα προγράμματα αυτά λειτουργούν ως εξομοιωτές της πραγματικότητας και μελετούν μια συγκεκριμένη περιοχή με σκοπό να καταλήξουν σε μια δοκιμασμένη μεθοδολογία για το πώς θα πρέπει να προστατεύουμε και να διαχειριζόμαστε παράκτιες περιοχές. Τα πιλοτικά προγράμματα, έχουν ως δραστηριότητες την εκπαίδευση του κοινού και γενικά όλων των εμπλεκόμενων φορέων, την μεταφορά γνώσης και τεχνολογίας, την συνεργασία ερευνητών και τοπικών αυτοδιοικήσεων. Αποτέλεσμα όλων αυτών των δραστηριοτήτων η δημιουργία μιας ολοκληρωμένης στρατηγικής για την ανάπτυξη της τοπικής κοινωνίας.

Όλα τα παραπάνω δηλώνουν τι πρέπει να γίνει από πλευράς τοπικής αυτοδιοίκησης, πολιτείας και γενικότερα κρατών προκειμένου να μπορέσει η κοινωνική μηχανή να δράσει περιβαλλοντικά. Εντούτοις, σήμερα αυτό μοιάζει να είναι μια ουτοπία παρά με πραγματικότητα. Με βάση τα παραπάνω

δεδομένα που παρουσιάστηκαν για την υφιστάμενη κατάσταση που επικρατεί στην μεσόγειο, τους ρυθμούς ρύπανσης και κατάχρησης των φυσικών πόρων, συγκρινόμενα τα στοιχεία αυτά με το ρυθμό δράσης περιβαλλοντικών μέτρων που παίρνουν τα κράτη, μπορούμε εύλογα να καταλήξουμε στο συμπέρασμα ότι ένα σωστό περιβαλλοντικό σύστημα είναι αρκετά δύσκολο να πραγματοποιηθεί.

Παραδειγματικά αναφέρεται ότι ακόμα και το 7ο Πρωτόκολλο της Σύμβασης της Βαρκελώνης, δεν έχει δεσμευτικό χαρακτήρα για όσες χώρες δεν το υπογράψουν. Ωστόσο ακόμα και αυτές οι χώρες που το υπογράφουν και δεν συμμορφωθούν δεν έχουν παρά κάποιο χρηματικό κόστος. Καταλήγουμε συνεπώς στο συμπέρασμα ότι οι τα ίδια κράτη που λειτουργούν σύμφωνα με τα έννομα συμφέροντα τους δεν θέλουν να αντιμετωπίσουν αποφασιστικά το ζήτημα της περιβαλλοντικής διακυβέρνησης για τις παράκτιες περιοχές. Το πόρισμα αυτό το αποδεικνύει και το γεγονός ότι Συμβάσεις, Πρωτόκολλα, Δίκαια και γενικότερα νόμοι, για την προστασία της θάλασσας, του εδάφους και γενικά του περιβάλλοντος ισχύουν εδώ και χρόνια, εντούτοις, δεν εφαρμόζονται.

Δεν μπορούμε να ισχυριστούμε ότι οι νόμοι εφαρμόζονται, αλλά έχουν κενά τα οποία δημιουργούν αυτά τα προβλήματα. Παραδειγματικά το Δίκαιο της Θάλασσας αποτελεί το σημείο αναφοράς για τα κράτη όσον αφορά την προστασία της θάλασσας και των θαλάσσιων πόρων. Ως εκ τούτου, τα κράτη δεν έχουν παρά τα εφαρμόσουν το γράμμα του νόμου. Εφόσον λοιπόν δεν εφαρμόζεται ο νόμος από τα κράτη και δημιουργούνται περιβαλλοντικά προβλήματα, τότε δεν μπορούμε να μιλάμε για ολοκληρωμένη διαχείριση και προστασία εφόσον όλα μένουν στο χαρτί. Χρειάζεται να γίνουν αυθεντικές προσπάθειες εκ μέρους των κρατών για εφαρμογή των νόμων και κατόπιν εύρεση και δράση περιβαλλοντικών σχεδίων.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

PROTOCOL ON INTEGRATED COASTAL ZONE MANAGEMENT IN THE MEDITERRANEAN

The Contracting Parties to the present Protocol,

Being Parties to the Convention for the Protection of the Marine Environment and the Coastal Region of the Mediterranean, adopted at Barcelona on 16 February 1976, and amended on 10 June 1995,

Desirous of implementing the obligations set out in Article 4, paragraphs 3(e) and 5, of the said Convention,

Considering that the coastal zones of the Mediterranean Sea are the common natural and cultural heritage of the peoples of the Mediterranean and that they should be preserved and used judiciously for the benefit of present and future generations,

Concerned at the increase in anthropic pressure on the coastal zones of the Mediterranean Sea which is threatening their fragile nature and *desirous* of halting and reversing the process of coastal zone degradation and of significantly reducing the loss of biodiversity of coastal ecosystems,

Worried by the risks threatening coastal zones due to climate change, which is likely to result, *inter alia*, in a rise in sea level, and *aware* of the need to adopt sustainable measures to reduce the negative impact of natural phenomena,

Convinced that, as an irreplaceable ecological, economic and social resource, the planning and management of coastal zones with a view to their preservation and sustainable development requires a specific integrated approach at the level of the Mediterranean basin as a whole and of its coastal States, taking into account their diversity and in particular the specific needs of islands related to geomorphological characteristics.

Taking into account the United Nations Convention on the Law of the Sea, done at Montego Bay on 10 December 1982, the Convention on Wetlands of International Importance especially as Waterfowl Habitat, done at Ramsar on 2 February 1971, and the Convention on Biological Diversity, done at Rio de Janeiro on 5 June 1992, to which many Mediterranean coastal States and the European Community are Parties,

Concerned in particular to act in cooperation for the development of appropriate and integrated plans for coastal zone management pursuant to Article 4, paragraph 1(e), of the United Nations Framework Convention on Climate Change, done at New York on 9 May 1992,

Drawing on existing experience with integrated coastal zone management and the work of various organizations, including the European institutions,

Based upon the recommendations and work of the Mediterranean Commission on Sustainable Development and the recommendations of the Meetings of the Contracting Parties held in Tunis in 1997, Monaco in 2001, Catania in 2003, and Portoroz in 2005, and the Mediterranean Strategy for Sustainable Development adopted in Portoroz in 2005,

Resolved to strengthen at the Mediterranean level the efforts made by coastal States to ensure integrated coastal zone management,

Determined to stimulate national, regional and local initiatives through coordinated promotional action, cooperation and partnership with the various actors concerned with a view to promoting efficient governance for the purpose of integrated coastal zone management,

Desirous of ensuring that coherence is achieved with regard to integrated coastal zone management in the application of the Convention and its Protocols,

Have agreed as follows:

PART I GENERAL PROVISIONS

Article 1 **GENERAL OBLIGATIONS**

In conformity with the Convention for the Protection of the Marine Environment and the Coastal Region of the Mediterranean and its Protocols, the Parties shall establish a common framework for the integrated management of the Mediterranean coastal zone and shall take the necessary measures to strengthen regional co-operation for this purpose.

Article 2 **DEFINITIONS**

For the purposes of this Protocol:

- (a) "Parties" means the Contracting Parties to this Protocol.
- (b) "Convention" means the Convention for the Protection of the Marine Environment and the Coastal Region of the Mediterranean, done at Barcelona on 16 February 1976, as amended on 10 June 1995.
- (c) "Organization" means the body referred to in Article 17 of the Convention.
- (d) "Centre" means the Priority Actions Programme Regional Activity Centre.

- (e) "Coastal zone" means the geomorphologic area either side of the seashore in which the interaction between the marine and land parts occurs in the form of complex ecological and resource systems made up of biotic and abiotic components coexisting and interacting with human communities and relevant socio-economic activities.
- (f) "Integrated coastal zone management" means a dynamic process for the sustainable management and use of coastal zones, taking into account at the same time the fragility of coastal ecosystems and landscapes, the diversity of activities and uses, their interactions, the maritime orientation of certain activities and uses and their impact on both the marine and land parts.

Article 3
GEOGRAPHICAL COVERAGE

1. The area to which the Protocol applies shall be the Mediterranean Sea area as defined in Article 1 of the Convention. The area is also defined by:
 - (a) the seaward limit of the coastal zone, which shall be the external limit of the territorial sea of Parties; and
 - (b) the landward limit of the coastal zone, which shall be the limit of the competent coastal units as defined by the Parties.
2. If, within the limits of its sovereignty, a Party establishes limits different from those envisaged in paragraph 1 of this Article, it shall communicate a declaration to the Depositary at the time of the deposit of its instrument of ratification, acceptance, approval of, or accession to this Protocol, or at any other subsequent time, in so far as:
 - (a) the seaward limit is less than the external limit of the territorial sea;
 - (b) the landward limit is different, either more or less, from the limits of the territory of coastal units as defined above, in order to apply, *inter alia*, the ecosystem approach and economic and social criteria and to consider the specific needs of islands related to geomorphological characteristics and to take into account the negative effects of climate change.
3. Each Party shall adopt or promote at the appropriate institutional level adequate actions to inform populations and any relevant actor of the geographical coverage of the present Protocol.

Article 4
PRESERVATION OF RIGHTS

1. Nothing in this Protocol nor any act adopted on the basis of this Protocol shall prejudice the rights, the present and future claims or legal views of any Party relating to the Law of the Sea, in particular the nature and the extent of marine areas, the delimitation of marine areas between States with opposite or adjacent coasts, the right and modalities of passage through straits used for international navigation and the right of innocent passage in territorial seas, as well as the nature and extent of the jurisdiction of the coastal State, the flag State or the port State.

2. No act or activity undertaken on the basis of this Protocol shall constitute grounds for claiming, contending or disputing any claim to national sovereignty or jurisdiction.

3. The provisions of this Protocol shall be without prejudice to stricter provisions respecting the protection and management of the coastal zone contained in other existing or future national or international instruments or programmes.

4. Nothing in this Protocol shall prejudice national security and defence activities and facilities; however, each Party agrees that such activities and facilities should be operated or established, so far as is reasonable and practicable, in a manner consistent with this Protocol.

Article 5
OBJECTIVES OF INTEGRATED COASTAL ZONE MANAGEMENT

The objectives of integrated coastal zone management are to:

- (a) facilitate, through the rational planning of activities, the sustainable development of coastal zones by ensuring that the environment and landscapes are taken into account in harmony with economic, social and cultural development;
- (b) preserve coastal zones for the benefit of current and future generations;
- (c) ensure the sustainable use of natural resources, particularly with regard to water use;
- (d) ensure preservation of the integrity of coastal ecosystems, landscapes and geomorphology;
- (e) prevent and/or reduce the effects of natural hazards and in particular of climate change, which can be induced by natural or human activities;
- (f) achieve coherence between public and private initiatives and between all decisions by the public authorities, at the national, regional and local levels, which affect the use of the coastal zone.

Article 6

GENERAL PRINCIPLES OF INTEGRATED COASTAL ZONE MANAGEMENT

In implementing this Protocol, the Parties shall be guided by the following principles of integrated coastal zone management:

- (a) The biological wealth and the natural dynamics and functioning of the intertidal area and the complementary and interdependent nature of the marine part and the land part forming a single entity shall be taken particularly into account.
- (b) All elements relating to hydrological, geomorphological, climatic, ecological, socio-economic and cultural systems shall be taken into account in an integrated manner, so as not to exceed the carrying capacity of the coastal zone and to prevent the negative effects of natural disasters and of development.
- (c) The ecosystems approach to coastal planning and management shall be applied so as to ensure the sustainable development of coastal zones.
- (d) Appropriate governance allowing adequate and timely participation in a transparent decision-making process by local populations and stakeholders in civil society concerned with coastal zones shall be ensured.
- (e) Cross-sectorally organized institutional coordination of the various administrative services and regional and local authorities competent in coastal zones shall be required.
- (f) The formulation of land use strategies, plans and programmes covering urban development and socio-economic activities, as well as other relevant sectoral policies, shall be required.
- (g) The multiplicity and diversity of activities in coastal zones shall be taken into account, and priority shall be given, where necessary, to public services and activities requiring, in terms of use and location, the immediate proximity of the sea.
- (h) The allocation of uses throughout the entire coastal zone should be balanced, and unnecessary concentration and urban sprawl should be avoided.
- (i) Preliminary assessments shall be made of the risks associated with the various human activities and infrastructure so as to prevent and reduce their negative impact on coastal zones.
- (j) Damage to the coastal environment shall be prevented and, where it occurs, appropriate restoration shall be effected.

Article 7
COORDINATION

1. For the purposes of integrated coastal zone management, the Parties shall:
 - (a) ensure institutional coordination, where necessary through appropriate bodies or mechanisms, in order to avoid sectoral approaches and facilitate comprehensive approaches;
 - (b) organize appropriate coordination between the various authorities competent for both the marine and the land parts of coastal zones in the different administrative services, at the national, regional and local levels;
 - (c) organize close coordination between national authorities and regional and local bodies in the field of coastal strategies, plans and programmes and in relation to the various authorizations for activities that may be achieved through joint consultative bodies or joint decision-making procedures.
2. Competent national, regional and local coastal zone authorities shall, insofar as practicable, work together to strengthen the coherence and effectiveness of the coastal strategies, plans and programmes established.

PART II
ELEMENTS OF INTEGRATED COASTAL ZONE MANAGEMENT

Article 8
PROTECTION AND SUSTAINABLE USE OF THE COASTAL ZONE

1. In conformity with the objectives and principles set out in Articles 5 and 6 of this Protocol, the Parties shall endeavour to ensure the sustainable use and management of coastal zones in order to preserve the coastal natural habitats, landscapes, natural resources and ecosystems, in compliance with international and regional legal instruments.
2. For this purpose, the Parties:
 - (a) Shall establish in coastal zones, as from the highest winter waterline, a zone where construction is not allowed. Taking into account, *inter alia*, the areas directly and negatively affected by climate change and natural risks, this zone may not be less than 100 meters in width, subject to the provisions of subparagraph (b) below. Stricter national measures determining this width shall continue to apply.

(b) May adapt, in a manner consistent with the objectives and principles of this Protocol, the provisions mentioned above :

1) for projects of public interest;

2) in areas having particular geographical or other local constraints, especially related to population density or social needs, where individual housing, urbanisation or development are provided for by national legal instruments.

(c) Shall notify to the Organization their national legal instruments providing for the above adaptations.

3. The Parties shall also endeavour to ensure that their national legal instruments include criteria for sustainable use of the coastal zone. Such criteria, taking into account specific local conditions, shall include, *inter alia*, the following:

(a) identifying and delimiting, outside protected areas, open areas in which urban development and other activities are restricted or, where necessary, prohibited;

(b) limiting the linear extension of urban development and the creation of new transport infrastructure along the coast;

(c) ensuring that environmental concerns are integrated into the rules for the management and use of the public maritime domain;

(d) providing for freedom of access by the public to the sea and along the shore;

(e) restricting or, where necessary, prohibiting the movement and parking of land vehicles, as well as the movement and anchoring of marine vessels, in fragile natural areas on land or at sea, including beaches and dunes.

Article 9

ECONOMIC ACTIVITIES

1. In conformity with the objectives and principles set forth in Articles 5 and 6 of this Protocol, and taking into account the relevant provisions of the Barcelona Convention and its Protocols, the Parties shall:

(a) accord specific attention to economic activities that require immediate proximity to the sea;

(b) ensure that the various economic activities minimize the use of natural resources and take into account the needs of future generations;

(c) ensure respect for integrated water resources management and environmentally sound waste management;

- (d) ensure that the coastal and maritime economy is adapted to the fragile nature of coastal zones and that resources of the sea are protected from pollution;
- (e) define indicators of the development of economic activities to ensure sustainable use of coastal zones and reduce pressures that exceed their carrying capacity;
- (f) promote codes of good practice among public authorities, economic actors and non-governmental organizations.

2. In addition, with regard to the following economic activities, the Parties agree:

(a) Agriculture and industry,

to guarantee a high level of protection of the environment in the location and operation of agricultural and industrial activities so as to preserve coastal ecosystems and landscapes and prevent pollution of the sea, water, air and soil;

(b) Fishing,

- (i) to take into account the need to protect fishing areas in development projects;
- (ii) to ensure that fishing practices are compatible with sustainable use of natural marine resources;

(c) Aquaculture,

- (i) to take into account the need to protect aquaculture and shellfish areas in development projects;
- (ii) to regulate aquaculture by controlling the use of inputs and waste treatment;

(d) Tourism, sporting and recreational activities,

- (i) to encourage sustainable coastal tourism that preserves coastal ecosystems, natural resources, cultural heritage and landscapes;
- (ii) to promote specific forms of coastal tourism, including cultural, rural and ecotourism, while respecting the traditions of local populations;
- (iii) to regulate or, where necessary, prohibit the practice of various sporting and recreational activities, including recreational fishing and shellfish extraction;

(e) Utilization of specific natural resources,

- (i) to subject to prior authorization the excavation and extraction of minerals, including the use of seawater in desalination plants and stone exploitation;
- (ii) to regulate the extraction of sand, including on the seabed and river sediments or prohibit it where it is likely to adversely affect the equilibrium of coastal ecosystems;
- (iii) to monitor coastal aquifers and dynamic areas of contact or interface between fresh and salt water, which may be adversely affected by the extraction of underground water or by discharges into the natural environment;

- (f) Infrastructure, energy facilities, ports and maritime works and structures, to subject such infrastructure, facilities, works and structures to authorization so that their negative impact on coastal ecosystems, landscapes and geomorphology is minimized or, where appropriate, compensated by non-financial measures;
- (g) Maritime activities,
to conduct maritime activities in such a manner as to ensure the preservation of coastal ecosystems in conformity with the rules, standards and procedures of the relevant international conventions.

Article 10
SPECIFIC COASTAL ECOSYSTEMS

The Parties shall take measures to protect the characteristics of certain specific coastal ecosystems, as follows :

1. Wetlands and estuaries

In addition to the creation of protected areas and with a view to preventing the disappearance of wetlands and estuaries, the Parties shall:

- (a) take into account in national coastal strategies and coastal plans and programmes and when issuing authorizations, the environmental, economic and social function of wetlands and estuaries;
- (b) take the necessary measures to regulate or, if necessary, prohibit activities that may have adverse effects on wetlands and estuaries;
- (c) undertake, to the extent possible, the restoration of degraded coastal wetlands with a view to reactivating their positive role in coastal environmental processes.

2. Marine habitats

The Parties, recognizing the need to protect marine areas hosting habitats and species of high conservation value, irrespective of their classification as protected areas, shall:

- (a) adopt measures to ensure the protection and conservation, through legislation, planning and management of marine and coastal areas, in particular of those hosting habitats and species of high conservation value;
- (b) undertake to promote regional and international cooperation for the implementation of common programmes on the protection of marine habitats.

3. Coastal forests and woods

The Parties shall adopt measures intended to preserve or develop coastal forests and woods located, in particular, outside specially protected areas.

4. Dunes

The Parties undertake to preserve and, where possible, rehabilitate in a sustainable manner dunes and bars.

Article 11
COASTAL LANDSCAPES

1. The Parties, recognizing the specific aesthetic, natural and cultural value of coastal landscapes, irrespective of their classification as protected areas, shall adopt measures to ensure the protection of coastal landscapes through legislation, planning and management.

2. The Parties undertake to promote regional and international cooperation in the field of landscape protection, and in particular, the implementation, where appropriate, of joint actions for transboundary coastal landscapes.

Article 12
ISLANDS

The Parties undertake to accord special protection to islands, including small islands, and for this purpose to:

- (a) promote environmentally friendly activities in such areas and take special measures to ensure the participation of the inhabitants in the protection of coastal ecosystems based on their local customs and knowledge;
- (b) take into account the specific characteristics of the island environment and the necessity to ensure interaction among islands in national coastal strategies, plans and programmes and management instruments, particularly in the fields of transport, tourism, fishing, waste and water.

Article 13
CULTURAL HERITAGE

1. The Parties shall adopt, individually or collectively, all appropriate measures to preserve and protect the cultural, in particular archaeological and historical, heritage of coastal zones, including the underwater cultural heritage, in conformity with the applicable national and international instruments.

2. The Parties shall ensure that the preservation in situ of the cultural heritage of coastal zones is considered as the first option before any intervention directed at this heritage.

3. The Parties shall ensure in particular that elements of the underwater cultural heritage of coastal zones removed from the marine environment are conserved and managed in a manner safeguarding their long-term preservation and are not traded, sold, bought or bartered as commercial goods.

Article 14 PARTICIPATION

1. With a view to ensuring efficient governance throughout the process of the integrated management of coastal zones, the Parties shall take the necessary measures to ensure the appropriate involvement in the phases of the formulation and implementation of coastal and marine strategies, plans and programmes or projects, as well as the issuing of the various authorizations, of the various stakeholders, including:

- the territorial communities and public entities concerned;
- economic operators;
- non-governmental organizations;
- social actors;
- the public concerned.

Such participation shall involve *inter alia* consultative bodies, inquiries or public hearings, and may extend to partnerships.

2. With a view to ensuring such participation, the Parties shall provide information in an adequate, timely and effective manner.

3. Mediation or conciliation procedures and a right of administrative or legal recourse should be available to any stakeholder challenging decisions, acts or omissions, subject to the participation provisions established by the Parties with respect to plans, programmes or projects concerning the coastal zone.

Article 15 AWARENESS-RAISING, TRAINING, EDUCATION AND RESEARCH

1. The Parties undertake to carry out, at the national, regional or local level, awareness-raising activities on integrated coastal zone management and to develop educational programmes, training and public education on this subject.

2. The Parties shall organize, directly, multilaterally or bilaterally, or with the assistance of the Organization, the Centre or the international organizations concerned, educational programmes, training and public education on integrated

management of coastal zones with a view to ensuring their sustainable development.

3. The Parties shall provide for interdisciplinary scientific research on integrated coastal zone management and on the interaction between activities and their impacts on coastal zones. To this end, they should establish or support specialized research centres. The purpose of this research is, in particular, to further knowledge of integrated coastal zone management, to contribute to public information and to facilitate public and private decision-making.

PART III INSTRUMENTS FOR INTEGRATED COASTAL ZONE MANAGEMENT

Article 16

MONITORING AND OBSERVATION MECHANISMS AND NETWORKS

1. The Parties shall use and strengthen existing appropriate mechanisms for monitoring and observation, or create new ones if necessary. They shall also prepare and regularly update national inventories of coastal zones which should cover, to the extent possible, information on resources and activities, as well as on institutions, legislation and planning that may influence coastal zones.

2. In order to promote exchange of scientific experience, data and good practices, the Parties shall participate, at the appropriate administrative and scientific level, in a Mediterranean coastal zone network, in cooperation with the Organization.

3. With a view to facilitating the regular observation of the state and evolution of coastal zones, the Parties shall set out an agreed reference format and process to collect appropriate data in national inventories.

4. The Parties shall take all necessary means to ensure public access to the information derived from monitoring and observation mechanisms and networks.

Article 17

MEDITERRANEAN STRATEGY FOR INTEGRATED COASTAL ZONE MANAGEMENT

The Parties undertake to cooperate for the promotion of sustainable development and integrated management of coastal zones, taking into account the Mediterranean Strategy for Sustainable Development and complementing it where necessary. To this end, the Parties shall define, with the assistance of the Centre, a common regional framework for integrated coastal zone management in the Mediterranean to be implemented by means of appropriate regional action plans and other operational instruments, as well as through their national strategies.

Article 18

NATIONAL COASTAL STRATEGIES, PLANS AND PROGRAMMES

1. Each Party shall further strengthen or formulate a national strategy for integrated coastal zone management and coastal implementation plans and programmes consistent with the common regional framework and in conformity with the integrated management objectives and principles of this Protocol and shall inform the Organization about the coordination mechanism in place for this strategy.
2. The national strategy, based on an analysis of the existing situation, shall set objectives, determine priorities with an indication of the reasons, identify coastal ecosystems needing management, as well as all relevant actors and processes, enumerate the measures to be taken and their cost as well as the institutional instruments and legal and financial means available, and set an implementation schedule.
3. Coastal plans and programmes, which may be self-standing or integrated in other plans and programmes, shall specify the orientations of the national strategy and implement it at an appropriate territorial level, determining, *inter alia* and where appropriate, the carrying capacities and conditions for the allocation and use of the respective marine and land parts of coastal zones.
4. The Parties shall define appropriate indicators in order to evaluate the effectiveness of integrated coastal zone management strategies, plans and programmes, as well as the progress of implementation of the Protocol.

Article 19

ENVIRONMENTAL ASSESSMENT

1. Taking into account the fragility of coastal zones, the Parties shall ensure that the process and related studies of environmental impact assessment for public and private projects likely to have significant environmental effects on the coastal zones, and in particular on their ecosystems, take into consideration the specific sensitivity of the environment and the inter-relationships between the marine and terrestrial parts of the coastal zone.
2. In accordance with the same criteria, the Parties shall formulate, as appropriate, a strategic environmental assessment of plans and programmes affecting the coastal zone.
3. The environmental assessments should take into consideration the cumulative impacts on the coastal zones, paying due attention, *inter alia*, to their carrying capacities.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Πρωτογενείς Πηγές

ECONOMIC COMMISSION FOR EUROPE (2002). Meeting of the Parties to the Convention on Access to Information, Public Participation in Decision making and Access to Justice in Environmental Matters (Luca,Italy, on 21 -23 October 2002): Report of the first Meeting of the Parties (addendum) – Decision I/8: Reporting Requirements, ECE/MP.PP/2/Add.9.

FAO (1995). Code of Conduct for Responsible Fisheries, Rome

Joint Technical Secretariat INTERREG IIC South, (Δεκέμβριος 2005) «INTERREG IIC OPERATIONS: THE COMPLETE COLLECTION, INTERREGIONAL COOPERATION AT WORK : 2000-2006»

MAP (1978). Report of the Intergovernmental Review Meeting of Mediterranean Coastal States on the Mediterranean Action Plan, Monaco, 9-14 January 1978, UNEP/IG.11/4

MAP (1979). Report of the Intergovernmental Review Meeting of Mediterranean Coastal states and First Meeting of the Contracting Parties to the Convention for the Protection of the Mediterranean Sea Against Pollution and its Related Protocols, Geneva, 5-10 February 1979, UNEP/IG.14/9

MAP (1991). Draft Protocol for the Prevention of Pollution of the Mediterranean Sea by Transboundary Movements of Hazardous Wastes and their Disposal, UNEP (OCA)/MED IG.2/3/Add.1, 31 July 1991, UNEP, Athens.

MAP (1997). Recommendations on the Integrated and Sustainable Management of Coastal Zones, Report of the Tenth Ordinary Meeting of the Contracting Parties, Tunis, 18-21 November 1997, UNEP (OCA)/MED IG.11/10, UNEP, Athens

MAP (1999). Formulation and Implementation of CAMP Projects – Operational Manual, MAP- PAP/RAC, Athens, Split

MAP (2005). Draft Protocol on the Integrated Management of Mediterranean Coastal Zones, Meeting of Map Focal Points, Athens, 21- 24 September 2005, UNEP (DEC)/MED WG. 270/5, UNEP/MAP, Athens

MAP (2008) Report of the 15th Ordinary Meeting of the Contracting Parties to the Convention of the Marine Environment and the Coastal Region of the Mediterranean and its Protocols, Almeria (Spain), 15-18 January 2008

**OECD (2000), ENVIRONMENTAL PERFORMANCE REVIEWS (1ST Cycle)
CONCLUSIONS AND RECOMMENDATIONS 32 COUNTRIES (1993-2000)**

PAP/RAC (2003). Feasibility Study for the Legal Instrument on Integrated Coastal Area Management in the Mediterranean, 2003, split PAP/RAC.

UNEP (1995). Guidelines for Integrated Management of Coastal and Marine Areas, with Special Reference to the Mediterranean region, UNEP Regional Sea Reports and Studies, No. 161, Split PAP/RAC (MAP-UNEP),1.

Νομοθεσία

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

Ελληνικό Σύνταγμα (1975, 1985, 2001) Άρθρο 24

Νόμος 2344/1940 (ΦΕΚ Α/154/1940),

Νόμος 1337/87 (ΦΕΚ Α/33/83

Νόμος 2742/1999 (ΦΕΚ Α/101/1999)

Νόμος 2971/2001 (Φ.Ε.Κ. 285/19-12-2001)

ΙΤΑΛΙΚΗ

“Legge Gallaso”

(http://www.gazzettaufficialeonline.it/archivio_sommari.htm) (Απρίλιος 2008)

ΙΣΠΑΝΙΚΗ

“Ley De Costas”

(http://es.wikipedia.org/wiki/Ley_de_costas) (Απρίλιος 2008)

ΡΟΥΜΑΝΙΚΗ

N230/2003

(<http://romania-on-line.net/general/law.htm>) (Απρίλιος 2008)

ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ

Coastal Zone Management Act of 1972

UNITED STATES CODE CITATION: 16 U.S.C. § 1451-1464

OTHER TITLES AND POPULAR NAMES: CZMA; Coastal Zone Act Reauthorization Amendments of 1990 (CZARA); Coastal Zone Management Act Amendments of 1976; Coastal Zone Management Improvement Act of 1980; Coastal Zone Management Reauthorization Act of 1985

βλ <http://www.epa.gov/beaches/protect/> , <http://www.epa.gov/lawsregs/laws/index.html> (06-03-08)

Comprehensive Environmental Response,

Compensation, and Liability Act of 1980

“SUPERFUND”, section 109, βλ <http://epw.senate.gov/cercla.pdf> ,

<http://janus.state.me.us/legis/statutes/38/title38sec1801.html>

Επίσης : <http://uscode.house.gov/download/pls/16C33.txt>

Ανακοινώσεις Ε.Ε.

COM/00/547 της 17ης Σεπτεμβρίου 2000

COM/00/545 της 8ης Σεπτεμβρίου 2000

COM/07308 της 7ης Ιουνίου 2007

11-1999-00064-01-00-EL-TRA-00

2002/413/ΕΕ, ΕΕ L148 της 6.6.2002,

(<http://ec.europa.eu/environment/iczmdemopgm.htm>) (Μάρτιος 2008)

Οδηγίες – Κανονισμοί Ε.Ε

Οδηγία 2007/2/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου,

ΕΕ L 108 της 25.04.2007

Κανονισμός (ΕΚ) του Συμβουλίου αριθ. 1198/2006, L223 της 15.08.2006, σ. 1.

Συμβατικά Καθεστώτα

7^ο Πρωτόκολλο Σύμβασης Βαρκελώνης

«PROTOCOL ON INTEGRATED COASTAL ZONE MANAGEMENT IN THE
MEDITERRANEAN»

http://195.97.36.231/dbases/webdocs/BCP/ProtocolICZM08_eng.pdf

Ατζέντα 21 (κεφ 17)

<http://www.un.org/esa/sustdev/documents/agenda21/english/agenda21toc.htm>

Διεθνή Σύμβαση του International Maritime Organization για την προστασία του
θαλάσσιου περιβάλλοντος, Λονδίνο 1972.

http://www.imo.org/Conventions/contents.asp?topic_id=258&doc_id=681 (29-03-2008)

Συνηντεύξεις

Ραυτόπουλος Ευάγγελος

UNEP Legal Adviser

Hema Tatjana

MEDU Programme Office

Ρωνιώτη Αναστασία

MIO, Senior Programme Officer

Ελληνική Βιβλιογραφία

Βαλκανάς Γεώργιος,(1992) «Ρύπανση Περιβάλλοντος : Επιστήμη και τεχνική αντιμετώπισης», Εκδ Παπαζήση, Αθήνα

Βελιγράκης,Α, Βουσδώκας, Μ. Μελιγώνιτης, Ρ (2005)«Διάβρωση νησιωτικών παραλιών». άρθρο στο Συλλεκτικό Τόμο, Αειφορία και Περιβάλλον : Ο Νησιωτικός Χώρος στον 21^ο Αιώνα, εκδ Σιδέρη, Αθήνα

Βλάχος, Α.(2001) «Περιβάλλον και φυσικοί πόροι». εκδ Κριτική, Αθήνα, , σελ 88

Γουργιώτης,Λ. (2005)«Προς μια Ευρωπαϊκή Πολιτική για τις παράκτιες ζώνες; Η περίπτωση της Ελλάδας». Στο Συλλεκτικό Τόμο , «Αειφορία και Περιβάλλον : Ο Νησιωτικός Χώρος στον 21^ο Αιώνα», εκδ Σιδέρη, Αθήνα,

Δικαιος,Ε. (2007). «Περιβαλλοντικό Έλλειμα στην Ελλάδα : Εκφάνσεις, αίτια, ευθύνες, διέξοδος». Άρθρο στο «Νόμος και Φύση», βλ <http://www.nomosphysis.org.gr/articles.php?artid=3178&lang=1&catid=1>

Θεοδώρου,Α. (2004) «Ωκεανογραφία. Εισαγωγή στο θαλάσσιο περιβάλλον». Εκδ Σταμούλης, Αθήνα, σελ547

Καρακωστανόγλου, Β. "Τα Δικαιώματα του Παράκτιου Κράτους στην Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη" Προκλήσεις και Προοπτικές για το Αιγαίο", από τα Πρακτικά Συμποσίου στη Ρόδο (4-6/11/1994), με θέμα: Το Αιγαίο Πέλαγος και το Νέο Δίκαιο της Θάλασσας, 1996

Κατσιμπάρδης,Κ. (2005)«Κλιματικές Αλλαγές : Οι Επιπτώσεις τους στις Παράκτιες Ζώνες και η αναγκαιότητα Προσαρμογής» άρθρο στο συλλεκτικό τόμο «Αειφορία και Περιβάλλον : Ο Νησιωτικός Χώρος στον 21^ο Αιώνα», εκδ Σιδέρη, Αθήνα

Μυλωνόπουλος Δημ.(2004) «Ναυτιλία. Έννοια – Τομείς – Δομές». Εκδ Σταμούλης, Αθήνα

Μυλωνόπουλος Δ. (2002) Διεθνές Forum of Adriatic and Ionian cities and towns. Εισήγηση με θέμα «Τα λιμάνια ως Πύλη Πολιτισμού», Ηγουμενίτσα, σελ 26

Παπαδημητρίου,Γ (2008).«Η προστασία του Περιβάλλοντος στην Ελλάδα. επισκόπηση και Προοπτική», Άρθρο στο Νόμος και Φύση, βλ <http://www.nomosphysis.org.gr/articles.php?artid=3288&lang=1&catid=1> (4-4-08)

Ραυτόπουλος, Ε. (2006) «Συμβατική Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση και Μεσόγειος ή Plus Ultra". Εκδ Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή

Ραυτόπουλος, Ε. (2004) «Το Νέο Καθεστώς της Σύμβασης της Βαρκελώνης για την Προστασία του Περιβάλλοντος της Μεσογείου: Το πρόβλημα και τα κείμενα της Ελληνικής μετάφρασης». Εκδ Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή

Ροζάκης, Χ. "Το Δίκαιο της Θάλασσας και η Διαμορφωσή του από τις Διεκδικήσεις των Παράκτιων Κρατών", εκδ Παπαζήση, Αθήνα 1976

Τσάλτας, Γρ., Χίου,Θ. "Το καθεστώς των περικόλειστων και αρχιπελαγικών κρατών σύμφωνα με τη Νέα Σύμβαση του Ο.Η.Ε. για το Δίκαιο της Θάλασσας", Διεθνές Δίκαιο και Διεθνής Πολιτική, τευχ 16, εκδ Παρατηρητη, Θεσ/νικη, 1989

Τσάλτας, Γρ. "Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας", том Β', εκδ Παπαζήση, Αθήνα, 1984

Ξένη Βιβλιογραφία

Ajbulatov N.A., Mihajlichenko Yu.G. *et al.* Development of scientific-legal provision of the Russian Federation Law "On coastal management": Scientific Report / Oceanographic Society, Μόσχα, 2000, σελ 206 .

Bauer,S., Biermann, F. "The Debate on a World Environment Organization: An Introduction" στο A WORLD ENVIRONMENT ORGANIZATION. SOLUTION OR THREAT FOR EFFECTIVE INTERNATIONAL ENVIRONMENTAL GOVERNANCE? (Ed. By F. Biermann and S. Bauer), Aldershot, UK: Ashgate, 2005, σελ 1-23

Birnie, P.W. - Boyle, A.E. "International Law and Environment", Clarendon Press-Oxford, 1992

Briguglio, L., and Vella, L. (1995) 'The Competitiveness of the Maltese Islands in Mediterranean International Tourism' in Conlin, M.V. and Baum,T. (eds), *Island Tourism. Management Principles and Practic*, U.K., Wiley

Burns,P.m – Holden, A. (1995)"Tourism. A new Perspective", εκδ Prentice Hall, Νέα Υόρκη, σελ 162

Cameron, J. "The Precautionary Principle", στο TRADE ENVIRONMENT AND THE MILLENIUM (ed. By G.P. Sampson and W. Bradnee Chambers) United nations University Press, 2002

Cicin-Sain B. and Knecht R.W. Integrated Coastal and Ocean Management: Concepts and Practices. /By. Island Press, 1997, σελ39.

Costa, J.P. "Study on the Feasibility of Administration of the Mediterranean Trust Fund by Organizations or Bodies Other than the United nations Environment Programme (UNEP), Second Meeting of the Contracting Parties, Cannes, 2-7 March 1981, UNEP/IG.23/5, 1981

Fishler, F. (1999) "The future of Aquaculture in Europe", 3rd Annual Conference PESCA, Ισπανία, Νοέμβριος

Gehring, T. " International Environment Regimes: Dynamic Sectoral Legal Systems", 1 YIEL (1990), σελ 353-374

Gibson J. Legal and Regulatory bodies: Appropriateness to Integrated Coastal Zone Management. Final report on behalf of MacAlister-Elliott & Partners Ltd. October 1999, σελ98. Web: <http://www.macalister-elliott.com>

Gounari, E. "The Extension and Delimitation of Sea Areas under the Sovereignty, Sovereign Rights and Jurisdiction of Coastal States", essays on the New Law of the Sea, Zagreb, 1985

GREENPEACE INTERNATIONAL (1991). Preventing the Transboundary Movements of Hazardous Wastes in the Mediterranean Region, Seventh Ordinary Meeting of the Contracting Parties, Cairo, Egypt, 8-11 October 1991

GREENPEACE INTERNATIONAL, Update of the waste Trade in the Mediterranean Region, October, 1993 & September 1994

Haas, P.M. "Saving Mediterranean- the Politics of International Environmental Cooperation, Columbia University Press, 1990.

Jennings, S. "Coastal Tourism and Shoreline Management", Annals of Tourist Research, Tom 21, No 4, σελ 90

Kuwabara, S. "The Legal Regime of the Protection of the Mediterranean against Pollution from Land- Based Sources, Tycooly International Publishing Limited- UNEP, 1984

Mediterranean Environmental Technical Assistance Program
Integrated Coastal Zone Management in the Mediterranean
«From Concept to Implementation Towards a Strategy for Capacity Building
in METAP Countries»
[http://inweb18.worldbank.org/mna/mena.nsf/Attachments/ICZM+Strategy/\\$File/ICZM+strategy.pdf](http://inweb18.worldbank.org/mna/mena.nsf/Attachments/ICZM+Strategy/$File/ICZM+strategy.pdf)

Miller, M.L and Auyong J. (1991) "Proceedings of the 1990 Congress on Coastal and Marine Tourism". Vol 1 National Coastal Resources, Research Institute Corvallis OR, , σελ 75-99

NEW FOREST DISTRICT COASTAL MANAGEMENT PLAN FEBRUARY 2004, βλ
<http://www.nfdc.gov.uk/coastal/cmp/CMPPartB7.pdf> (20-3-2008)

Pavasovic, A. "Integrated Coastal Management in the Mediterranean: Present State, Problems and Future", στο REGIONAL SEAS TOWARDS SUSTAINABLE DEVELOPMENT (Ed. By S. Belfiore, M.G. Lucia & E. Pesaro), FrancoAngeli, Milano, 1996

Program Development Office for Integrated Coastal Zone Management
http://www.bdix.net/sdnbd.org/world_env_day/2004/policies/policy_analysis.pdf

Raftopoulos, E. "The Barcelona Convention and Protocols -The Mediterranean Action Plan Regime", Simmonds & Hill Publishing Ltd., London, 1993

Raftopoulos, E. "The Inadequacy of the Contractual Analogy in the Law of treaties", Publications of the Hellenic Institute of International and Foreign Law, No.14, 1990

Simmons P.J., (1998) "Learning to Live with NGO's, Foreign Policy", Fall, σελ 83

Sustainable Tourism Indicators for Mediterranean established Destination
<http://www.iacm.forth.gr/regional/papers/tourism-today.pdf>

UNESCO, (2004) "Impacts and Challenges of a large coastal industry"

UNESCO, Legal Provision for Integrated coastal zone management

UNEP. Protection of the Marine and Coastal Biological and Landscape Diversity and Application of the ICZM Practices in the Black Sea Region /Project "Analyses of the Existing Mechanisms for Protection of the Coastal and Marine Landscape and Biological Diversity at the Pan-European Level. 3.4.2. Black Sea Region". Regional Office for Europe, Σόφια, Δεκέμβριος, 1997, σελ39.

UNEP/ROE RSHU. Environmentally sustainable development in the coastal zone: integrated coastal zone management. /Meeting of experts on a harmonization of approaches to Protection of biological and landscape diversity and Management of coastal and maritime resources., Αγία Πετρούπολη, 16-19 Νοέμβριος, 1998, σελ6
United Nations Statistics Division, World Development Indicators 2007

Warren, J.A.N – Taylor, C.N. (1994)"Developing Ecotourism in New Zealand". New Zealand institute for Social Research and Development ,

Wheeler, J – Thrall, G. (1998) "Economic Geography" John Willey and Sons

WTO (1983). «Risks of Saturation or tourist carrying capacity overload in holiday destinations". World Tourism Organization, Madrid

WWF: Integrated Coastal Zone Management: International commitments

(<http://www.dlist-benguela.org/repository/Download/General Documents/Integrated Coastal Zone Management: International Commitments/>)

Ιστοσελίδες

Ε.Ε. ιστοσελίδα για την ΟΔΠΖ

<http://ec.europa.eu/environment/iczm/home.htm>

<http://ec.europa.eu/environment/iczm/situation.htm> (15-3-2008)

http://ec.europa.eu/environment/funding/intro_en.htm (χρηματοδότηση)

<http://ec.europa.eu/environment/life/funding/life3/index.htm>

ENCORA <http://www.encora.eu/>.

Το βήμα των οικολογικών και περιβαλλοντικών ομάδων της Κρήτης

«Integrated Coastal Zone Management : from theory to collaborative action towards a sustainable future»

http://www.ecocrete.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=2949&Itemid=85

Centre national de la Recherche Scientifique

<http://www2.cnrs.fr/en/1026.htm>

Economic Reconstruction and Development in South East Europe
<http://www.seerecon.org/infrastructure/sectors/environment/ri/mep.htm>

Mediterranean Information Office

<http://www.mio-ecsde.org>

Regional Euro- Mediterranean Programme for the Environment (SMAP)

<http://www.smaponline.net/EN/index.php?subdir=sma&page=sma.php>

Υπουργείο Εξωτερικών Σχέσεων Ισραήλ

<http://www.israel->

[mfa.gov.il/MFA/Peace%20Process/Regional%20Projects/South%20East%20Mediterranean-%20Tourism](http://www.israel-mfa.gov.il/MFA/Peace%20Process/Regional%20Projects/South%20East%20Mediterranean-%20Tourism)

WWF Hellas

http://politics.wwf.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=777&Itemid=378

Νόμος και Φύσις

<http://www.nomosphysis.org.gr/articles.php?artid=2944&lang=1&catid=1>

European Initiative for Sustainable coastal Management,

<http://www.euroSION.org/> (28-03-2008)

IPPC,

<http://www.ipcc.ch/> (28-03-2008)

Βάση Δεδομένων Ερευνών :

<http://database.eea.europa.eu/dataservice> (28-03-2008)

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=0,1136239,0_45571444&_dad=portal&_schema=PORTAL

<http://themes.eea.europa.eu/indicators/>

<http://eionet.europa.eu/>

Stockholm Declaration on Human Rights (το δικαίωμα της πληροφόρησης)

http://www.nethics.net/nethics_neu/n3/quellen/voelkerrechtsverb_texte/stockholm_human-environment.html (28-03-2008)

ADRIATIC - IONIAN INITIATIVE, Sustainable Development of the Adriatic and Ionian Seas region – environmental aspects, βλ

<http://www.seerecon.org/infrastructure/sectors/environment/ri/mep.htm>

United Nations Environment Programme –Mediterranean Action Plan

<http://www.unepmap.org/index.php>

UNESCO

<http://portal.unesco.org/en/ev.php->

[URL_ID=12124&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html](http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=12124&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html)

Global Environment Facility

<http://www.gefweb.org/interior.aspx?id=38>

Δελτία Τύπου / Newsletters / Reports

<http://www.epper.gr/index.htm> (διαθέσιμο 4-4-08)

ΥΠΕΧΩΔΕ, Μάρτιος 2004–Αύγουστος 2007, Απολογισμός του σημαντικότερου έργου μας, Αύγουστος 2007, σ. 9

Δελτίου Τύπου ΜΣΔ, 21. Ιανουαρίου 2008 βλ

<http://www.unepmap.org/index.php?module=news&action=detail&id=30> (11.03.2008)

http://org.el.eea.europa.eu/documents/newsreleases/med_2005-el

<http://www.greenpeace.org/raw/content/greece/press/118523/korinthiakos.pdf>

European Environment Agency. "Mapping the impacts of recent natural disasters and technological accidents in Europe". Environmental Issue Report, No35, Κοπεγχάγη, 2003, σελ 43

United Nations, office of Public Information, Press Release EC/TR/194 (CTD/E/34), 11/05/1964

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Τηλ. 210 - 92 01 001

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗΣ

16 ΑΠΡ, 2015

